

6  
Р. ПАКЛЕН

**ОСНОВИ  
НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО  
СВІТОГЛЯДУ  
І  
УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ**

ТОМ I.

*Ч. 2*

1969  
ЧУЖИНА

вражає, що як він твердить "мертва матерія перетворилась у живу" виявилась у багато тисяч разів мудрішою за наших учених і хоче щоб усі люди сліпо вірили в можливість такого чуда, але нізащо не хоче погодитися з єдино-логічним твердженням, що мудрішим був Всезнакчий Творець.

Щоб здавалося те чудо, в яке вірять матеріялісти, більш правдоподібним вони промовчючи і примітивізуючи все, конґлюючи словами переконують наївних, що "все це "повстало в процесі еволюції". При тім рішуче заперечується існування Бога, якого, мовляв, "ніхто не бачив". При тому охоче забувається, що людина не спроможна "бачити" або "чути" електромагнетичні коливання, згуки нижчі 20 герців і вищі 16-18тисяч герців, коліри поза приступними нашому оку частинами спектру, рух фотонів, атоми і багато, багато іншого. Так, як до нині, подібно Лялянду, кажуть матеріялісти "ми перешукали все і ніде слідів Бога не виявили", так, лише пару століть тому могли тодішні вчені запевняти, що всього вчисленого нами не існує, бо вони не помічали того, хоча у всьому, що їх оточувало можна було знайти виразні сліди того "неіснуючого".

Нині, матеріялісти, вивчаючи природу, на кожному кроці можуть бачити виразні, вражачі "сліди" Бога, Творця того всього та діяння Ним же встановлених "законів" природи, але вони вірні передвзятій думці, вперто намагаються не бачити тих "слідів" і ширять часто досить безглузді теорії та гіпотези.

Коли ж їм треба - то вони можуть собі пригадати навіть Біблію. Так напр. один з авторів-матеріялістів, бахачи підперти гіпотезу про занесення життя з космічних просторів живими істотами-космонавтами, написав таке: "Одним з таких фактів є біблійне оповідання про приліт на Землю вогненної колісниці і про взяття людей живими на небо. Де-хто з учених припускає, що спускання з неба "вогненної колісниці" насправді було приземленням космічного корабля".

Стоячи на ґрунті фактичних досягнень ряду нау́к ми можемо лише сказати, що в цілому світі ми стало бачимо наслідки чинности Всезнакчого Бога і не маємо жодних підстав до наукового атеїзму.

Що ж торкається праць Ч. Дарвіна та його теорії, хоча вони стали в уяві широкої публіки чимсь ворожим релігії, мусимо ствердити, що в процесі дослідів удалося Дарвіну помітити і сформулювати ряд діючих в природі законів, але не вдалося дати безперечного пояснення цілого довгого ряду фактів і тому його теорія еволюції є поки що лише гіпотезою, яка з певністю буде в майбутньому відкинена. Але, звичайно, не з тих міркувань, які проти неї (не знаючи її) висувають ортодоксальні оборонці релігії. Треба при цій нагоді підкреслити, що сам Дарвін вірив в існування Бога і не мав наміру своєю теорією поборювати релігію.

Дарвін, пишучи про те, що серед дикунів існують племена, що не мають найменшої уяви про жодного бога чи богів і що тому мо-

жна припускати, що людина не була "від самого початку обдарована ушляхетнюючою вірою в істновання Всемогутнього Бога", заявляє: "Самоозрозуміло, що цього питання не можна змішувати з великим питанням про само істновання Творця і Керівника всесвіту; позитивну відповідь на це питання давали навіть величайші розуми коли-небудь істнувавши на землі".

(Ч. Дарвін "Походження людини").

Ті ж відкриття вчених, які були dokonані після Дарвіна, як і здобутки одної з наймолодших наук - біоніки, не лишають сумніву, що "біо-машини", що ними користаються живі "машини", живі істоти та поступовання тих живих істот, може бути лише твором могутнього Розуму, чинністю Провідіння.

## 6. НАШЕ ВІДНОШЕННЯ ДО РЕЛІГІЇ, ЩО ВИПЛИВАЄ ІЗ ЗДОБУТКІВ НАУКИ ТА З ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ .

У попередніх розділах вже не раз було підкреслювано, що всі осяги сучасних природничих наук, в тому числі й медичних та т. зв. докладних наук (фізика, хемія, математика і т. д.) не лише не суперечать вірі в Бога, а навпаки, підтверджують її цілковиту узасадненість. Однак слід розрізняти віру в Бога, релігії та церкву.

На підставі осягів згаданих попереду наук ми не тільки маємо всі дані для того, щоб вірити в істновання Бога й подивляти відому нам частину істнуючого, але приходимо до певности, що поскільки людина не встані обхопити своїм розумом і збагнути всі таємниці створеного Богом, постільки ми тим більше не можемо навіть уявити виразно ані прикмет, ані властивостей, ані істоти Бога. Може надійде час, коли буде нам з того щось відоме, але зараз про це немає навіть мови. Однак від кількох тисячоліть різні релігії по різному намагалися дати відповідь на поставлені попереду питання, відповіді ті були різноманітними і з часом показувалися в минулому вже - помилковими. Чи це свідчить про помилковість самої віри в Бога? Звичайно - ні! Спробуймо пригадати, як людина від кількох тисяч років намагалася зясувати, що то таке Місяць; наш Місяць. Примітивні уяви дикунів, вірування єгиптян, потім греків та римлян і відповідаючі тим часам погляди вчених і філософів - усе показалося неправильним. І хоча Мінерва чи Діана була таким же витвором фантазії, як і оповідання про лихтаря, що його засвічують янголи, або ж спроба бачити в плямах на місяці постаті Каїна та Авеля - проте Місяць істнував і істнує!

Поганські релігії творили люди, а в християнській релігії є багато людських домислів, хоча, безперечно є й істини, що походять від Бога і ті істини є як і у Біблії так і в Євангелії. Адже ж хоч би те, що говорить Біблія про створення світа в основному відповідає тому, що усталила досі сучасна наука і воно може власне нам, а не нашим предкам бути зрозумілим.

Помилкою би однак було кожне слово, кожну літеру приймати, як щось безсумнівне, бо ж і текст Біблії і Євангелій протягом століть підпали певним змінам. Мусимо стало пам'ятати, що і Біблія і Євангелії переписувалися людьми, які абсолютно не встані були зрозуміти не одне ними переписуване. Що ж вони робили? Відповідь можемо (і то цілком певну!) одержати познайомившись хоча б з одним сучасним виданням Євангелії.

Маємо на увазі "Новий заповіт" виданий 1942 року у Фінляндії "Товариством для поширення Євангелія в Росії". Після поданого змісту, поазбучного списку скорочень видруковане курсивом таке: "Усе, що тут видруковано писаним письмом (таким як це), того в оригіналі нема - воно додане для кращого зрозуміння тексту".

Уявимо собі, що ця сторінка, наслідком якогось випадку, загубилася і ось власник "Нового заповіту" передав його дітям і діти, природно, будуть, читаючи цю книжку, уважати видруковане курсивом за найважливіше. Треба зазначити, що в ряді випадків ті додані перекладачем слова є цілком зайві, а є й такі випадки, коли вони міняють зміст оригіналу. Коли ми, до сказаного додамо, що всякий переклад завжди в певних місцях де-що різниться від тексту оригіналу - то стане ясним, що текст змінився. За минулих часів книжки переписувалися, отже, по перше, наслідком того йшов у світ лише один примірник, по друго - важко було усталити, як зроблені перекладачем свідомі чи несвідомі зміни так і помилки. При багатократному переписуванні і перекладах - текст обов'язково мусив мінятися.

З наведених причин неузасадненим є надто педантичне приймання тексту, літери, оскільки те чи інше слово торкається річей менш важких і не повторюється ще раз, або торкається того, чого ми знати не можемо. Треба рівно ж підкреслити, що Євангелія, які є основою християнської релігії, не займаються ані зясуванням Божих прикмет, ані описом Бога, а також не уділяють місця будь-яким питанням пов'язаним зі створенням світу. Основною темою всіх Євангелій є наука моралі. Треба об'єктивно визнати, що досі жоден з філософів не ширив більш шляхотних моральних ідей і коли б у межах нації були вони хоча частково стосовані було б життя такої нації гідне заздрости.

З огляду на сказане можемо сміливо обстоювати християнську віру, а тому виникає знова питання, чи християнська віра є знова в згоді з дотеперішніми досягненнями науки, а в першу чергу чи можемо одночасно визнавати і християнську віру і такі еволюційні теорії, як хоч би Ч. Дарвіна?

В першу чергу мусимо спинитися на питанні: чи може бути в згоді з релігією Христовою твердження про спільне походження людини і решти живих істот, отже і про їх споріднення? Більшість представників і священників християнських церков заповняють, що

згідно з тим, чому вчить християнська церква, про те не може бути й мови: мовляв людина має бути створена Богом цілком відмінним способом від інших живих істот, має мати душу, якої ті істоти не мають і має цілком не підлягати тим законам, які є обов'язучі для всього тваринного світу.

Щоб показати, як узасаднюється подібні заповнення наводимо далі кілька тверджень православного протоієрея Герасима Шорца зі статті під заголовком: "Про походження людини", яка була вміщена в журналі "Православний українець" ч. 7 за 1967 рік (Чикаго, США) в тій його частині, яка зветься "Бібліотека християнського знання".

Автор її виступає на початку з твердженням, що людина "трохи менша від янголів" і на доказ подає цитату з псалма Давидового, в якому, додамо ми, є досить поетичних гіпербол. До цих слів редакція дає примітку, в якій пише, що проф. І. Огієнко (нині митрополит Іларіон) переклав неправильно це місце в "Новому Заповіті" 1942 р., написавши "учинив Ти Боже його мало меншим від Бога".

Уже наведене твердження зміцнює нашу думку про недокладність перекладів, а коли ми перечитаємо 8 псалом в цілості, то переконаємось, що автору псалма не було й в думці усталювати місце цієї людини серед живих істот землі, тільки він говорив про те, що хоча людина в порівнанні з тим усім, що створив Бог є нічим, а однак Бог не забув про неї і з своєї ласки зробив її мало-що меншою від янголів (Бога)". Отже ті слова немає ніяких підстав приймати дослівно і покликатися на них, як на слова, що стисло визначають, чим є людина.

Далі читаємо: "Навіть самий спосіб створення людини Богом виявляє суттєву відмінність людини від тварин, безмежну перевагу над ними. Тварини створені творчим наказом Божим, даним землі і воді", а мовляв, коли прийшла черга на людину то "Бог сам, безпосередньо, особисто створив тіло людини з землі". "Людина стала "душею живою" після того, як Бог вдихнув у лице її дихання життя".

А далі, щоб ще більше відрізнити людину, згаданий прот. Г. Шорец пише: "Походження людини від Бога має велике моральне значіння. Воно робить життя людини освяченим, як найбільший дар Божий. Життя людини... належить Богові і тому "Старий заповіт під страхом смертної кари охороняє життя людини: "Хто проллє кров людську, того кров теж проливатиме чоловік" (Бут. 9,6)" "Люди, які утотожнюють себе з тваринами, поводяться і з іншими людьми, як тваринами... І вбивають і душать направо і наліво... Переносючи закон боротьби за існування в ділянку людських

взаємин".

Навівкли запевнення і міркування одного з сучасних ієрархів православної Церкви спробуємо перевірити правдивість цих темпераментних тверджень відкривши Біблію, на яку покликається автор статті.

У Біблії, у першій книзі Мойсея, розділ I є основне і єдине оповідання про створення світу і людини. Як ми вже казали, ряд тверджень цього оповідання є цілком зрозумілим у світлі здобутків науки, але за попередніх віків ці твердження мусіли здаватися людям, або цілком загадковими, або й безглуздими.

За часів Мойсея людина навіть у своїй мові не мала слова "матерія", отже там було замість нього вжите слово "земля", але не було ще тоді також і тямки "простір", а тому думку, що Бог сотворив на початку простір, а в ньому - матерію довелося висловити так: "У початку Бог сотворив небо та землю, земля ж була пуста і пустоща і темрява лежала над безоднею і дух Божий ширяв над водами". Отже матерія була, але Землі - не було, а тільки був темний простір (темрява лежала над безоднею), а в тому просторі був, очевидячки, водень і повставали інші первні. Але Землю (не матерію) сотворив Бог аж тоді, коли проминув безмірно довгий ("галактичний"?) другий день і почався - третій. Протягом же "другого дня" відбувалися хемічні й фізичні процеси, наслідком яких почали світитися певні згущення матерії і тому сказано, що Бог сказав "настань світло".

Для людини прадавніх віків усе це виглядало не лише загадковим, а просто цілковито незрозумілим, бо ж згідно з оповіданнями Біблії світло було, а не було ще ні сонця, ні планет - словом жодних відомих людині джерел світла. Тому певно треба думати, щоб хоча трохи зробити те все яснійшим, переписчик якийсь додав, що назвав Бог "світло" - день, а темряву - нічю.

А далі мова йде про формовання згущень матерії, або, як сказано "поміж водами повстала твердь" і в той спосіб "розділилися води".

Третього дня творить Бог Землю, а вже четвертого дня творить світила небесні. Ми не знаємо чи в цьому випадкові переписчик чи перекладач "для кращого зрозуміння" не переставив днів, але фактом є, що це все мало виглядати загадковим і неможливим для з'ясування чому, коли не було якогось натхнення пророчого, подано такий безглуздий зі становища ладського знання тих часів опис творення світу.

П'ятого дня сказав Бог: "Заграйте води душами живими". Отже, всупереч твердженню прот. Шорця як і все перед тим так повстали з волі Божої і тварини яких названо "душами живими".

Далі говорить дослівно "І сотворив Бог чудеса великі і усяку душу живу повзкчу, що заграла ними вода і всяке птаство пернате"... і благословив їх Бог і глаголе: Плодіться і множтеся..." ("Бут". Розд. I, 20, 21, 22).

Щойно слідуючого дня сказав Бог "Виведи земле душу живу по роду їх". Отже тут наказ Божий: 1) даний наступного дня по сотворенню живих істот 2) торкається він очевидячки появи дальших, нових відмінків, споріднених з уже створеним 3) означає виразно все живе, що далі виникло, як "душі живі" (а власне цр й промовчав прот. Шорець!). Далі, абзац 25 виразно говорить "І сотворив Бог звірят земних по родові їх, і худобу по родові їх і усе повзкче по родові їх". Отже - "сотворив Бог", а не земля чи вода.

Далі говориться про створення людини: чоловіка і жінки так же коротко як і про тварин і їх, так як і решту "благословив Бог і рече до них Бог: плодіться і намножуйтеся і сповняйте землю".

Отже і в цьому випадкові не бачимо різниці в способі творення і в тому благословенню, яке Бог уділив людям так, як і перед тим іншим живим істотам. Відрізняють людину лише слова "сотворив Бог у свій образ, у образ Божий сотворив", які, правдоподібно, торкаються лише можливостей і властивостей людської душі.

Але далі йдуть такі багатозначні слова "і пануйте над рибою морською і над гтаством небесним і над усім звірем, що гасає по землі" (Б. I, 28).

Багато до думання дає наступний абзац (29): "І рече Бог: оце ж дав я вам усяке зело з насінням, яке ні росте на землі, та усяке дерево, що має плід родючий насіння; це нехай вам на харч", а говориться, що "всякій душі живій призначив Бог всяку траву і зело на харч".

Розділ 2 ("Голова 2") є властиво повторенням де-чого з уже сказаного: поясненням і деталізацією попереднього, але і в цій деталізації говориться лише, що коли Бог "вдихнув у людину дихання" стала вона "душею живою". Отже стала тим чим були й інші істоти, що були "душами живими".

Так чи інакше в тексті Біблії, в її основному, першому розділі, а також і в другому немає нічого, щоб виразно проводило якусь яскраву межу між людиною і тваринами.

У розділі VI говориться виразно про "дочок людських" і "Синів Божих"; з тексту очевидно, що мова в тому випадкові не про людей, так, що є неможливе уважати людей "Синами Божими".

Коли тут же мова про гріхи чинені людиною, за які Бог рішив покарати все що "з землі" - отже і тварини, а про людину говориться: "І рече Господь: не буде мій дух переважувати в людині до віку, бо вона - тіло" (VI - 3).

Ці слова вибивають усяку підставу з під ніг у зарозумілих претендентів на ролю "деміурга", яку вони хочуть собі узурпувати, фальшуючи і викривлюючи те, що говорить Біблія так, немов би то вона підпирає їхні претензії.

Коли ж Бог, з огляду на праведне життя Ноя змілосердився над

ним, то вирішив разом врятувати (так, як перед цим разом карав) по парі всіх існуючих тварин (очевидячки, цього не слід розуміти дослівно, потоп певно був, як на це вказують і назви річок та гори на землі з якої вимандрували предки живих і це місце передає лише ідею єдності людей і тварин).

Отже тут знова рятує Бог по одній родині кожного відмінку тварин, у тому числі і людину, при чому наказ узяти в ковчег і гадів усуває можливість будь яких міркувань, немов би тварин рятує "людям на потребу".

Прот. Шорець, не можучи нічого знайти на порушену ним тему в розділах 3,4,5,6,7 і 8 вириває в дуже несумлінний спосіб, один уступ з розділу 9. і тим самим засадничо міняє зміст, це б то фальшує Біблію для доведення свого власного безпідставного твердження. Восьмий розділ описує як Ной по скінченню потопа, приніс Богові жертву в подяку за врятовання, а в дев'ятому розділі говориться, як Бог оповістив "заповіт свій" (власне - "Старий Заповіт", який нормував відношення Бога до людини і всього живого. У цьому отже розділі читаємо: "Будьте плодючі і множуйтеся і залюдняйте землю".

2. І страх і ляк перед вами нехай знаходить на всяку животину земну і всяке птаство небесне і на все лазюче на землі, і на всяку рибу морську. На поталу вам подав я їх.

3. Усяке двигуще, що живе на землі, буде ваша їда<sup>x)</sup>, як зело травяне подаю вам усе."

4. Тільки м'ясива з його кровю, душею, щоб не їли.

5. Крові бо вашої, душ ваших, вимагатиму на всякій животині мотитимусь за неї і допевнятимусь душі людської від руки чоловіка, від руки брата його.

6. Хто проллє кров людську, того кров теж проливатимє людина, бо в образ Божий сотворив Бог чоловіка".

Отже, наведений нами в цілості початок 9 розділу показує, як безсоромно зфальшував прот. Шорець Біблію, вириваючи лише шостий абзац і додав він його до своїх міркувань так, що читачу здаватиметься, що Бог заборонив лише людину вбивати!

У цілком ясному і логічно пов'язаному початку розділу 9 тільки абзац третій стоїть у суперечності з тою цілістю. Не з нашим завданням досліджувати, чи цей абзац вписаний кимось пізніше, чи лише недокладно перекладені слова "Усяке двигуще, що живе на землі", бо з цілості випливає ясно, що людина не тільки не має вбивати і їсти живі істоти, але й що ті істоти потрактовані як брати людини і тому логічним є, щоб за всяке порушення цієї заборони, за кожен

x) в іншому перекладі говориться: "буде вам на поживу", отже можливо, що мова йшла про молоко, сир, масло, вовну і т. п.



вбиту тварину, яка є братом людини - Бог Зробить так, що і людина загине від руки брата свого - людини. Тут усе без коментарів ясне, все відповідне основній нормі старого заповіту "око за око і зуб - за зуб".

Тому ж, що цей розділ Біблії виразно трактує і людей і тварин, як "братів" - далі говориться в абзаці 9 і 10, що Бог сказав: "Ось я поставлю заповіт мій з вами і з вашим потомством по вас і з усякою душею живою, що з вами, з птаством, і з скотиною, і з усім живим на землі...." А далі в абзацах 12, 15, 16 і 17 все наново говориться, що той заповіт торкається не лише людини, але й всіх живих істот на Землі.

Природно "кандидат на деміурга" зшахрував і талмудисти, та перед тим "книжники і фарисеї" вигадали, як "обійти" цю виразну заборону (вони почали "пояснювати", що не можна їсти м'яси тільки "з кров'ю", а коли цілком без крові та можна й поласувати. Це отже привело до одного з найбільш жорстоких способів убивання тварин - "ритуального", який і досі практикують жиди. При ньому прирізана тварина стікає повільно кров'ю.

Повторюємо, не є нашим завданням установити найдавніший, оригінальний текст Біблії (цитований за виданням "Американського Біблійного Товариства" 1944 року, переклад П. Куліша, І. Левицького і д-ра Пулжа), лише ми хотіли наочно показати, що ті церковні кола, які відкидають еволюційну теорію Ч. Дарвіна, а в першу чергу спорідненість людини з рештою живих істот, мусять, коли хочуть покликатися на Біблію - фальшувати її текст.

Самозрозуміло, що в дальших своїх твердженнях цитований автор є такий же несумлінний. Він твердить, що лише ті, хто "утотожнює себе з тваринами" і визнають "звірячий закон боротьби за існування" - "вбивають і душать направо і наліво". А тимчасом люди, які себе "не утотожнювали зі звірем", які не були атеїстами, несуть відповідальність за жорстоку різню по здобуттю Єрусалиму під час першого хрестового походу, за т. зв. "Сіцилійську вечірню", за "бартоломеївську ніч", за інквізицію, за винищення альбігойців і т. д. і т. д.

Ми спинилися на статті прот. Шореця не тому, щоб хотіли його трактувати, як "репрезентанта", а тому, що ні аргументацією, ні способом цитування він не різниться від багатьох інших, що поборювали "дарвінізм" наче б то зі становища релігійного; згадати б хоча підручник о. Д-ра Костельника "Християнська апологетика" в якій понад 30 сторінок присвячено поборюванню "дарвінізму", причому аргументація там подібна, а екскурсії автора в зоологію виявляють його ґрунтовне незнання того, що він поборював.

Вістря ортодоксальних оборонців ідеї неналежності до тваринного світу, як і всі ідеї, що їх мають приймати всі віруючі християни бездискусійно, лише завдяки незнанню спрямовується проти Дарвіна, бо в дійсності воно могло би ще з більшим правом бути скероване проти медицини, яка власне тому, що не бачить різниці між людиною та іншими ссавцями вивчає на тваринах, як вплив нових ліків так і наслідки операційних заходів.

Ми, як вже було сказано, не маємо наміру докладніше аналізувати слова Біблії; навіть із тих і так не двозначних слів витягати несподівані для багатьох висновки. Це не є богословська розвідка і так ми мусіли досить багато місця уділити цитатам з Біблії, але це було конечно, бо досить багато людей, котрі висловлюють подібні до раніше цитованих, людей, що при своїх невистарчаючих відомостях з природничих наук з запалом, категорично покликаються на авторитет релігії, твердячи, немов би сам Бог "відмежував" людину й заперечив її спорідненість з рештою тваринного світу.

Уважний читач мусив помітити, що наводили ми цитати з Біблії не для доказу правильності доведених наукою фактів, лише щоб виказати безпідставність твердження, немов не можна погодити одно з другим. Думаємо, що ті цитати встані кожного переконати, що ті люди, які заперечують, що "твердження, немов людина походить від мавпи... є образом для Бога" - в дійсності виявлюють свою некомпетентність не лише в природничих науках, але і в справах віри.

Ми бачимо, що Біблія скорше підтверджує правильність науки Дарвіна, що відкрите Дарвіном є "давньою правдою".

Отже саме той, хто вірить словам Біблії немає підстави відкидати "дарвінізм", яко "суперечний Біблії", натомісць має досить підстав, щоб уважати здобутки природничих наук згідними з вірою в Бога.

Ми люди не є жодними "деміургами", не знаємо і певно знати не будемо по що існує світ, які цілі мають здійснити живі істоти і т. д., а тому й не маємо змоги пояснити чому в світі тварин існує те, конечно в б и в с т в о. Зрештою всі наші критерії для розрізнення "добра" і "зла" є пов'язані тісно з видимим нам матеріалом, у нашому розумінні, світом, і всі без винятку можуть бути виведені з законів природи, які містяться у популярному означенні "дарвінізм" (тому ми не встані означувати, чи існування конкретного вбивства є добром, чи злом "взагалі" - нам бракує до того даних).

На цьому місці однак ще раз мусимо підкреслити, що на тенденційному перекичуванні законів природи, а в тому числі і закону

боротьби за існування, обпираються на твердження про існування "вищої етики", "людської етики", етики й моралі наче б то даної Богом тільки для людини.

Конечність боротьби за існування не є тотожна з якимсь одним з одиниць з тої боротьби, а лише в тому випадкові наступив би конфлікт і з "людською" етикою. Ми не раз підкресливали, що, як випливає саме з законів природи, "мають майбутнє" лише ті відмінки, які складаються з одиниць не надто егоїстичних, з одиниць, котрі вміють жертвувати собою за життя і щастя своєї діти, своєї родини і за щастя та майбутнє своїх родичів, своєї спільноти, оскільки ці тварини живуть громадським життям. У цьому останньому випадкові оборона спільноти висувається на перше місце.

Доводити все це є зайве. Всякий знайомий з життям тварин мусить це знати, хто ж не є знайомий, той - мусить познайомитись на підставі праць знавців цього життя.

Отже питаємо ми, чи ця передумова "перемоги" в боротьбі за існування, передумова за виконання котрої Бог нагороджує всі живі істоти - найціннішою нагородою, життям у наступних поколіннях, не є тою основою з якої випливає і вся "людська" етика? Коли ми відкинемо тріскучі (і глибоко безпідставні, на тлі кількох тисячеліть історії) ірази про "божеську правоту і високу владність богонатхненної моральної науки вінця всіх сотворінь, образу і подобию самого Бога" - людини, а спробуємо відповісти на саму істоту питання - наша відповідь буде і правильна і виказуюча навіть чисто логічну конечність єдності, тотальності розуміння добра і зла, чи це торкається людини, чи скромного кенгуру, чи красеня-олена.

Є ще у деякого тенденція твердити немов закони природи відповідають моралі тільки "Старого Заповіту" - отже мусимо нагадати слова Ісуса Христа: "Не думайте, що я прийшов знівечити закон пророків, не знівечити прийшов я, а сповнити" (від Маттея, Гол. 5, 17).

А в чому полягає вся наука Христа, що є змістом Євангелії на яку так люблять покликатися "антидарвіністи" з табору т. зв. "ідеалістів"?

У чому полягає вся наука Христа ми бачимо з відповіді на подібне питання Христа. Він сказав: "Люби Господа Бога твого всім серцем твоїм і всею душею твоєю і всією думкою твоєю. Це перша й велика заповідь. Друга подібна їй: "Люби ближнього твого, як самого себе. На сих двох заповідях увесь закон і пророки" (Маттея, Гол. 22, в. 37-40). У цілій Євангелії усюди і завжди повторюється

про любов у першу чергу до "ближніх", а не до всіх (це виключає "випадковість" вислову; що ж зумку підтверджує також і оповідання Євангелії про слова Христа сказані з нагоди і у відповідь на прохання ханаанки уздоровити її біснувату дочку; Христос остаточно і їй допоміг, але підкреслив дуже виразно першество власного народу! Це міститься у Маттея Гол. 15, віш 22-2).

Чи не є це у повній згоді з етикою природи?

Так, як бачимо у повній згоді (а це й не могло бути інакше!) з законами природи сформульованими за участю Дарвіна, стоїть наука Ісуса Христа, а підставові заповіді Христа є у повній згоді з законами природи, які кажуть:

I. "природі" (це б то Богові, який її творив і знає її призначення, для досягнення якого дав автоматично-регулюючі закони) залежить не на добрі одиниці - лише відмінка в його насадках, які мають досконалитися в твердій школі "боротьби за існування".

II. у живих істот, що живуть громадами, громадське почування і ЦІЛИЙ УКЛАД ГУРТОВОГО ЖИТТЯ, мають на меті служити, як могутній чинник, як "зброя" в боротьбі відмінка з рештою світа за існування і добро його майбутніх поколінь.

III. тому, хоча і в межах відмінка, навіть в межах кожної громади (навіть - родини) також існує боротьба за існування, але вона мусить бути на багато слабшою, чим боротьба з зовнішнім світом, з іншими відмінками. ЧИМ БІЛЬШЕ СПОРІДНЕННЯ, ЧИМ ТІСНІШИ ЗВ'ЯЗОК ГРОМАДИ, ТИМ МЕНШЕ ПОМІТНИМИ Є ПРОЯВИ БОРОТЬБИ ЗА ІСТНУВАННЯ МІЖ ЇЇ ЧЛЕНАМИ, АЛЕ ПОЧУТТЯ ВІДДАНОСТІ ГРОМАДИ, СПІЛЬНОСТІ С ТИМ ДУЖЕ ЧИМ ВАЖЛИВИЙ ФУНКЦІЮ ВИКОНУЄ ДАНА СПІЛЬНОТА ДЛЯ ЖИТТЯ В МАЙБУТНЬОМУ ВІДМІНКА (тій спільноті, котра є завжди єдина; коли маємо до діла зі стадом - то відданість цілому стаду має бути більша чим "родині" - говоримо про "відданість", про визнання інтересів тої спільноти за важливіші, що ж до самої "боротьби" то вона в межах родини завжди ще менша, як в межах, хоч би нації).

IV. одиниця, приналежна до якоїсь спільноти живих істот ОБОВ'ЯЗАНА ЖЕРТВУВАТИ БЕЗ НАДУМИ БСІМ, не виключаючи особистого щастя, НЕ ВИКЛЮЧАЮЧИ НАВІТ ЖИТТЯ, ДЛЯ ДОБРА СПІЛЬНОСТІ - на цьому тримається спільнота, це наддає їй сили в боротьбі за існування і виправдує існування такої спільноти (це є рівнож єдиний ґрунт з якого виростає любов і жертвенність людини, яка в остаточному хоча є як і інстинкт

"безмотивна" - має в цій нормі природи своє оправдання ).  
У. Така є воля Бога, що всяка жива істота має змогу намагатися порушити той чи інший закон усталений Богом, отже можуть члени громади керуватися егоїзмом, можуть так загострити боротьбу за існування, що вона розсадить спільноту і перевершить почуття єдності - однак "за кожне порушення "закона природи" - автоматично приходить кара (наші антидарвіністи хотіли би обтяжити Бога особистим реагуванням на кожний прояв злочинного егоїзму, якого допустилася бджола, олень, або якийсь п'яниця !). Приходить така кара за тим принципом, за яким покарано було Содому і Гомору, чи за яким хотів Бог знищенням покарати усе живе ще перед потопом - це б то відмінок, який став стало "грішити", засуджується на загибель (нам, samozrozumіlo, тут не ходить про сам факт "потопу", про те, чи був він таким, лише ми цим прикладом хочемо запобігти, саме з боку прихильників ортодоксальної релігії - закиду "неморальності" такій колективній карі ).

Заповідь Христа: "люби ближнього твого..." звернена в першу чергу "до серця", має вербальний характер, а поданий нами "закон природи" - унятий в сухі "правні" тези. Ось і вся різниця.

Samozrozumіlo, вільно людині на первістному щаблі розвитку, що не розуміє істоти якогось явища, дати найбільш фантастичне пояснення. Пояснювали ж гуцули повстання гір тим, що чорт затаїв у роті трохи землі в той мент, коли Бог благословив землю і наказав їй рости, що змусило чорта почати плювати і так, мовляв, повстали гори. Пояснювали також люди грим і блискавки чинністю св. Іллі - отже чому ж не можна пояснювати подібним способом і цього закона природи? Це й роблять люди, які просто не знають усього, що є наукою певно усталене і кермуються в своїх міркуваннях мішаниною з того, що "говорять" та якогось перестарілого підручника "християнської апольогетики" та ще з філософувань на теми "дарвінізму" політика чи журналіста.

З усього сказаного в цьому розділі випливають такі висновки:

1. Віра в існування Бога, який є Творцем і Законодавцем всього того, що ми пізнали за допомогою наших змислів і розуму, а також того, про існування чого ми ще не знаємо - не тільки не є чимсь незгідним з осягненнями сучасного знання, тільки навпаки є з ними цілком згідна.

2. Таким чином т. зв. "природна релігія" разом з конкретними здобутками науки мусить бути підставою нашого світогляду.

3. Релігією ми зовемо не тільки віру в Бога, яка впливає з нашого серця і міркувань розуму та стремління до найвищої моральності ("природна релігія"), але й ті релігії, які є поєднанням віри в Бога з віддаванням йому шани, з різними обрядами, догма-

тами й певною системою уявлень про його природу та відношення до світу і людей.

Найбільш поширеними в світі релігіями є буддизм, магометанство і християнство. Поскілки український нарід визнає християнську релігію - постільки є узасадненим, що ми, даючи відповідь на питання про взаємовідносини між природничими наукам и та релігійними віруваннями, покликалися на Біблію та Євангелію. 4. Засадничі твердження християнської релігії, які торкаються сотворення світу - в основному годяться з твердженнями науки і тому ми можемо з чистим сумлінням бути християнами, а одночасно можна працювати для розвитку науки.

При тому мусимо стало пам'ятати, що релігія не є і не повинна бути ані чимось подібним до енциклопедії, ані своєрідною відміною позитивізму, ані "наукою наук" для всобічно-освічених обранців - тільки має бути приступною для найширших мас наукою християнської моралі, що промовляла б до серця і уяви та наближала б людину до Бога. Коли б релігія вчила відомих лише Богові таємниць природи, розкривала всі неприступні нам загадки - вона була б незрозуміла для навіть найбільших наших учених, коли б же вона була відповідаючою цілком не абсолютній правді і знанню - а нашому сучасному шаблю його вона мусіла б безнастанно змінити всі твердження, бо ж наша наука йде вперед, розвивається і те, що було вчора науковою істиною - завтра може перестати нею бути.

Коли в минулому отці церкви і богослови, непомітно для себе, висловлювали принагідно ту чи іншу загально-прийнятую дінакою "істину" - то вони цим робили шкоду, бо нападки мали нахил або уважати те за святе, або... використовувати погляд, який потім показався помилковим для ширення безвірництва.

Людина, справді освічена, повинна все те розуміти і розуміти істину відому ще римлянам, які казали: "людині властиво помилятися", а памятаючи те, людина, що щиро вірить у Бога, розуміти, що в кожній релігії, як і в кожній науці є і мусять бути помилки, але Бог, який знає це краще за нас, не братиме під увагу тих наших помилок, включаючи до них і помилкову уяву про істоту самого Бога.

Справді освічена людина повинна розуміти неухильність оказаного і не вишукувати дбайливо того, що нам здається неправильним. Релігія має нас навчити християнської моралі, навчити жити згідно з заповідями і так наближитися до Бога та знайти рівновагу духа.

Повторюємо ще раз: Ісус Христос не вчив цілком людей ані про істоту Бога, ані тих чи інших природничих наук, ані не розповідав про творення світу. Згодом, коли на ґрунті християнської релігії вирости церковні організації, вони включали до церковної літератури ті чи інші здобутки людського знання та наукові теорії, а потім, з причин, що не мають нічого спільного з релігією, виступали завзято в обороні застарілих здобутків лю-

дського значення. Це - були помилки церковних організацій і ми, відкидаючи їх, повинні завжди пам'ятати, що фальшиві гіпотези й уяви стародавніх народів про Місяць не порушують цілком незаперечного факту, що Місяць - існує.

Як у минулому, так і тепер організації віруючих (церкви) відогравали і відиграють велику роль в житті націй та держави. Коли напр. жидівська "еміграція" зберегла своє національне обличчя до нині, це б то протягом майже двох тисяч років, мало того, спромоглася по так довгому часі відновити свою державу - то в цьому є величезна заслуга жидівської церкви. Жидівська церква свідомо і неухильно дбала, щоб жидівська спільнота не почала перетворюватися у спілку<sup>x</sup> і в тому її величезна заслуга перед жидівським народом.

Християнська церква розпалася на кілька церков, із яких головніші є: римо-католицька, візантійсько-православна і протестанська, що кожна з названих церков надто часто керувалася не релігійними міркуваннями, а інтересами правлячих центрів тих церков, або національними. На великий жаль, ті церковні центри були поза Україною і тому церква, лише в певні періоди пов'язані з ослабленням тих центрів, углядала і боролася за інтереси українського народу. \*\*

Спочатку - це була боротьба Візантії з Римом, а далі - Риму і Польщі з українським православ'ям, а потім московського православ'я з польськими впливами і Римом. Ця боротьба по інерції продовжується й далі чому сприяють з одного боку такі заходи Москви, як примусова ліквідація унії, а з другого боку - політика Риму спрямована до прискорення процесу, уподібнення уніятів до римо-католиків.

Тимчасом український нарід аж ніяк не заінтересований в існуванні тої боротьби і тих церков. Український нарід очолюваний своєю передовою інтелігенцією повинен стремити до того, щоб була одна українська християнська церква, яка б дбала про задоволення духових потреб свого народу, яка б керувалася його інтересами і для нього просила Божого благословення.

У найважчі хвилини життя українського народу жоден чужий церковний центр, чи то Візантія, чи то Рим, чи тим більше - Москва, не прийшов з допомогою українському народові. Чужі центри лише віками одержували від нас більшу чи меншу данину і віками допомагали здійснювати чужинцям їхні політичні цілі.

Ми свідомі того, що нині важко довести до створення єдиної української християнської церкви, бо на перешкоді стоять і консерватизм, і туподумство і вщеплена чужинецькими церковними центрами та стало підсичувана, ворожнеча, а також брак власної держави.

Однак свідомість та не повинна перешкоджати нам стремити до такої єдності й популяризувати цю ідею серед підростаючого покоління. Жодні "догмати" не можуть стояти на перешкоді, бо

\*ці соціальні терміни будуть з'ясовані у частині присвяченій цим справам. \*\* Див. примітку в кінці книжки.

одні з них торкаються питань на які не можуть дати правильної відповіді ні православні, ні католики, ні протестанти.

Інші - не є знова істотними для християнства і часто уза-сладнювані за допомогою цитовання текстів цілком "припасованих" до того, як мало місце у статті проти дарвінізму, над якою ми спиналися в цьому розділі. Ісус Христос сказав: "любіть Бога всім серцем своїм, всією душею своєю і всім розумом своїм і любіть ближнього як самого себе... В цьому весь закон і пророки". Коли ми послухаємося цих слів - то не важко буде нам створити єдину християнську українську церкву, а всі "ріжниці" стануть неважними. Чи, напр. поскільки ми не маємо спроможности уявити собі Бога, зясувати Його істоту та прикмети (бо сказавши "Бог - є дух", не говоримо нічого, бо не знаємо, що властиво означає оте "дух"), то чи постільки не є очевидно безглуздою всяка дискусія на тему: чи Дух Святий ісходить тільки від Бога-Отця чи і від Сина Божого. Ця дискусія не лише порожня, але й зайва балаканина ні чим не ліпша за суперечку двох сліпих від народження на тему який колір гарнійший: червоний чи блакитний.

І такі питання відвертають увагу від того, що є безпосереднім обовязком кожної релігії: від ушляхотнення людини, від прищеплення їй любови до Творця і твердого рішення жити згідно з наукою Христа.

Ми повинні дбати про те, щоб український нарід мав одну єдину християнську церкву, яка б керувалася лише бажанням служити Богові, виконуючи Його заповіді, служити Богові виховуючи паству в любови до Бога і правди, служити Богові дбаючи про добро тої пастви, отже і про добро української нації. Решта - "від лукавого"...

Людина, яка вірить у Бога, - мусить мати певність того, що Бог є всезнаючий, бо така Його прикмета впливає з усіх природничих наук. Отже, ясне, що Бог краще за нас знає про цілковиту неспроможність сучасної людини збагнути істоту Бога і обхопити зором все Ним створене та зрозуміти Його пляни і наміри, але рівнож Бог знає нахил людини до "пояснювання" річей їй не приступних. Знаючи все сказане Бог відає, що і християнська релігія з її ріжними віровизнаннями конче мусить мати помилки, які є наслідком намагань людей зясувати неприступне і невідоме. Бог вибачить усі ті помилкові твердження чи догмати з наведених причин і тому немає потреби "очищати" те чи інше християнське визнання від "помилкок", які можуть бути лише в тих ділянках, які мали зясовувати те, що є для людини та її поступовання неважне, а для зрозуміння - неприступне. Можна провадити побожне життя і бути добрим християнином не даючи (наприклад) жодної відповіді на питання: чи Дух Святий ісходить лише від Бога-Отця чи і від Сина, бо ж та чи інша відповідь усе одно не зясує людині істоти Бога, але і не пошкодить їй жити згідно з наукою Ісуса Христа. Цілковите усвідомлення сказаного - припинить бо-



ротьбу між Церквами, боротьбу яка в гострій суперечности в  
власне з самою істотою християнської релігії.

Коли загал увідомить сказане - буде дуже легко створити  
єдину українську церкву, яка буде не тільки мовою та обрядами  
різнитися від інших християнських церков ідучи слідами пред-  
ків наших, але і своєю незалежністю від чужих церковних центрів.  
Така церква в справах віри матиме безумовний авторитет, а в  
справах земних, буде іти рука в руку з проводом нашої нації і  
матиме цілковиту підтримку того проводу

Але це - "пісня майбутнього". Націоналізм не має наміру  
поборювати ані одної з існуючих церков українського народу.  
Поборювання, як і "створення" такої церкви про яку тут мова :  
1) до існуючих церков додало б ще одну - отже замість єдності  
- принесло б ще більше розєднання і 2) боротьба проти будь-  
якої з існуючих церков - почала б її перетворювати в ідеоло-  
гічну спільноту, а тим самим ослаблювала б націю.

З огляду на сказане націоналізм т р а к т у в а в б и  
ц і л к о м о д н а к о в о і с т н у ю ч і х р и с т і я н с ь к і ц е р к в и ,  
в и м а г а ю ч и в і д н и х ц і л к о в и т о ї л ь о я л ь н о с т і  
т и д о у к р а ї н с ь к о г о н а ц і о н а л і з м у і о р і є н т а ц і ї н а с в о ю н а ц і ю ,  
а не на чужі центри.

Ширення ж поглядів серед підростаючих поколінь про пот-  
ребу створення єдиної української церкви, коли б стало пану -  
ючим поглядом українського народу - довело б поволі до зєднан-  
ня церков у єдину українську ні від кого незалежну церкву.

ЧАСТИНА ДРУГА.

НАЦІЯ ТА НАЦІОНАЛІЗМ.

## I. ЩО ТАКЕ "НАЦІЯ" ТА ЯКІ ЇЇ ВЛАСТИВОСТІ.

I. Кілька слів про українські праці на дану тему.

В першій частині цієї праці ми пробували з'ясувати наш погляд на засадничі питання, які від віків притягали увагу людини, питання, що її порушувала кожна з підставових наук про світ в якому живемо та про його походження й пробували й пробуємо дати на них свою відповідь. Ми намагалися рівно ж коротко нагадати все досі усталене тими науками, з одночасним об'єктивним наświetленням тих питань і загадок, яких сучасні науки не спроможні були розв'язати. При цьому ми наголошували ті відкриті наукою закони, які діяли і діють у світі живих істот, а в першу чергу - закон боротьби за існування, причини, що забезпечують неухильно його чинність та його роль "сита", що "відсіє" все, що має бути відсіяне і його значіння, як одного з найістотніших чинників поступу.

Рівно ж підкреслювали в першій частині цієї праці, що людина, яка є частиною світу живих істот, так як і всі інші істоти, підлягає діянню того закону, але тому, що людина - істота громадська, діяння закону боротьби за існування поширюється на неї в тій формі, в якій він діє серед решти живих істот, що живуть громадами.

Принагідно ми вказували неспроможність матеріалістів та атеїстів не тільки дати наукові докази неіснування Бога, але й неспроможність, не "підтасовуючи карти" - обійтися без Бога та слухність і узасадненість нашої віри в Бога.

Далі ми визначили відношення до релігії і церков, яке випливає як з того, що усталили науки про світ та його повстання, так і з інтересів української нації.

У цій же другій частині ми пробуємо дати по змозі, як найбільш коротку, але ясну відповідь на питання, які людські громади є "природні", узасаднені і від віків провадять боротьбу за існування, що ми зовемо народом, а що - нацією та з'ясува-

ти властивості нації, народження, життя і смерть національних спільнот.

На початку мусимо підкреслити, що, звичайно, людина в найдавніші періоди свого існування не творила націй, не поділялася на нації, тільки на значно менші суспільні одиниці.

Безперечно початково люди жили невеликими громадами, членів якої вязало близьке споріднення, жили - родами. Такий рід проводив спільну боротьбу за своє існування з природними умовами, підсонням і оточуючим світом, спільно здобуваючи собі їжу та боронячи дітей і жінок. У випадкові, коли виникала konieczність боротьби за ту частину території на якій жив той рід (включаючи в те і райони в яких доводилося полювати та взагалі здобувати харчі) з іншим родом - виникала між такими родами боротьба, війна.

Роди природнім шляхом розросталися і перетворювалися в племена, а потім у племінні об'єднання. Де-коли такі об'єднання повставали наслідком підбою. В дальшому розвитку з племінних об'єднань виникають народи.

Тепер майже всі культурні народи злилися в собі ті племінні об'єднання (де-коли - не цілком) з яких повстав той чи інший народ, і в зв'язку з дальшим розвитком суспільного життя, вже кілька віків тому почали творитися нації.

У зв'язку з появою націй перед соціологією виникло завдання визначити докладно, що ми зevamo "народом", а що "нацією".

Таке докладне визначення різниці між обома термінами, а в першу чергу з'ясування, що ж треба звати "нацією" не є чисто "академічним" питанням; навпаки воно порушує інтереси тих, уже цілком сформованих націй, які потворили великі держави і до них вони тим чи іншим способом, включили цілі народи (або їх частини) разом із заселеними ними територіями. Ті "державні" нації нині займаються так би мовити "перетравленням" тих народів та використанням для себе загарбаних територій. В їх інтересі є щоб народи, загуджені ними на перетравлення, мали "завязані очі" і щоб коли й борсалися б - то щоб борсалися з завязаними очима, відрухово і безпляново, щоб "шамоталися", але не пробували боротися свідомо, пляново, з відвагою, яка випливає зі свідомості тої долі, яку їм приготували переможці. Тому, так як марно було б, наприклад, шукати в польській історичній та політичній літературі праць в яких би узасаднювалося безсумнівну правду, що Львів і східня Галичина є землями українськими, так само марно серед праць на соціологічні теми москалів, англійців, французів, "американців", еспанців і т. д. шукати праць, які б з'ясовували чим є нація, а коли щось на ту тему і говорить то власне те, що є таке ж "правдиве", як і твердження поляків, що Львів є польське місто, або москалів - що Київська Князівська Держава є "спільним твором трьох руських народностей".

Де-які зі згаданих народів словом "нація", "національна приналежність" означають ( тому, що це їм вигідно ) те, що означається терміном "державна приналежність". Наприклад француз буде звати французами і провансальців і бретонців, англієць до 1918 року охоче "дочисляв" до англійського народу недоніщених ними ірландців, а москалі нині з цією ж метою поволи, але систематично підмінювали зміст тямки "народ" і "нація" і тепер майже виключно вживається в розумінні справжньої нації - "єдиний советській народ", або й такий дивогляд, як "многонаціональний советській народ". Знова в США дуже добре відрізняли (в практиці) американські англійці не лише муріза, але й чеха, поляка чи італійця або японця - хоча теоретично (особливо, коли ходило про обов'язки) - всі вони були "американці".

Отже тому нас не дивує, що серед численних праць на різні теми в літературах згаданих народів або бракує праць на тему, що слід звати нацією, або є такі, які аж ніяк не можуть уважатися правильними.

На жаль вплив тих літератур (може у поєднанню з почуттям меншої вартості) спричинився до того, що і українці, які більш ніж хто інший є зацікавлені у правильному висвітленню цієї справи, майже не мають праць на згадану тему, а і ті, що мають (за винятком трьох) - лише здебільшого принагідно дають якесь окреслення терміну "нація".

Більше того! Найчастіше наші автори пишуть про "націоналізм", плутаючися безнадійно в тому чим є нація, а чим - нарід. Щоб краще з'ясувати про що тут мова - просимо собі уявити автора, який з фаху є механіком, що не знає цілком ані анатомії чи фізіології, ані тим більше патологічної фізіології і взагалі всіх тих наук, які об'єднуються назвою "медицина" \*, написав працю на тему "Наші лікарі та наш вклад у науку". У нас пишуть про "український націоналізм" люди, що не вміють навіть відрізнити націю від народу.

Коли такий автор з побожністю ставиться до всього англійського - то він виписує з "Енциклопедії Британіки" хоча б таку дефініцію: "націоналізм - це таке наставлення духа при якому відчувається найвищу лояльність до нації - держави". і виписавши цю нісенітницю (треба признати - надзвичайно корисну для англійців - володарів британської імперії), починає годувати читача своїми оцінками й міркуваннями про речі яких він не знає.

Коли ж він прихильник "lux ex Oriente" - то відшукують відповідну цитату з Леніна або з "Політичного словника" і далі йдуть такі ж міркування.

\*просимо "найкультурнішу" частину еміграції не змішувати з ліками (медикаментами).

Наслідком такого стану справи, українці, про "націоналізм" яких верещать сусіди, мають більше "націоналістичних" партій ніж людей, але майже не мають праць, які б з'ясували, що таке "нація", а що "нарід" і мають таких навіть колишніх редакторів "націоналістичних журналів", які уважають і М. Грушевського і А. Лівичького.... "націоналістами"!

Ми не думаємо, що подання докладної бібліографії з тої чи іншої ділянки знання може бути підставою для оцінки вартости праці, а до того ж в тих умовах в яких доводиться писати ці рядки, майже неможливо подати всі назви, бодай окремих видань на згадану тему, а тому поданий далі список буде дуже невеликим. Ті праці, які автор мав під руками подаємо далі. Отже протягом останніх 60 років вийшли такі праці: В. Томашівський "Мова і національність" (Чернівці), Понятенко "Національність в освітленню законів спадковости" (Київ), Бочковський "Національна справа" (Відень), С. Рудницький "До основ українського націоналізму" (Берлін), В. Старосольський "Теорія нації" (Відень), Д. Донцов "Націоналізм" (Львів), М. Пушкар "Націоналізм" (Львів), Сциборський "Націократія" (Прага), В. Щербаківський "Формація українського народу" (Прага), Л. Ребет "Формування української нації" (Мінхен), Л. Ребет "Теорія нації" (Мінхен), Ю. Липа "Призначення України" (Львів), Ю. Бойко "Проблеми історіософії українського націоналізму" (Мінхен), Ю. Бойко "Основи українського націоналізму" (Німеччина), А. Княжинський "Дух нації" (Мінхен), Т. Лапчик "Український націоналізм" (Нюарк).

Самозрозуміло, не подаємо тут ані назв праць, котрі майже не торкаються нашої теми, починаючи з таких, як Костомарова "Дві руських народности", чи Драгоманова "Чудацькі думки", а кінчаючи на "Листах до братів-хліборобів". В. Липинського, ані тим більше статей, що заторкують цю тему, розкиданих по різних журналах.

Зрештою, як побачимо далі із названих праць властиво лише три займаються виключно справою висвітлення питання, що зветься нацією, з них третя (і то найбільша обсягом), а саме праця А. Княжинського, присвячує основну увагу конкретно українській нації.

Сказане не перешкоджає тому, що де-які з названих і не названих авторів, поширили серед широких кол нашого суспільства неправильне розуміння того чим є нація та несуть велику відповідальність за трагічне закінчення визвольної боротьби 1917-1921 рр. До таких у першу чергу належать книжечки Костомарова, Драгоманова та опертий на сфальшованих цитатах і твердженнях памфлет Пушкаря, (цей з тою боротьбою не має нічого спільного).

Книжка В. Томашівського, як на це вказує й заголовок, головню висвітлює ролю мови, як чинника, що впливає на зміцнення національної свідомости. Праця Понятенка рівно ж лише пов'язана з де-якими ознаками національної приналежности та вдачі, які

слушно поєднує з законами спадковості.

Наш відомий географ С. Рудницький, хоча пише про "націоналізм" український, в дійсності, приймаючи сам помилкове визначення чим є нація, зве націоналізмом не те, що слід тою назвою означати.

Мусимо тут підкреслити, що цілком узasadжене наше надавання величезного значіння докладному окресленню змісту слова "нація", бо це слово не є просто словом, тільки оскільки ми входимо в царину суспільних і політичних наук - воно є терміном.

Слово "термін" взяте з латинської мови де воно означає межу. Нині, оскільки мова йде про ті чи інші терміни вживані в тій чи іншій науці, до них ставиться завжди та сама вимога: термін повинен виразно відмежовувати тямку, яку він заступає від усіх близьких чи споріднених тямок. Коли ми "затремо межи" - термін перестає бути терміном і ним уже не можна посліговуватися, бо він затемнює думку, внесе хаос.

Проф. Д-р. С. Рудницький, визначний географ, у справах національно-політичних орієнтується не надто добре і тому вже у вступі до "снов українського націоналізму", наслідком незрозуміння чим є нація (отже - і націоналізм) думає, що Драгоманов, який писав українською мовою праці для побороквання українського націоналізму був ... українським націоналістом \*! Більшої помилки зробити важко! Далі автор заповідає, що буде "освітлювати" справу "зі становища природописних наук". Це - правильна думка, лише треба було пошукати в тваринному світі аналогічних до "народу" і до "нації" явищ і вони допомогли б дати правильну відповідь та усунути плутання "народу" з "нацією".

Слідуючий розділ "поняття націоналізму", показує, що автор безпідставно ототожнює прояви українського стихійного націоналізму з націоналізмом свідомим, а це знова є наслідком незрозуміння того, що таке "нація" (на ст. 13 читаємо: "Кожен відразу зрозуміє, що таке поняття націоналізму нерозривно зв'язане з поняттям нації-народу"). На стор. 16 читаємо: "можемо подати ось яку тимчасову дефініцію народу чи пак нації. Нація (самостійний нарід) це одна з відмін породи "людина" ("Homo Sapiens")! Що можемо з такої "дефініції" нації добути для з'ясування суті націоналізму?

С. Рудницький думає, що багато і "видобуває", але тому, що він абсолютно не відрізняв тямки "нарід" від тямки "нація", майже все, що він потім "добув", було цілком неправильним. І вина, звичайно, не в "природописних науках", тільки в неправильних аналогіях і висновках, а дефініція є баламутна, бо, що є "самостійним" народом - важко сказати, тому, що для такої

\*Щоб не забирати місця на висвітлення поглядів М. Драгоманова відсилаємо читача до таких праць: Р. Задеснянський "Національно-політичні погляди М. Драгоманова" та Подолянин: "З минулих літ".

"класифікації" треба спочатку усталеної скалі прикмет на підставі яких ми бездискусійно могли б визначити, який нарід є "самостійним", а який - ні. А і це усталення не допоможе нічого, бо, як далі побачимо, може бути нарід безсумніву "самостійним", а - не бути нацією.

З цієї підстави помилки й впливає цілком помилкове визначення (яке, на жаль, покутує серед нас і до нині за широку підтримкою наших ворогів), що можна звати націоналізмом. Ось це помилкове визначення: "Націоналізм - це просто стремління, що виходить із тієї суті, це стремління до вдержання цієї відміни людської породи, що звано народом..." (там же, ст. 18).

Щоб було ясно кожному в чому полягає помилка С. Рудницького, коли розглядати це питання очима природознавця, припинимо уваги на тему його праці, а перейдемо до зясування термінів "нарід"; "нація" за допомогою аналогій взятих з життя тварин.

Правильне розуміння того, чим є людина, свідомість, що людина є частиною тваринного світу - улегшить нам на багато розуміння тямки "нація".

Людина "взагалі", людина, яку ми розглядаємо лише під оглядом її анатомічних, фізіологічних і психічних властивостей, отже людина "зовні", як обект досліду над прикметами, що спільні всім людям (поминаючи всі різниці) - відповідає таким тямкам у природознавстві, як "кінь" (взагалі), "вовк" (взагалі), "вівця" (взагалі), "олень" (взагалі) і т. д.

При докладнішому спостеріганні, як коней, чи вовків, так і людей доведеться поділити на основі певних різниць на більші групи, які у людей звано "расами", а ті знова на ще менші, котрі тепер почали означати також терміном "раса", як напр. "нордійська", "динарська раса" і т. д. Раси змішуючись - творять народи.

Таким чином тямка "народ" - відповідає цілком такій же тямці як напр. "канадійський бобр", "оранг-утан", "сова сіра", "сова вухата", "цвіркун домовий" і т. д.

Ми можемо лише говорити про взагалі "людоподібну мавпу", "сову" чи "вовка", як певні абстрактні тямки, а в дійсності можемо побачити як щось реально існуюче, напр. не "людоподібну мавпу", а горіля, чи шимпанзе, "сірого вовка", "кайота" або ту чи іншу сову. Існує реально не "сокіл" (Falco) тільки ряд дрібніших, конкретних пород, таких, як "сокіл-балабан", "сокіл-мандрівник", "кобець", "сокіл вітробор", "сокіл-білозор" та багато інших. Так як не існує сокола "взагалі", так властиво не існує реально взагалі "людства", особливо коли його розглядати "зовні". "Людство" - це також абстракція як "сокіл", "нарід", це значно більше конкретне визначення, так, як "сокіл-балабан", хоча дійсно конкретними в цілому тваринному світі є властиво тільки індивіди.



Істновання народу можемо ствердити на основі пізнання його прикмет, отже і ствердження, що він говорить відмінною мовою, відрізняється іншим (пересічним) зростом, відтінком шкіри і коліром волосся, рисами обличчя, пересічною довжиною рук і ніг, коліром очей, вдачою, нарешті своїм минулим, культурою і складом расових первнів, з яких повстав цей нарід.

Словом ми, незалежно від того, чи сам нарід усвідомлює своє істновання, можемо його ствердити на підставі властивостей того народу.

Але це все ще нічого не говорить про те, чи маємо до діла тільки з народом чи з нацією.

Ніщо з вичисленого і навіть усе разом є цілком не вистарчаюче для того, щоб ствердити, що маємо до діла з нацією.

Усі перелічені нами властивості - це були т. зв. "об'єктивні прикмети", це б то щось аналогічного до більшої чи меншої довжини хвоста, або вух у мавпи, чи сови.

Ми знаємо, що навіть, коли б ми зібрали з цілого світу в одне місце усіх горилів або усіх левів - то і тоді ми мали би до діла з окремими тільки, поруч істнующими горілями чи левами, але не мали би перед собою жодної "цілості", такої, з якою ми маємо напр. до діла обсервуючи рій бджіл, вовчу зграю, термітник, оленяче стадо, кольонію гагар і т. д..

Тут треба зазначити, що така цілість однак могла б повстати, хоча б і у горилів, коли б напр. їх почали з усіх боків атакувати вовки; боротьба, спільна боротьба могла б це зробити, але про це буде мова далі.

Цілістю ж, "громадою", суспільною одиницею стають тварини не просто "зібрані до купи", і не підібрані на підставі спільних прикмет, а лише тварини які в своїй свідомості протиставляють себе решті світа, як щось одне ціле, яке живе для себе і керується лише власними інтересами, яким підпорядковують і інтерес індивідуальний.

Тільки ці прикмети рішають про наявність окремої суспільної одиниці, тільки вони є істотними для всякої суспільної одиниці в світі тварин, є її істотою - вони ж є істотними для всякої "спільноти", отже і для нації.

Доки, доки члени одного народу, навіть помічаючи свою окремішність, і "визначаючи" істновання "окремого народу" не почнуть у своїй свідомості протиставляти себе, яко одне ціле всім іншим народам, доки не керуватимуться інтересами цього

ЦІЛОГО, даючи їм виразне першенство і над інтересами індивідуальними і над всякими можливіми "загальними ідеями" - ДОТИ МИ МАЄМО ДО ДІЛА ТІЛЬКИ З НАРОДОМ, АЛЕ НЕ З НАЦІЄЮ.

Як у решти тварин так і у людини не відобрає більшої ролі, чи члени тої суспільної одиниці цю "усвідомлену цілість" тільки гостро відчувають (з наслідками), чи також розумом її пізнали, ствердили, дослідили, уклали в систему і назвали. Закони тяжіння існують та існуватимуть незалежно від того, чи би їх відкрив Ньютон, чи ні. Відкриття і пізнання їх лише дає змогу краще розуміти ряд явищ і використувати для себе те все. Так само отже знання, чим є нація, пізнання того, як вона родиться, розвивається та гине, яка її ролля й значіння - дуже користне для всякого члена нації, але необхідне тільки для політика - націоналіста. Смішним є думати, що нація повстає щойно тоді, коли ми ствердимо її існування розумом і пізнаємо закони її життя та розвитку, чи коли факт її існування ствердить сам нарід, висловлюючи це словом. Суспільні одиниці цілком аналогічні нашим націям прекрасно існують і розвиваються в цілому тваринному світі без всяких "теорій"! Безперечно тому є вигадкою, немов нації повстали лише в нових віках, а в середні і старі віки мали б не існувати.

Нація є суспільне явище, суспільна одиниця і суспільнознавство могло б, зясувати докладно, що таке нація, але і в суспільнознавстві часто просто панують старі, фальшиві теорії, а ще частійше підтримуються та ширяться подібно ж фальшиві, "нові", з метою чисто політичною, бо в цій справі є надто багато зацікавлених.

Треба пам'ятати, що майже всі засоби матеріальної і духової культури належать пануючим націям і вони домінують в духовім житті (з них московська встановила на опанованім терені соціалістично-комуністичний лад, забезпечила навіть за своєю владою не лише контроль, але й докладне визначення думок, які дозволяється висловлювати й пропагувати). Тим усім пануючим націям не тільки не потрібна, а навіть є шкідливою правільна наука про націю. Ці пануючі нації і так є націями в повному розумінні цього слова, існують без жодної теорії, як реальний факт і тому їм вивчення і зясування чим є нація цілком не потрібне - воно потрібне поневоленим народам з

котрих кожний завдяки тому знання одержує нові, поважні шанси врятуватися ставши нацією, з під їх пановання, отже і від загибелі. Поневолеми народам може таким чином допомогти виволитися і знання чим є нація, і це знання свідомо і плано-во використовуване елітою народу стає тоді чимсь подібним до "атомової бомби", (адже стає брзонів е значно більшою силою, аніж кілька випадково зібраних ягуарів!) і тому, цей "секрет" не в інтересі пануючих націй зраджувати. Більше того! Пануючі нації так мало цікавляться тим, як здоровий кнак - гігієною.

Таким чином загальна наука пануючих націй, говорячи про націю, керована здоровим національним інстинктом, напружує розум, щоб пустити в обіг фальшиві, але корисні пануючим націям "теорії нації". Це йде тим легше, що серед пануючих націй помітний є, природний і самозрозумілий у них, брак зацікавлення тим питанням.

Тому найновіші праці з суспільнознавства, які вияснюють це питання - віддані забуттю, або не помічаються, натомість ширяться фальшиві теорії, які особливо розпаношилися завдяки заходам сусідів, серед українців.

В. Старосольський у своїй праці "Теорія нації" досить докладно і правильно висвітлює, що треба розуміти під словом "нація", та чим нація різниться від того, що слід звати "народом". Згаданий автор пише, що існує два протилежні способи пояснення чим є нація. Перший, що панував у теорії політичного права аж до 1914 року, зве автор "атомістичним" розумінням нації, яке політично та юридично виявлялося, як право окремих громадян тої чи іншої держави уживати в публічному життю не мову даної держави, а свою рідну мову. Законодавча творчість мішаних національно держав Австрії, Угорщини, Швейцарії та Бельгії, яка розвивалася на тлі "прав мови", не знала іншого підмету права як одиницю", пише Старосольський. До цього мусимо додати, що власне в такому розумінню "прав нації" криється розгадка, чому було поширене те "атомістичне" розуміння нації. Пануючі нації хотіли, приймаючи і ширячи неправильне розуміння нації, створити ілюзію у поневолених націй, що поскільки забезпечене законом право одиниці користатися своєю мовою - постільки є заспокоєні в свої потреби тої чи іншої нації, а така ілюзія, як побачимо далі, вбиває у зародку націоналізм, якого слушно бояться пануючі нації (очевидно маємо на увазі справжній націоналізм, а не той фальсифікат, що його пропонує "Енциклопедія Британіка"). Право одиниці того чи іншого народу користуватися в публічному життю своєю мовою є надзвичайно мала частина прав, які прислужують нації і то така, якою може послужуватися пануюча в державі нація для скеровання національного руху в невластивому напрямку.

Атомістичне розуміння нації є властиво її запереченням, бо це лише "збірна назва для якоїсь кількості людських одиниць, що відзначаються від других спільними собі прикметами". Так розуміти націю було дуже вигідно, бо звучувало страшенно національне питання, зводячи його до інтерпретації "прав людини і громадянина".

Щоб краще з'ясувати різницю між правами нації та "національними правами громадянина" в межах багатонаціональної держави, наводимо такий приклад.

Коли напр. громадянинові держава відмовилася прийняти листа (або - полагодити якусь справу) з огляду на те, що адреса листа (прохання) були писані не мовою пануючого народу, хоча це діялося на етнографічній території народу, якого мовою то було писане - протестувати і доходити свого права зафіксованого в конституції може лише той громадянин. Коли ж нації призначено право послуговуватися своєю мовою на своїй території - то не одиниця, а нація може доходити свого права і до того взагалі не може прийти, бо суверенні права на її території визнані данній нації і вона організує на ній і свою владу і має свої установи і стягає на їх удержання частину податків.

А що (в першому випадкові) не кожний громадянин матиме змогу і відвагу доходити свого права, то в практиці те право скоро перестане взагалі діяти.

Однак зусилля пануючих націй, за допомогою баламутних теорій, заблюкувати націоналістичні рухи в дійсності лише їх гальмували і гальмують, але не ліквідують.

Знайомлячися далі з істотою атомістичних, чи як ще їх звуть, емпіричних теорій нації, ми переконуємося, що вони в істоті речі хочуть підмінити тямку "нація" тямкою "нарід" і різняться різні атомістичні теорії лише тим, яку прикмету чи який чинник життя народу така теорія вважає найважливішим.

Ті "об'єктивні критерії", пише В. Старосольський "зібрав у одно С. Рудницький в тому означенню, яке дає в останній праці "До основ українського націоналізму".

Далі, наводить В. Старосольський, означення нації С. Рудницького, а саме:

"Самостійним народом або нацією звано більшу чи меншу групу людства (відміну людської породи), що має певну суму своєрідних, собі тільки питомих прикмет, котрі вяжуть усі індивідууми цієї групи в одну цілість. Ці прикмети є:

1. Антропологічна расовість (своєрідна будова і вигляд тіла);
2. самостійна серед інших мова (з літературою, наукою і т.д.);
3. питоми історичні традиції і змагання (на політичному, суспільному і т. п. полях);
4. питома культура (так матеріальна як і духовна) й поспільні культурні стремління;
5. питома суцільна національна територія, на котрій або була, або є, або може бути питома національна держава.

Усі ці основи самостійного народу разом дають із усіма своїми підосновами й паростами це "поспільне загальне почуття, цей поспільний плебісцит, продовжуваний з дня на день, котрий творить націю, цю велику опілку, що опирається на свідомости жертв, котрі поспільно понесли й котрі поспільно готовяться в будучині понести, цю опілку оперту на згідности й виразно висказаному бажанні вести далі поспільне життя" (Ренан)".

Навівши цей уривок з праці С. Рудницького, В. Старосольський, цілком слушно підкреслює:

"Ця дефініція містить тавтології, які треба справити. "Відміни людської породи" це не що інше, як група людства, що відзначається наведеною в першій точці антропологічною расовістю. Зноваж матеріальна та духовна культура містить в собі вже й мову з літературою, наукою і т. д. - значить 1. точка дефініції є зайва, а 2. точка міститься в 4.

Далі випадало би виправити стилістичну неясність дефініції. Вчислені по точкам "прикмети" нації називаються далі "основами" її. Ця неточність вислову переходить відтак у внутрішню суперечність. Власне дефініція Рудницького добачує ество нації в об'єктивних прикметах даної "відміни людства". З виїмком згаданих в 4 точці "поспільних культурних стремлінь", є і расові прикмети, і спільна культура, і традиції та змагання минулого, територія об'єктивними чинниками. Натомість Ренан кладе уся вагу на суб'єктивний момент "поспільне загальне почуття", "постійний плебісцит", "свідомість" спільних жертв в минулому та майбутньому, "бажання вести поспільне життя". Перехід від дефініції Рудницького до дефініції Ренана зовсім несподіваний і немотивований. Розуміння нації обома авторами зовсім різне, і більше як різне: воно суперечить одно одному.

Це видно ясно вже з наведеного Рудницьким цитату. Але Ренан яснійше це виказує зовсім противні дефініції Рудницького думки. Так він каже: "Людина не є рабом ані своєї раси, ані мови, ані своєї релігії, ані течії рік ні напрямку гірських хребтів. Велика громада (aggregation) людей, здорова духом та гаряча серцем становить моральну свідомість, яка називається нацією". Так для Ренана уся вага лежить в суб'єктивному моменті, докладнійше, в моменті волі, бажання належати до себе, становити одну колективну цілість. Противно, розуміння нації Рудницьким наскрізь атомістичне. Усі наведені ним прикмети, вказують тільки на однаковість членів даної "відміни людства" в означеному напрямі: будови тіла, уживання однакової мови, пам'яті однакового минулого, однаковости культурного типу, переживання на одній території. Отож сама однаковість людей - навіть як би вона існувала рівночасно в усіх вчислених Рудницьким напрямках, - не значить ще, що вони становлять цю суб'єктивну цілість, про яку говорить Ренан. І не тільки не становлять її самі собою, не тільки однаковість людей не творить з них заразом і - во інше суб'єктивної, понадодиничної, колективної цілоти. Вона також не становить основи, на якій з конечністю мусіла би виникати

така цілість. Їхнє значіння як основ для утворення нації не абсолютне, воно тільки релятивне, зглядне, залежне від інших рішачих чинників.

Вичислених Рудницьким "основ" не можна признати істотними прикметами нації."

Далі В. Старосольський наводить ряд доказів того, що антропологічна расовість не є ані прикметою, яка притаманна нації, ані обовязковою основою для її повстання. Зокрема згадує німецьку націю, яка прийнявши в себе в різних місцевостях різні расові елементи не має під оглядом расовим одноцільного характеру, але і прусак і баварець, і верховинець із Альпів - є німцями, які творять одну націю. Не значить це, пише В. Старосольський, "що нації не різняться поміж собою в розумінню антропологічному". Такі різниці поміж ними є безперечним фактом. Річ тільки іде про значіння цього факту".

Після цього розглядає В. Старосольський роль в повстанні нації окремої культури і пише вже на початку, що "зв'язок поміж нацією й культурою треба признати очевидним. Національні рухи майже все висували культурні гасла". Але далі ставить два питання: 1) "чи культурна окремішність мусить витворити окрему націю?" і 2) "чи кожна нація мусить також представляти культурну окремішність?"

На обидва поставлені ним питання, автор дає заперечуючі відповіді, покликаючися, як на відповідну літературу, так і на подані ним факти. Зокрема слід нагадати, що жиди піринеїського півострова, караїми та жиди, що вимандрували свого часу до Східної Європи з Німеччини, ґрунтовно різняться під оглядом культурним і вживаної між собою мови, а проте, безперечно, є окремою нацією. Ірляндці та англійці нині майже не різняться під оглядом культури, а проте безсумніву, є окремими націями. Голяндці і німці є нині окремими націями, хоча в минулому вони культурно не різнилися від решти німців.

Мало того! Під оглядом культурним в межах одної нації ми помічаємо наявність поділу на виразні "культурні кола". Не лише у таких націй, як українська, помітні значні різниці між освіченою і неосвіченою верствою людности, але й те, як подає В. Старосольський за Пешелем, що недавно сільський заробітчанин з околиць Лондону уживав тільки кілька сот слів англійської мови, а освічений англієць коло 20.000 слів. Цьому запасу слів відповідала, звичайно, і різниця культурна, як кількісна так і якісна.

Отже не мова творить націю, тільки нація з метою самоукріплення, може наголошувати значіння окремої мови і культури.

Подібну ж відповідь дає В. Старосольський і на значіння окремої території, як конечної прикмети окремої нації.

На закінчення розділу про атомістичне позуміння нації В. Старосольський наводить дефініцію нації визначного теоретика - С. Манціні, який вичисливши дбайливо всі складові чинники,

на яких базуються "атомістичні" теорії нації, підкреслює на  
остатку: "Понад усіми цими чинниками стоїть моральний чинник  
якого джерелом є національна свідомість, це б то почуття при-  
належності до себе без якого всі другі чинники мусять лишитися  
хиткими та непевними".

Цими словами автор їх щільно підійшов до правильного зя-  
сування терміну "нація". В. Старосольський далі коротко, але  
ясно зясовує, що таке нація, але, на великий жаль, він як со-  
ціял-демократ, приблизно під 63 сторінки намагається погодити  
те правильне розуміння нації з "вірую" соціалістів. Там він не  
раз заперечує самого себе і заплутує те, що так ясно виклав  
на початку праці.

Донцов у своїй праці "Націоналізм" не дає дефініції термі-  
ну "нація", але, як видно з цілого викладу, стоїть на правиль-  
ному становищі й ніде не змішує народу з нацією. Однак, пос-  
кільки тема цього розділу є інша - про неї будемо говорити на  
властивому місці.

"Націократія" Сціборського базована на атомістичному ро-  
зумінні нації, та з огляду на те, що вона не займається пита-  
ням, що таке слід звати нацією, як і інші названі попереду  
праці, з тих же причин розглядати в цьому місці не будемо, ли-  
ше після більш докладного зясування чим же властиво є "нація"  
та які її властивості, спинимося коротко над працею А. Княжинсь-  
кого.

## 2. ДВА РОДИ СУСПІЛЬСТВА. СПІЛЬНОТА, ЇЇ ВИНИКНЕННЯ, ПРИКМЕТИ ТА РОДИ СПІЛЬНОТ. НАЦІОНАЛЬНА СПІЛЬНОТА ТА ЇЇ ВЛАСТИВОСТІ.

Поскільки ми маємо намір говорити про два роди суспільства,  
постільки слід спочатку окреслити, що саме ми зємо суспільст-  
вом.

Відоший психолог і соціолог, професор лйпцігського уні-  
верситету Вільгельм Вундт, автор численних праць, а в тому і  
"Психології народів", таке дав окреслення тямки "суспільство":  
"цілість живучих у відносній едності зносин та звичаїв людей,  
яка найчастійше потім ділиться на більшу чи меншу кількість  
частин, як охоплених собою поодиноких форм".

Величезна більшість соціологів підкреслює, що понадінді-  
відуальна едність суспільства не є сумою пог-  
лядів, бажань та хотінь його складових частин і що хоча воля  
суспільства має своїм єдиним джерелом волю одиниць, але  
вона не є тотожна з волею тих  
одиниць. Виникає нова одиниця чи громада, яка живе  
власним життям.

Але численні форми людських суспільств можна звести до двох підставових типів: спільноти і спілки.

Спілкою звемо свідомо утворену для досягнення тої чи іншої мети організацію. Мета для якої створено спілку буває ясно окреслена статутом даної спілки, який також визначає докладно і хто може бути її членом, і порядок вступу в число членів, і права та обов'язки, і порядок виходу з неї. Її порівнюють часто соціолоґи з механізмом, якого частини зв'язані тільки зовнішньо і можуть бути завжди довільно відокремлені.

Спілка вяже зі собою свого члена лише в докладно окресленій ділянці. Так напр. людина, що стала членом спілки пасішників, має ряд зобов'язань, які торкаються пасішництва і є докладно означені в статуті. Приналежність до цієї спілки не може перешкоджати її члену бути також членом спілки аматорів мистецтв, членом релігійної громади і т. д. і т. д. Родить кожен спілку усталена разом потреба і свідоме бажання до неї належати.

Цілком інакше стоїть справа з спільнотою. Спільнота виникає стихійно, під впливом почуття поєднаного з стихійною волею і до неї не приступають люди після розважань і обмірковувань; тільки вона сама окреслює хто має до неї належати. Так повставали такі спільноти, як родина, рід, племя, племінна держава і т. п.

Питання до якого типу суспільства належить нація розв'язав інстинкт мови вже давним давно. Ми говоримо лише про "національну спільноту", але не кажемо "національна спілка".

Виникає нація, як типова спільнота - під впливом стихійної волі. Це є стихійне явище і тому ніколи і ніхто не говорив про "мету" нації. Національна спільнота під впливом тих чи інших причин, так як вітер, як блискавка, як зміна пори року - може виникнути скорше чи пізніше, але як і названі явища - не має окресленої мети і ніхто до неї не "приступає" і не "виступає".

З'ясовуючи, що ми звемо спільнотою ми назвали такі спільноти: родину, рід, племя, племінну державу. Всі названі спільноти мали під собою органічну, природну основу, яка творила той ґрунт з якого, зростаючи, тягнула спільнота соки.

У зв'язку з тим ми вправі поставити питання: чи кожна спільнота є явищем, так би мовити, органічним, чи можуть бути рівнож спільноти, які такого ґрунту не мають?

Для того, щоб дати ясну відповідь на поставлене питання треба раніше відповісти на інше питання, а саме: чи може спільнота перетворюватися в спілку і навпаки?

Соціолоґи, які перебували під впливом раціоналізму, які уважали всупереч правді, що наші рішення диктуються розумом, були тої думки, що "спільноти" утворювало людство в давнину і що вміру зросту культури спільноти мають перетворюватися на



спілки. Віра в пріоритет розуму була особливо поширена в першій половині ХІХ віку, але цю віру ступнево захитували факти. Не маючи змоги присвятити тут більше місця цьому окремому засадничому питанню, відсилаємо читачів до праці Донцова "Націоналізм" де йому присвячено понад 80 сторінок, тут же обмежимося до підкреслення безсумнівного факту, що "мотором", двигуном, який змушує діяти і окремих людей і цілі нації є не розум, тільки воля і то часто стихійна воля, яка потім підшукує розумові "аргументи" для узасаднення чину.

А тому не має підстав сподіватися на поступове перетворення спільнот у спілки, але протягом понад тисячі літ історичного життя людства не раз траплялося, що спільноти завмирили, а ті спільноти, які не були органічними - перетворювалися в спілки, з яких повставали. Рівнож знаємо і протилежні явища, а саме: перетворення спілок у ідеологічні спільноти.

Справа в тому, що "батьком" усякої спільноти є боротьба, яка все йде разом із стихійною волею. Всяка, навіть найбільш типова "спілка", розпочавши з будь-яких причин боротьбу чи з іншою спілкою чи взагалі з оточенням, вміру зростання боротьби поволі перетворюється в спільноту з її типовими прикметами: ексклюзивністю, фанатизмом, месіанізмом, нетолерантністю і т. п. Тому, що спілки не були явищем стихійним і не виростили на органічній основі, тільки їх об'єднувала та чи інша ідея - така спілка в процесі боротьби перетворювалася в ідеологічну спільноту. Так напр. суспільні рухи кінця ХІХ і початку ХХ століття привели до перетворення класових організацій, що були початково спілками, у класові спільноти. Знова ж релігійні спільноти доби релігійних війн, вміру ослаблення віри перетворювалися у звичайні спілки віруючих того чи іншого віровизнання: З того випливає, що хоча можуть існувати і неорганічні, а ідеологічні спільноти, однак їх існування не є узасаднене, не є явищем органічним. Така спільнота, як напр. родина існує з певністю багато тисячоліть і маємо підстави думати, що ще буде існувати, бо вони є явищем органічним, не проминаючим.

З огляду на сказане, де-хто з соціологів вважає народження нації до певної міри біологічним процесом, а волю, яка її удержує, вважають природним гоном навіть на найвищих щаблях культури.

Тому, що нація, як спільнота, не має означеної цілі, сформованої в ряді відповідних пунктів - вона претендує беззастережно на "цілу людину", не лишаячи жодної сфери індивідуального життя, в якій би вона не мала рішачого голосу.

Міцні, монолітні, а не перебуваючі в процесі розкладу нації не зустрічаються з жодним спротивом одиниці, яка завжди охоче погоджується на регулювання національною спільнотою всіх справ без винятку. Коли нині член тої чи

іншої нації висловлюється наприклад проти пра-  
ва тої чи іншої нації рішати з ким він має одружитися, або,  
як має виховувати своїх дітей то це є лишень доказом  
того, що ворогам тої нації вдалося стимулю-  
вати процес її розкладу.

Пануюча в державі (і гнобляча інших) нація ко-  
ли почуває себе міцною - не забороняє  
своім членам мішаних подруж бо є цілком левна,  
що завжди таке мішане подружжя не приведе  
її до втрати нащадків цього подружжя, тільки до  
їх денационалізації й асиміляції, отже йде на її користь.  
Така нація ширить (в тому і серед поневолених) ідеї, що кож-  
на людина має цілковите право розпоряджатися собою, своїм май-  
бутнім і вибирати собі "товариша життя" не оглядаючися на на-  
ціональну приналежність. Коли поневолена нація вже є в стані  
розкладу - вона охоче "приймає" таку ідею, як найвищу мудрість,  
як доказ, "поступу" і "високої толеранції". При тому члени та-  
кої нації не задумують над тим чому саме пануюча нація з  
таким запалом боронить "людських прав" одиниці в тому випадко-  
ві, коли то в її інтересі, але цілком інакше поставилася б  
до аналогічної "оборони прав одиниці", коли б то їй шкодило.  
Коли хтось відмовиться від мішаного шлюбу в інтересі своєї, по-  
неволеної нації то це не є однозначне з пожертвуванням своїм  
життям, бо навіть згодом і серед своїх людей можна знайти дру-  
жину. А проте - при розкладі національної спільноти досить  
знайдеться таких, що будуть заперечувати право нації на втручан-  
ня.

Але, та ж пануюча нація, яка так завзято обстоює в цьому  
випадкові "права одиниці", коли б поневолена нація почала во  
імя тих же прав одиниці, відмовлятися віддавати своїх дітей  
до війська і годитися на те щоб вони на війні в і д д а в а -  
л и с в о е ж и т т я для забезпечення тих чи інших ін-  
тересів пануючої нації - зареагували б на те в найгострійший  
спосіб, підпіраючи своє право на життя кожної одиниці найсу-  
ворійшими карами за дезерцію.

Ми тут дозволили собі привести такий приклад щоб ті, хто  
без найменшого виразу невдоволення, віддають своє життя чужин-  
цям, щоб ті, кому і в голову не приходить, коли його кличуть на  
війну, сказати хоч би, що він "так безмежно закохався, що не  
може жити без предмета свого кохання" і тому відмовляється йти  
на війну, не ставали в позу Брута чи Гракхів і не заявляли, що  
визнання за нацією права втручатися в усе життя одиниці це є  
"фашизм", "нацизм" і т. д. А вони це роблять, тим більше, що  
це не є небезпечно і ніхто за це не карає.

Нація, як типова спільнота, має  
цілковите право на "цілу людину".  
Це право з одного боку зафіксував у віршованій формі чеський  
поет Йозеф Слядек (жив: 1846 р. до 1912 р., отже ані "фашист",

ані "нацист" )- так:

"Ми потребуємо цілу людину  
Міцну, уперту в горі та боях,  
Що в серці має тільки Батьківщину,  
Гордує працею в чужих полях".

З другого боку сучасний український поет В. Симоненко, вис-  
тупив з думкою, що не мати в "паном життя і смерті" своєї ди-  
тини - тільки нація, яка лише "довірида" своїм матерям в и р о-  
щ у в а н н я д д я н а ц і ї наступного покоління і  
тому написав він, звертаючися до матері:

"Найтяжчий злочин -

Вкрасти у народу

Тобі довірене життя".

В. Старосольський про цю прикмету нації писав так: "Стихий-  
на воля не знає обмежень, вона обєднує для самого обєднання л ю-  
дей не "ін абстракта", як носіїв означених інтересів, не лю-  
дей в означеному напрямі їх діяльності, але конкретних, живих  
людей, нічого з них не полишаючи поза межами обєднання.

... Національне обєднання розтягається, або має  
тенденцію розтягатися на цілу людину, не по-  
лишаючи ніякої необнятої собою  
сфери її життя".

Як ми вже казали, людина може належати одночасно до кількох  
спілок, як-що того не забороняють їх статuti. Але інакше стоїть  
справа із спільнотами. Спільнота - потребує "цілу людину" от -  
же вона не може ділитися НЕЮ ні зким!  
Спільнота може за певних обставин помічати приналежності  
когось з її членів до інших спільнот, але вона домагається  
справжньої приналежності лише до неї  
одної і цілковитої готовості в разі потреби зігно-  
рувати ті другі спільноти. Так напр.  
нація не боронить своїм членам бути добрими членами родини,  
але у випадковій коли б виник конфлікт між тими спільнотами,  
вона вимагає бездискусійного достосо-  
вання до вимог нації, а від родин  
ни підпорядкування себе її вимо-  
гам.

Нація, як і всяка спільнота, виникла під впливом стихий-  
ної волі і власне тому вона є арраціональна, а рівнож момент  
"інтересу", користи - не відіграє рішачої ролі ані в її повс-  
танню, ані в існуванні. Інтерес може лише створити певну атмо-  
сферу, яка в свою чергу викликати може боротьбу і в процесі бо-  
ротьби може повстати спільнота, але коли ця спільнота не матиме  
органічного ґрунту, підложжя на якому може природно розвивати-  
ся - ця спільнота не стане нацією у гластивому розумінні цього  
слова. Прикладом, який може пояснювати цю думку можуть бути США.

Економічний інтерес, який викликав конфлікт з метрополією,  
міг, коли б не безкомпромісове становище Англії, не привести

до боротьби, як він не привів у Австралії та Канаді.

Борьба витворила властиво ідеологічну спільноту, яка вилилася в формі спілки, це б то - суверенної держави. Нація, як всяка спільнота не утворюється з якогось окремою метою, вона взагалі не "утворюється", а виникає стихійно. Держава ж, як спілка, утворюється з якоюсь окресленою метою. Тому, що новоутворена в році 1781 держава не мала свого ґрунту в жодній нації і у ній, початково, були певні хитання, яку мову, англійську чи німецьку вважати державною, словом, відсутність "американської нації" була причиною чому початково було створено конфедерацію держав. Складові частини в тому моменті не могли зважитися на утворення кількох держав і відсували це, обравши форму конфедерації, на пізніше. Остаточо прийшло до боротьби, яка закінчилася перемогою тої частини, яка потім накінула устрій властиво унітарної держави, хоча теоретично вона мала федеративне оформлення, яке в дійсности давало лише в цілком другорядних справах певну волю окремим адміністративним одиницям, які носили назву "держав" (стейтів).

Але політики цієї держави увесь час болше відчували і відчувають брак органічної спільноти, брак нації, яка б робила механічний зліпок - організмом.

Під цим оглядом дає дуже багато до думання стаття, автором якої є така відома в політичному світі особа, як Теодор Рузвельт. Стаття має назву: "Про справжній американізм" і була друкована в українському перекладі в ЛНВ в році 1928, кн. II.

Треба зазначити, що і перед ним ряд політиків США вживали всіх можливих засобів, щоб створити, використовуючи можливості, що їх дає держава, "американську націю". Вони хотіли щоб ця нація була англомова і тому усталюючи протягом ряду років "еміграційні норми", завжди давали велику перевагу германській расі, а в її рямцях - англійцям. Цілий шкільний систем був скерований на те, щоб обовязкова початкова освіта давала не так знання, як розвивала нахили до сталого користання пресою, до участі в організаціях і спричиняла поанглійщення молоді різних національностей.

Відомий в Америці педагог, пізніше - професор філософії Колумбійського університету в Нью Йорку - Джон Дюй, писав у своїй праці "Моральні принципи", що "Помилковим є припущення, наче б то знання є гарантією правильного поступовання" уважаючи головним завданням американської школи не "дати освіту," не дати знання, тільки зробити з учня "американського громадянина".

Німецький педагог д-р. Георг Кершенштайнер у своїй праці "Що таке державно-громадське виховання" слушно пише: "Тут (в С.Ш.А.) величезні суми видають великі міста на утримання публичних шкіл для дітей і дорослих, яких єдиним завданням є засимілювати ту цілу повінь людських мас, які сюди напливають. Інші знова грошеві засоби напливають з усіх боків

на удержання найрізноманітніших громадських установ і організацій, які мають подібне призначення: вони мають дати можливість виявляти себе назверх і скріплюватись тим державно-громадським зацікавленням, які вдалося тим людям прищепити".

Згадана ж стаття Т. Рузвельта витримана в дусі такого націоналізму, до якого було далеко німецьким нацистам. А проте, не зважаючи на те все і досі властиво немає американської нації, є лише англійсько-американська частина населення, яка не складається з чистих англійців, мурина (коло 15 відсотків) і різнонаціональні гетта, які одірвалися під впливом тих чинників від рідного культурного ґрунту і не змішалися з англійцями. З того населення США, беручи заокруглені де-що числа, на 138 мільйонів → 40 мільйонів послуговується іншими мовами, а не англійською, понад 20 мільйонів мурина, що говорять англійською мовою і коло 78 мільйонів ріznego походження, що говорять по англійськи.

Але мурина, які від одного до двох століть перебувають в Америці і давно втратили всякі звязки з Африкою, виявляють гострі сепаратистичні стремління, які безнастанно набирають форми збройних конфліктів. Центральний уряд держави, як це впливає з його політики в цій справі, хотів би перемішати все населення і довести до створення так би мовити нації з кавовим коліром шкіри.

Наведений приклад показує, що майже неможливо створити штучно таку органічну спільноту, якою є нація і користь, економічні чи культурні інтереси не відіграють у процесі її творення жодної ролі. Не ті чи інші інтереси творять націю, тільки нація наголошує в процесі боротьби ті чи інші інтереси, як для неї важні.

До цього ще слід додати, що неможливим є означити заздалегідь, які саме інтереси за даних обставин матимуть національне значіння. Так напр. питання релігійне для французів немає нині жодного значіння, але для ірландців, або для українців на їх західних землях ще й тепер вона відіграє певну роль. Питання правопису, вживання чужих слів і термінів та певних мовних форм для українців з огляду на плянову акцію окупантів, послідовно ними ведену - має нині національне значіння. Навіть найдрібніші справи за певних умов можуть бути великими національними питаннями і ті ж справи, при цілковитій зміні обставин, можуть цілком перестати цікавити націю.

Зі сказаного випливає, що поділ на "культурні" і "політичні" нації є цілковито неправильний. За певних обставин та чи інша нація може бути неспроможна виявляти своїх політичних аспірацій і підкреслюватиме тільки "культурні", але це не має жодного значіння і ніхто не може поважно трактувати такі заповнення, як не можемо поважно брати під увагу заяву 15-літнього хлопця, що він "буде жити разом з батьками і ніколи не ожениється". Це узасаднене ще й іншими моментами, а саме, що за сучас-

ного способу життя, брак цілковитої суверенності, політичної отже волі і можливості розпоряджатися власними економічними засобами, не може бути й мови про нормальний розвиток культурного життя. Так напр. культурницькі концепції Фіхте після зміцнення і консолідації Німеччини були поховані цілком непомітно. Але і Фіхте, хоча ставив наголос на культурі, був свідомий неможливості відокремити культури від політики і тому поставив питання: "яка ж може бути література у народу без політичної самостійності?" Далі він відповів, що повновартісною вона в жодному випадку не може бути, бо ж автор хоче впливати на живе життя і на тих, що його творять, а вони - не будуть цікавитися літературою політично залежного народу".

Отже національна спільнота з одного боку "потребує цілу людину", а з другого боку виявляє живе зацікавлення до всього, що сприяє її вільному, всебічному розвитку.

Межі національної спільноти не збігаються ані з будь-якими географічними межами, ані з етнографічними, ані з "історичними". Так, як усі істоти, в тому й громадські, провадять безустанну боротьбу між собою, так і нації є чи не найголовнішим чинником людської історії, протягом якої вони вели та вестимуть між собою боротьбу за існування. Наслідком цього межі кожної нації визначаються в кожній порі її існування взаємним тиском сусідючих націй на себе. Кожна нація мусить "розштовхати" нації, щоб здобути для себе вистарчаючий простір. Здорова нація, як і жива здорова людина, завжди намагатиметься "вільніше влаштуватися", поширити де-що свої межі, отже буде виявляти свій "імперіялізм". Цей же імперіялізм, притаманний нації, буде лежати в основі стремління накинути іншим свій погляд, свою думку, свій вплив. Нації властивий є як матеріальний так і духовий імперіялізм, з якими впарі йде часто взагалі "безпредметовий" імперіялізм, це б то такий, якого осяги не дають нації практично нічого, крім задоволення осягнутим, хоч би й дорогою ціною "успіхом".

Варто звернути увагу, що власне тоді коли нація, коли народні маси тої чи іншої нації здобувають вплив у державі, вони, незважаючи на проклямовані антиімперіалістичні гасла, виявляють найбільший імперіялізм. Англійська нація власне за часів Кромвелля почала свій безоглядний наступ на Ірландію, французька нація підчас французької революції пробує за допомогою радикальних заходів еліти все різнонаціональне населення Франції в одномовну націю, а московська нація, проклямувавши "самоозначення" всіх поневолених нею народів, кровю й залізом ліквідує під назвою "контрреволюції" всі спроби самоозначення, не спиняючися перед вигубленням за допомогою голоду цілих народів.

Національна спільнота, подібно до того як і спільноти ідеологічні, має шалений стихійний потяг до самовиправдування, до того щоб у своїй власній свідомості цілком усправедливити навіть усі dokonувані злочини і звірства. Цей потяг надає си-

ли й живучости месіянiзму, який одиак родиться ранiше, ще підчас боротьби даної нації за вивзволення.

Національна спільнота, яка повстає підчас боротьби і є тим фокусом в якому зосереджуються силові лінії стихійної волі, потребує для свого самоукріплення не розумових доказів, не холонних чисел і логічних доказів, тільки віри в своє покликання, у виняткову роль яку їй визначив Бог, чи доля. Жиди ще живучи історичним життям в Палестині вже уважали себе "обраним народом", "сіллю землі", а ще міцнійше вірили в свою місію в розпорощенні. Відзначаються месіянiзмом поєднаним з ідеєю помсти такі жидівські легенди, як хоч би "Самбатіон". в якій говорить про те, що коли переслідування, які терплять жиди, дійдуть краю, то жидівський цар Давид, який і далі живе у палаці за киплячим морем, що зветься Самбатіон, прибуде і страшна доля чекає тоді всіх ворогів жидівських, а жиди займуть почесне місце серед народів землі.

Ось уривок з цієї легенди, яка знайшла свій вислів також у жидівській пісні, перекладений І. Франком:

"Гадаєте, вже й побідили  
Отті, що в безумнім гніві  
Мордують жидів на Україні?  
Побачим, як будем живі!  
А я наперед вам скажу  
Як в наших це книгах стоїть:  
Завчасно з побіди хвалиться  
Живе бо ще цар наш Давид!

.....  
.....  
Він вчує про нинішні кривди  
І страшно ті кривди пімстить."

Далі легенда оповідає, що вже раз було, що один цар хотів винищити всіх жидів, а коли жиди остерегли його, що цар Давид живе і помститься за них, сказав з глумом, що запрошує до себе його на бенкет і чекатиме 40 днів. Жиди вислали делегатів шукати царя Давида і ті дісталися нарешті до того киплячого моря, яким можна було дістатися до замку. Вони доти плакали на березі, аж підпливли слізьми, а знова сльози - замерзли, обернулись в кригу і на тій крижині вони допливли до замку і розповіли все. На сороковий день до царя того гордого, до якого зіхалися на бенкет з половини світа царі, підїхала чорна карета запряжена у 6 пар чорних коней, а з неї почав висідати цар Давид. Як лише він став одною ногою на землю - почала земля западатися. Перелякані царі благали, щоб не ставав другою ногою, а вертався назад. Давид згоджується, але каже царю, що хтїв нищити жидів, що як приїде ще раз, то

"То-ж знай уся влада твоя - ніщо  
Щоб племя мое звокувати!

"Та прийде той час  
Коли моє племя засяде  
До царської учти між вас!"

Кінчається ця легенда погрозою:

"Нещасне село те і місто  
Де в муках, понижено жид,  
І горе землі тій, як стане на неї  
Обома ногами Давид".

Наведена легенда тим цікава, що вона була поширена серед жидів у формі народньої пісні, а тому вона є показником того, оскільки гостро відчуває жидівська нація по майже двох тисячоліттях "еміграції" свою окремішність, як виразно протиставляє себе решті світа і як твердо вірить у своє велике майбутнє.

Той месіянїзм є причиною, чому жиди не знижуються до благання ласки чи прав у власників тої чи іншої землі, лише обмежуються до застережень і погроз. Тому й пристосовництво жидів чисто зовнішнє. Жид може укласти музику до американського гимну, як рівно ж може бути старшиною австрійської армії або при Директорії створити окремий жидівський курїнь в армії У.Н.Р., але то все лише кон'юнктурні потягнення, бо він лишається сином жидівської нації й тільки за неї буде по справжньому боротися.

Очевидячки, оскільки мова про месіянїзм, то жиди не були під цим оглядом винятком. Можемо згадати хоч би відомий твір польського поета А. Міцкевича "Книги нації польської" в яких приписується польському народові велика історична місія\*. Месіянїзм супроводив національні рухи в першій половині XIX віку у італійців, німців та інших народів. Москалі знова, хоча вже не лише мали власну державу, але ще й гнобили інших — також були перейняті духом месіянїзму. Месіянїзм той виявлювався не лише в літературі, але й в філософічних, наукових і політичних концепціях.

Звичайно, московський месіянїзм та імперіалїзм знайшов найбільш ляпідарний та короткий і безумовно — найщиріший вислів у поезії. Наводимо тут кілька таких висловів різних московських авторів, звернувши перед тим увагу на те, що прийнята і проголошена москалями по революції політична ідеологія була

---

\* Де-хто помилково думає, що аналогічним виявом українського месіянїзму є "Закон Божий" ("Книги битія"), але, на жаль, так не є. В польському творі призначається спеціальна місія польському народові, який має бути центром слов'янського світу, а "З. Б." проповідував "самоотвержену" любов українців до ворогів, пропагував "обеднання" ще непоневолених москалями слов'янських народів з московською імперією, яка перетвориться мала у федерацію територій, в якій мала бути урядова мова московська, спільне, кероване москалями військо і т. п.



цілком протилежною будь-якому месіянiзму i цитати, якi далi наводимо свiдчать тому про непереможну силу стихiї.

Син московського села, так би мовити ("расовий москаль" - Есенін, закликає своїх земляків, яких вважає "Ловцями вселенної, неведом зарі зачерпнувшимі небо" - "трубiть в труби...!")

Інший московський поет - Клюєв, бачить як у майбутньому i Північ i Південь, Китай i Європа - зiйдуться щоб зеднати в одно ціле. Безодню з Зенітом i їм буде, каже він: "Бог - Восприємник, Росія ж є - мати", а Бєлий просто каже про московську імперію: "Росія - Месія грядущего дня".

Московський поет Блок, звертаючися в поемі "Скити" до цілого Заходу, кидає виклик:

"Мільйони - вас. Нао - тьми i тьми.

Поважтесь лиш змагатись з нами!

Так, Скити - ми. Так, азiяти - ми,

Зi скісними й жадібними очами!"

Цей виклик кинутий московською національною опільнотою всiм народам, що належать до т. зв. "захiдньої цивiлізації", це виклик подиктований стихійним, гострим почуттям окремішности своєї національної спільноти від решти світу, її сили i власних цілей. Той же месіянiзм продиктував Маяковському слова:

"Бийте площами бунтів тупіт!

Вище, гордих голів ряди!

Ми, повинню нового потоцу

Перемьем світiв городи!"

Знова ж В. Гусєв, у вірші "Я - москаль" пише, звертаючися до червоної московської імперії:

"Тебе шанує світ. Ти - днів нових начало.

Для людства ти - життя нового зміст". а далі:

"Брати нам, москалям, хто разом з нами

Іде під стягом-сяєвом Кремля".

Таких висловів месіянiзму московського, який не звертаючи найменшої уваги на камуфляж із "інтернаціональних гасел", зi стихійною силою проломлює усi декоративні перешкоди i заливає усе довкола, можна наводити без кінця-краю!

Нарешті слід підкреслити з усією силою, більше того - поставити спеціальний наголос на ще одній важливій прикметі національної спільноти - маємо на увазі її ексклюзивність.

Тому, що нація - є спільнотою, вона, як кожна спільнота, не може "ділитися" своїми членами з іншими націями. Не можна бути "сином" двох націй, як не можна бути сином двох матерей!

Звичайно, народи, якi є пануючими в державі i займаються ще "перетравлюванням" поневолених народів, відкидають некорисне їм правильне розуміння нації i з одного боку за допомогою софістики "доводять", що приналежність до двох націй одночасно (самозрозуміло - поневолених народів) є можлива i, звичайно, як i хоч би Драгоманов, визнають право одиниці "виходу" з одної нації i переходу до другої\*.

\*Пануюча нація вважає, що мало знайдеться таких, якi хотіли б покинути її - отже пропаганда таких поглядів може дати лише користь для неї.

Усю помилковість псдібних думок можна ясно побачити розглянувши це питання докладно і роблячи логічні висновки.

Уявимо собі шведа, що до 30 року життя стало перебував що два роки в Аргентині, а потім чергових два роки в Швеції, навіть припустимо, що він від якого 4 року життя мав уже мачуху (і то дуже добру для нього) - аргентинку. На нього впливало і "мішане" оточення і культура та школа, раз - одна, раз - друга.

Щоб відповісти на питання: чи буде він належати до двох націй, мусимо собі нагадати, що як ми вже зясовували на своїому місці, культурна приналежність не є рішачим чинником в справі визначення національної приналежності. Тому - рішачим моментом буде суб'єктивне рішення самого цього скаліченого шведа. Це рішення може бути лише двояке. Або він рішуче признається сам до одної нації і тим самим ствердить правильність неможливості одночасної приналежності до двох націй, або скаже, що він вагається і не знає, яку дати відповідь. Ставимо собі питання: як довго може тревати таке вагання? Самозрозуміло, що доти, доки не виникне боротьба між тими двома націями, але не довше ніж підросте слідує покоління, яке не може без кінця жити в аномальних умовах і безперечно пристане до тої чи іншої нації.

На світі може вродитися гермафродит, але гермафродитизм не є нормальним явищем.

Це - ми брали "теоретичний" приклад, а "вагання" або рішення розглядали з егоїстичного становища одиниці.

У цілому світі живих істот панував і панує закон, який каже: "все для розвитку відмінка", а не все "для збереження одиниці та її догоди". Той "теоретичний" швед був сином ряду поколінь народу і його, як писав І. Франко, "собачим обов'язком" було жити для шведського народу.

Звичайно, людина може і той (як і всякий) обов'язок - не виконати. Але тоді - приходить кара: той нарід чи та суспільна одиниця, яка матиме за великий відсоток егоїстів і зрадників - "вимре", стане, як писав той же Франко "у сусідів гноем". Коли ж нація має зникоме число таких одиниць - вона покарає такого зрадника, у найменшому випадкові - призирством.

Інша справа виникає тоді, коли хтось є дитиною мішаного подружжя. В цьому випадкові злочин поповнили батьки і дитина такого подружжя має не лише право, але й обов'язок вибрати собі націю одного з батьків, а вибравши - мусить лишитись за всіх обставин вірною їй.

Тут ми щойно, так би мовити, теоретично, розглянули питання одночасної приналежності до двох націй, а тепер подамо кілька прикладів з дійсного життя.

Почнемо з особи, якої життєпис відомий, а драматичні переживання дають найбільше докладну і переконувачу відповідь на порушене нами питання. Маємо на увазі відомого письменника й натураліста - Шарля Люї Адальберта Шаміссо.

Народився він 30 січня 1781 року в замку Бонкур у Франції. Його батько - граф Шаміссо належав до стародавньої шляхетської родини, спорідненої з французькою королівською династією. У 1790 році граф Шаміссо з родиною і 9-літнім сином опинився за межами Франції, а замок - знищено. По блуканнях нарешті спинається родина Шаміссо у Пруссії в Берліні. Рік пізніше стає хлопчина пажем пруської королеви і це дає йому змогу вчитися спочатку - у французькій гімназії, а потім у військовій академії, вже - німецькій. У 1798 році - він уже лейтенант пруського піхотного полку. В році 1801 родина Шаміссо, за дозволом імператора Наполеона, вертає до Франції, але молодий Шаміссо, з причин фінансового характеру, залишається на службі в Німеччині. Тут він починає писати вірші по французьки. Приблизно в 1804 році Шаміссо навідує стосунки з німецькою літературною елітою, захоплюється творчістю Гете, Шіллера та інших і починає писати вірші по німецьки. Йому тоді коло 22 років. Раптом виникає війна між Францією і Пруссією і Наполеон, рушаючи на Прусію дає декрет про те, що кожен француз, який стане під чужий прапор, буде розстріляний. Шаміссо хоче покинути армію, але його не хочуть звільнити німці. Вправді його полку не доводиться зустрітись з французькими військами, бо пруські фортеці падають одна за одною. Прусія капітулює і по тому Шаміссо одержує звільнення та вертає до Франції. Самозрозуміло, що йому довелося ще перед тим пережити досить прикрих моментів. У Франції він також почуває себе чужим, йому з певністю не один француз не міг забути його служби в частинах ворога. Він однак знаходить пристановище в домі французької письменниці, послідовниці Ж.Ж. Руссо, авторки ряду романів і твору "Про Німеччину" - Анни де Сталь. Там він зустрічається з французькою літературною елітою, а однак не може знайти спільної мови (хоча сам є властиво французом, знає французьку мову краще за німецьку, а здобув освіту у французькій гімназії) і вертає знова в 1812 році до Німеччини де починає студіювати медицину.

У 1813 році знова йде війна в якій німці беруть участь, яка знаходить своє закінчення у відомій "битві народів" під Лейпцігом. Нечисленні приятелі-німці уможливають Шаміссові уникнути участі у війні проти власного народу, але, безперечно, він мав тоді досить болючих переживань. Свого часу йому було сором бачити капітуляцію Пруссії, тепер він мав певні переживання пов'язані з поразкою Франції, тим більше, що йому імпонувала постать Наполеона, яким він захоплювався. І ось цей француз, ці трагічна постать, яка написала ряд творів німецькою мовою, ця людина без нації і без батьківщини у 1815 році кидає Німеччину і бере участь в характері натураліста в науковій московській полярній експедиції і потім три роки плаває довкола світу на кораблі "Рюрик", під командою капітана Отто Коцебу. Матеріали і спостереження здобули йому славу вченого і в 1819 році обирають його почесним доктором філософії Берлінсь-

кого університету, стає адюнктом Ботанічного саду. Уже 38-літнім - одружується з 18 літньою дівчиною і пише ряд визначних творів, що збагачують... німецьку літературу. Матеріально йому поводиться добре. Вмирає проживши ще 19 років. Найбільшу славу в світовій літературі здобув Шаміссо написаним у 1813 році ще перед виїздом у подорож довкола світу, твором "Дивні пригоди Петера Шлеміля". В цьому творі написаному під впливом власних трагічних переживань, автор у формі казки символічної, диким трагічних переживань, автор у формі казки символічної, ділиться тими переживаннями, яких йому довелося зазнати наслідком... втрати національності. Він не знав тої теорії нації, яку ми викладаємо, більше того, він виріс в атмосфері де наче б то наголошувалося інтернаціоналізм, але він на практиці зазнав того всього, що неухижно і невідклично випливає з правильної теорії нації. В тій казці немає ні слова про якісь переживання, що могли б символічно малювати "зміну" мови, чи території, чи культури, чи навіть Батьківщини. Йому прийшла геніально на думка дати символічне оформлення власне тому феномену, яким є національність в образі такої, здається, неважкої речі, як звичайна тинь. Герой казки - Петер Шлеміль, що, певне, як початково й сам Шаміссо, якого фінансові причини змусили затриматися в Німеччині, дошкульно відчуває злидні. Він зустрічає "чоловіка в сірому" і той за невичерпний гаманець пропонує Шлемілеві продати таку, здавалося б, непотрібну річ, як власну тинь. Шлеміль згоджується і "чоловік у сірому" згортає спокійно, як аркуш паперу куплену тинь. З того моменту; у тепер багатого Шлеміля, починаються прикрі пригоди. Коли він мав тинь - ніхто його не помічав, але тепер, коли він намагає її - це помічають, його сажають, його бояться, його ізолюють і він змушений ховатися сам у тині, як загнаний вовк не можучи знайти пристановища. Коли він закохується - знова на перешкоді стає брак тині, але коли в цю критичну хвилину появлюється той же "чоловік у сірому" і пропонує йому вигідну заміну - звернути тинь за душу, яку він забере лише по смерті. Але вже навчений гірким досвідом Шлеміль не згоджується на заміну. Він, як і Шаміссо, шукає врятування в подорожах за допомогою чарівних чобіт і науковій праці. Опис своїх пригод наче б то віддає авторові з такою метою, щоб вони стали, коли вже його не буде на світі - корисною наукою для інших і самому авторові подає таку науку:

"Ти, мій друже, як-що хочеш жити серед людей, то на самперед навчися шанувати свою тинь більше, ніж гроші".

А. Шаміссо, нащадок французьких графів був за гордим, щоб признатися до автобіографічного характеру тих переживань і тому, коли його якимось допитувалися, що він мав на увазі під тинню, відповів з питомою французам іронією "тинь"? Тинь - це затемнений простір..."

Однак ані де-які автобіографічні подробиці, ані навіть одяг

героя - не лишають сумніву, що мова йде про таку нематеріальну і "зайву" річ, як національність і що автор переконався в тому, що не можна, ані належати до двох націй одночасно, ані бути "без нації".

І не слід у таких випадках ухилятися від відповідальності, скидаючи вину на... обставини, оточення, місце народження і т.д. Шаміссо вродився у Франції, дитячі роки (до 10 років життя) провів на батьківщині, ходив до французької школи, говорив по французьки краще багатомовно, як по німецьки, а рідше нічим (в розумінні зради) були з певністю роки від 15 до 22. Це слід запам'ятати українській еміграції, яка, в тих випадках, коли хоче виховати дітей на українців - опікується їхнім життям власне до 9 років і навіть купує дитячі книжки для дітей виключно до 9 років. Від того часу душу дитини формує чужа школа (а коли й "своя", церковна - то в ній дбають в першу чергу вчителі (українці ж!) щоб відвчити якнайскорше від української мови і зденационалізувати дітей, а батьки - з тих кількох сотень книжок, які є в продажу для дітей середнього і старшого віку ніколи не купують жодної, відповідної віковій і зацікавленню дітей. І нарешті, бачимо, що спізнений, бо вже по цілковитому сформованню індивідуальності поворот на батьківщину такого покруча - не дає позитивних наслідків!

Цей реальний, дійсний факт не є єдиним, не є жодним "винятком", тільки - правилом, а сам Шаміссо своїм життям і працею довів, що той хто відщурюється від своєї нації - своєю працею збагатить не абстрактне людство, тільки іншу (найчастіше - ворожу) націю.

На доказ же того, що доля Шаміссо не є жодним винятком нагадуємо ще кількох осіб, які пішли таким шляхом.

Всім відомо, що заслуги поляка-Коперніка приписують собі німці, хоча він працював у найбільш абстрактній науці і писав латинською мовою.

Ф. Шопен\* якого батько був французом, мати - тільки з власної волі, пристав до польської нації і незважаючи на те, що володів французькою мовою, що, пів життя (виїхавши 20-літнім хлопцем) прожив і вмер в Парижі, своїми чудовими творами збагатив польську музику, спопуляризував польські мелодії. Поляк Шопенський і досі згадується як видатний московський вчений. Джозеф Конрад - нащадок двох поколінь польських письменників і патріотів, що перебував з батьком на еміграції лише тому, змінив своє ім'я і прізвище на англійське і став писати по англійськи, що англійці запропонували йому більшу оплату і кращі умови ніж ті, що він мав у флоті французькій.

Українець Гоголь бажаючи "зробити кар'єру" і добитися слави пішов працювати для москалів, збагатив літературу ворожого народу і певно наслідком переживань подібних до Шлемілевих - збожеволів.

\*вправді Шопен мав право і обов'язок вибрати націю, що він і зробив, бо належати до двох націй - не міг.

Українець - майор Заоядько, нащадок запорожських гармашів, що на власні кошти сконструював перші модерні бойові ракети - віддав їх нашим ворогам і вони допомогли їм у 1828 році здобути нечисту фортецю - Варну.

І таких прикладів можна було б наводити багато, а всі вони підтверджують, що 1) неможливо належати до жодної нації 2) неможливо належати одночасно до двох націй і 3) що той, хто працює для іншої нації тим самим зраджує свою та віддає здобуті завдяки ряду своїх предків здібності ворогам, віддає ті здібності тим, хто не має на них жодного права.

Хто ж пробує прикриватися твердженням, що він так "прославляє" свою націю - як ми бачили з наведених прикладів каже неправду.

Правду сказала Леся Українка:

"Неславу дозволяють нам носити,  
а славу Рим бере немов податок.  
І тая Терпсихора, що продав ти  
прославить не Елладу й не тебе,  
а той багатий Рим..."

("Orgia")

Що ж до права взагалі "виходу" з числа членів нації, то про нього можуть говорити лише користаючись з необізнання загалу, ані з тим чим є нація, ані з законами яким протягом мільйонів літ підлягають живі істоти, ані з величезним значінням тих законів. Коли б хтось почав "проповідувати" подібне "право" особи у приміненню до приватно-правних стосунків - то його моральна вартість була б визначена кожним без вагань і труду. Чи знайшовся б хтось, хто відважився б визнати моральним поступовання осібняка, який, виховуючися за важко зароблені його батьками гроші і потім довідавшись, що справи його батьків захиталися, підробивши документи "присогласився", подавши себе за якогось загинувшого родича, до дуже добре ситуованої родини, яка на останку до решти знищила економічно його власних батьків. Влізши в ту багату родину, цей осібняк користався з не ним заробленого майна та допомагав доводити до повної руїни власних батьків. Правдоподібно, мало знайшлося б таких, що відважилися виправдувати таке поступовання тої нікчеми (щоб не вжити відповідної назви).

Але в даному випадку нас у першу чергу цікавить відношення до таких осібників нації, як такої. Думаю, що добру відповідь може дати приклад з нашої власної історії.

Відомий кошовий запорізький Іван Сірко, підчас одного з походів на Крим, відходячи, вивів з собою досить велике число українців, що "для лакомства нещасного" зрадили свій нарід і віру, а в момент розправи козаків зі своїми ворогами, боячися за свою долю і долю півтатарських родин - подавали себе за "жер-

тви татарського терору" і запевняли в своєму бажанні вернутися на рідну землю. Сірко, по виході з Криму, почув, що багато з них шкодують за Кримом. Тоді він наказав оголосити, що хто хоче - може вертатись у Крим. Коли велика частина "визволених", разом з родинами рушила до татарського ханства - Сірко наказав призначеному для того відділу запорожців наздогнати перемінчиків і покарати всіх смертю, кажучи: "коли ми їх не знищимо, то їхні діти будуть нищити нас і наших дітей". Запорожці наздогнали їх у Чорній Долині і там знищили зрадників.

Наведений приклад реакції національної спільноти на "вихід" членів тої ж спільноти, звичайно, можна трактувати, як лише спорядичний. А тому розглянемо це питання також принципово.

Ми вже казали, що людські спільноти, так як і спільноти і інших живих істот, що живуть громадами, відіграють величезну роль в боротьбі за існування. Національні спільноти вправді не утворюються з окресленою метою, вони виникають стихійно, здавалося б, не можна говорити про їх "мету", але і спільноти тваринного світу рівно ж виникають стихійно і одиниці, які творять таку спільноту, знають про її "мету" стільки ж, скільки знає напр, молодий павучок, що не бачив жодних павучків, про мету з якою він тче свою сітку з павутинки. Але так, як ми можемо говорити про мету, з якою його невідома сила змушує то робити, так само можемо говорити про ту мету, для якої існували, існують і будуть існувати національні спільноти. Отже наприклад, можемо категорично твердити, що метою національної спільноти є зберегти в сучасному і забезпечити в майбутньому існування народу, який творить дану національну спільноту, зміцнюючи свою силу.

Кожний нарід провадить боротьбу за існування, не лише з рядом чинників таких, як підсоння, хвороби і т. д., не тільки з тими сусідніми націями, які мають тенденцію поширюватись його коштом, але й з усіма іншими народами Землі, лише ця остання боротьба позбавлена гостроти, яка робить всяку боротьбу очевидною, однак власне вона найтісніше пов'язана з питанням про "право виходу" з національної спільноти. Коли наприклад у певній хвилині українці не мають жодних причин до того, щоб трактувати муринів, як своїх ворогів, то і тоді той українець чи українка, які поза межами своєї Батьківщини одружуться з муриною чи мурином: 1) ослаблють тим біологічно свою націю в боротьбі за існування "кравучи" у нації наступні покоління і 2) зміцнюють інші народи, віддаючи їм ряд українських майбутніх поколінь.

Коли ми пригадаємо собі, що напр. в розкиданих по світі коло 6 мільйонів українців, а на Україні є їх лише коло 34 мільйонів, то з того випливає, що майже пята частина українців жи-

ве поза межами рідного краю. А тепер поставмо собі питання: оскільки з них зможе опертися денационалізації, не змішатися з чужинцями і вернутись до свого народу? Коли ж додамо, що наслідком плянового ширення серед українців антинаціональної пропаганди і згубних для нації думок, наслідком нерозуміння ваги національних обов'язків з тих 34 мільйонів, які живуть на Україні, може наслідком мішаних подруж частина піти зміцнювати біологічно ворогів свого народу \* - то стане ясною уся злочинність такого поступовання. Пам'ятаймо, що коли підчас бою з яких 15 відсотків війська зрадить і перейде до ворога, а яких 20 просто втіче з поля бою - то спричинять поразку такого хисткого війська не так вороги, як зрадники і дезертири. Коли б наші матері розуміли свій національний обов'язок і виховували дітей у свідомості, що на кожному лежить відповідальність за мільйони, ж не "аби тобі добре жилося, хоч і з чужими" - тоді б не треба було би про це писати.

З наведеного яким є в чому полягає ексклюзивність нації, але для докладного висвітлення справи слід ще додати й інші наслідки цієї ексклюзивності.

Ми знаємо, що в Італії й у Німеччині націоналістичні партії мали загострені дуже стосунки і з церквою і з соціалістичними партіями. Справжню причину загострення допомагає нам збагнути власне правильне розуміння того чим є нація. Справа в тому, що нація, як справжня спільнота є, як було сказано попередю, ексклюзивна і вона спокійно може толерувати існування побіч себе, чи краще сказати в своєму лоні, безлічі різних спілок, але жодної іншої спільноти. Римо-католицька церква не хотіла бути спілкою віруючих, створеною для спільної молитви, виконувannya своїх обрядів і заповідей Божих, тільки хотіла бути спільнотою, бп лише спільнота дає силу, дає змогу керувати життям вірних не оглядаючися на інтереси держав чи націй, дає владу і... прибутки. Рим, з цією метою, між іншим, хотів виховувати молодь у школах, прищеплюючи їй ідею беззастережного послуху Римові.

Так, церква, проти органічної спільноти-нації, хотіла протиставити спільноту ідеологічну, на, що, самозрозуміло не могла годитися нація і її провідники. Природно, в процесі боротьби, кожний хапався тих засобів, які йому здавалися найефективнішими і тому, як свого часу буржуазія в боротьбі з феодалізмом щоб паралізувати вплив церкви, хапалася ширення атеїстичних поглядів, так пізніше, подібну ж тактику стосували хоч би німецькі нацисти.

Таке поступовання було ідеологічно неузасадненим і було лише тактичним кроком.

\* Як-що вірити статистичним матеріалам окупантів то зараз відсоток мішаних подруж серед українців сягає в містах 18,5 відсот. а в селах 3,9 відсот.



Соціалізм, для опановання світом, рівнож хоче в процесі боротьби за владу, перетворити робітничі організації (опілки) у спільноти, щоб так у кілька разів збільшити їхню силу. Тим самим соціалізм був змушений підтримувати таку теорію нації, яка в істоті речі заперечувала її, служила для ступодовання національної спільноти. Стратегія боротьби змушувала соціалізм не заперечувати нації (бо це - зміцнювало б силу нації, викликаючи гострий спротив), тільки визначити її, фактично провадити до розкладу, до перетворення нації в народ.

Вираз "Націонал-соціалізм" є звичайно абсурдом, створеним для цілей тактичних, це також свого роду "камуфляж".

З наведеного речення аж ніяк не випливає що націоналізм може нехтувати соціально-ними проблемами і немати продуманого соціального програму. Але соціальні питання можуть бути розв'язані й полагожені різно, як згідно з вимогами і теоріями соціалізму так і в дусі націоналізму, це б то в інтересі самої нації.

В цій частині нашої праці ми далі будемо висвітлювати лише ті питання, які стисло торкаються істоти нації та націоналізму, а в другому томі розглянемо соціальні проблеми, які мусять кожна сучасна нація розв'язати для свого власного добра. Зараз же вертаємо до дальшого з'ясування природи нації.

### 3. НАРОДЖЕННЯ, ЖИТТЯ І СМЕРТЬ НАЦІЙ

Серед широкого загалу, журналістів і навіть "політиків" поширена думка, що нації - це твір найновішої доби, часів французької революції і т. д. Цю думку висунули ті автори, які безнадійно плутали нарід, націю і державу з демократичним устроєм. Тимчасом нації існували вже в глибину давнину.

Коли ми звернемося до історії Єгипту то побачимо, що вже п'ять-шість тисяч років перед Р. Хр. існував єгипетський нарід зі спільною мовою, близькою до мов семітських і спільною культурою.

Родина, рід і племя - це органічні спільноти, пов'язані головню почуттям споріднености. Коли мова йде про нарід, то нарід вже не відчуває гостро й виразно почуття споріднености, а коли під впливом тих чи інших чинників починає гостро відчувати себе,

як спільноту - стає нацією.  
Отже єгипетський нарід, що підпав владі гиксосів наприкінці панування чотирнадцятої династії, коли гиксосоі 1700 року до Р. Хр. вдерлися і завоювали Єгипет, та накінули йому п'ятнацять, (що ще не панувала в цілому Єгипті і шіснаццять, яка вже панувала в цілому Єгипті династію), безперечно, в цьому періоді відчув себе нацією. Він провадив безнастанну боротьбу з чужинцями, підіймаючи численні повстання і в 1570 році до Р. Хр. нарешті вигнав їх з Єгипту. Це підлягає сумніву, що в момент боротьби і звільнення своєї землі від наїздника єгипетський нарід створив спільноту і то таку спільноту, яку ми нині зємо нацією.

Природно, єгиптяне того часу не звали себе нацією, але нею були і не були вони жодним винятком в історії народів Землі. Але, під впливом пропагнди ворогів появи націоналізму серед поневолених народів, про всі вибухи стихійного націоналізму в минулому - забувається.

В. Старосольський, виклавши ясно підстави правильної теорії нації сам не втримався в колі правильних поглядів у своїх намаганнях погодити теорію нації з матеріалістично-соціалістичною ідеологією, почав будувати свої міркування на ним же підкинутому неправильному розумінні нації.

Наслідком того на стор. 63 знаходимо роздільчик під заголовком "Старовина не знала нації", а в ньому автор у першу чергу спинається на Греції та намагається довести, що елліни не були нацією, що спільнота, яка у них виникала в певні моменти її історії, тому наче б то не була нацією в сучасному розумінні, що не охоплювала беззастережно всі без винятку верстви, всі державки і не була сталою. Всі ці "аргументи" видаються такими поважними лише тоді, коли ми переплутуємо знова націю з державою, забудемо про численні винятки, а також, що й нині монолітність і сцементованість та довговічність націй не є сталими величинами - вони то розростаються, то слабнуть.

Ми, як і Старосольський, стоїмо на становищі, що боротьба викликає появу націй і їх зміцнює. А хіба ж греко-перські війни не викликали її? Зародок тої спільноти вже виник тоді, коли греки вислали допомогу малоазійським грецьким містам, що хотіли скористатися із походу Дарія проти скитів і повстали. Це почуття єдності всіх еллінів досягло такої сили, що спартанці підчас персидської навали героїчно боронили і полягли смертю героїв під Термопілями, це б то боронили не Спарту, тільки цілу Грецію, цілу Елладу!

Старосольський, щоб довести своє неправильне твердження пише: "Термопілі захищали спільну грецьку батьківщину, але напис про поляглих героїв згадував не Грецію, тільки Спарту, як

батьківщину, за яку наложили вони головами". Тимчасом це не зовсім відповідає правді. Напис був такий:

"Мандрівче, піди й скажи громадянам Лякедемону,

Що вірні заповітам батьків, ми тут кістьми лягли".

А коли б нині була Україна вільною і тим українським січовим стрільцям, що полягли в бою під Мотовилівкою коло Києва було поставлено пам'ятника з аналогічним написом:

"Мандрівче, піди і скажи галицьким людям,

Що вірні ідеям своїм, ми тут кістьми лягли"

- то чи такий й напис був би доказом неіснування української нації?

Ще слабійшим аргументом є твердження, "Що старинні народні спільноти були основані безпосередньо на племінному зв'язку", бо по перше, хоч би греки часів греко-перських воєн, давно вже забули про племена свої і не це почуття було головною причиною того, що греки під час цих воєн творили національну спільноту.

Римська національна спільнота починає зароджуватися вже тоді, коли у 265 до Р. Хр. взяв Рим у свою оборону мамертинців, що боронилися на Сіцилії, як "італійців". Але це були перші проблиски свідомості. Мешканці Італії вважалися все ж "союзниками", а мешканці провінцій "підданими римського народу" і той "римський нарід" уважався правним власником здобутої римлянами землі, ті ж мешканці - орендарями, що тому платили за користання землею чинш. Але ті мешканці провінцій - не були італійцями! Знова, коли Мітридат VI починав першу війну з Римом він трактував усіх італійців, як одну націю, націю римську і тому наказав протягом одного дня винищити всіх італійців, які в кількості 150.000 жили в римській провінції, яка звалася "Азія", а їх майно поділив між собою і автохтонним, не італійським населенням. Отже він їх усіх трактував або як національну спільноту, або - як потенціальну національну спільноту.

Самі римляни в підбитій Греції заховувалися так, як пануюча нація і тому греки зустріли Мітридата, VI, як визволителя. І тут слід додати, що, з одного боку, не "безпосередній племінний зв'язок" наприкінці пановання XV династії об'єднав увесь єгипетський нарід у національну спільноту, а з другого боку сучасна німецька нація скріплювала себе ідеєю спільного походження і чистоти свого "арійського" типу. З того випливає, що наведене можемо уважати правильним критерієм для визначення нації.

Нинішні нації можуть так, як ті національні спільноти ставати монолітними, а знова пізніше, цей зв'язок може слабшати і спалахувати внутрішні війни, подібні до японської.

Великою помилкою було б уважати, що щось не могло існувати до появи відповідного слова чи відповідного означення. Атоми, фотони, галактики чи велетенські ящери існували і перед тим, як було дано їм назви, а навіть ряд хвороб на які хворіли люди існували багато віків раніше ніж люди навчилися їх розрізняти й подавали назви. Не має значіння, що слово нація похо-

ходить від латинського слова "natus" (natus galli) - яке вказує на походження, а єгиптяни не вживали ані слова нація, ані іншого, однозначного, а має рішачче значіння те, що і в давнину існувала спільнота з тими ж властивостями, які притомні сучасній нації. А так би мовити "температура почувань", які ваяють націю в цілість, завжди зазнавала і зазнає коливань і може як підійматися вище 100 ступенів так і спадати до зера. В цьому останньому моменті нація властиво не існує, чи краще сказати знаходиться в стані анабіозу і може знова вернутися до життя якщо не буде знищена ворогами, що використують той стан. Тому хоча б боротьба Атен зі Спартою, на яку покликається Старосольський, рівнож не може служити доказом неіснування в той час еллінської нації. Це тим більше, що та боротьба носила не національний, тільки виразно політичний характер.

В. Старосольський цілковито згоджувався з тими соціологами, які порівнювали націю з організмом, а тому слід було йому звернути увагу на те, що можна було б наводити багато доказів того, що хлопець яких 10 років цілком не є тою ж істотою, що дід, яким він став наприкінці життя. І зріст, і розум, і вдача і зовнішній вигляд і фізіологічні властивості - все у них буде різне. Але отой дід, всупереч усім доказам, каже то я, за моїх дитячих років і це є важніше всіх "доказів". Нація, яку ще не розклали психічно вороги (чи - пануюча нація), яку ще не перетворили в нарід "роздертий сумнівами, битий стидом" (І. Франко) - відчуває гостро себе як одну цілість у віках минулих і майбутніх. Т. Шевченко, не маючи змоги вивчати сучасних теорій нації, правильно заадресував своє "Послання" "до мертвих, живих і не народжених", Шевченко однаково гостро переживав і трагедію Берестечка і поразку гайдамаків! Прикладом такого ж розуміння нації може бути вірш "Ми" Максима Гриви:

"Нас питають, якого ми роду  
І для кого торуєм шляхи.  
Та ж то ми на вратах Царгороду  
Залишили до нині цяхи.  
Та ж то наша долоня шаршала  
Так стискала залізо меча,  
Що німіла зухвала Варшава  
І султан мимоволі мовчав.  
Ми водили в Москву Сігізмунда,  
А в Полтаву - варязькую рать.  
Ми карали Росію за Суздаль,  
За Москву ми ще будем карать!"

У поета будять однаково гострі емоції і "щит на вратах Царгороду" і зруйнування Київської Держави москалями в 1669 році, і похід Сагайдачного під Москву

і все, що діялося і діється нині, а тому й може та жива в його свідомості нація "карати" москальський націоналіст стремить не до того щоб діяти в інтерсі своїх сучасників, тільки в інтерсі майбутніх поколінь своєї нації.

В Старосольський у своїй "Теорії нації" пише: "Матіррю нації є боротьба. Боротьба потребує для своїх цілей існування спільнот і сама витворює спільноту" і тут наводить слова французького автора Рене Жбанне, взяті з його праці про національність, які подаємо за Старосольським: "т. зв. "столітня війна" з Францією Англії, загострила в обох країнах національне почуття та довела держави острова до закінчення процесу злиття елементів різних народів. Бо щойно політичні протиставства та ворожі відносини спричинилися до того, що англійці згодом увільнилися від могутнього впливу, який мали по тому боці каналу французька мова і поезія від часів нормандського підбою".

Тут же далі В. Старосольський, в догоду соціалістичним теоріям, намагається ясну і логічну, ним же висвітлену, теорію нації, за допомогою різних аргументів, затемнити й звести на манівці. Ми, звичайно, не можемо займатися зясуванням з чому полягає помилковість усіх подібних його спроб, але, поскільки сам Старосольський, подавши щойно наведену цитату з праці Жоанне своїми доповненнями майже заперече її правдивість, спинимося над його міркованнями.

Старосольський пише: "Приймаючи державу як політичну організацію суспільства, треба розрізняти зовнішню та внутрішню боротьбу. Обі ділають в одному напрямі, але не однаково. Зовнішня війна впливає передовсім на ті частини державної суспільности, які в даному моменті є вже політично активними і об'єднує передовсім ці частини".

Отже запевняє нас Старосольський, що наведене ним твердження Жоанне" відноситься до верхніх, пануючих клас. Вони воліють вводити в письменство спільну англійську мову, але дух цього письменства остає неанглійським, космополітичним, як космополітичною була культура цих клас. Це було, безперечно, на шляху творення англійської нації великим кроком вперед, але далеко не довершенням цього творчого процесу. Він закінчується тоді, коли демократія шляхом боротьби дістає владу в державі, ліквідує, бодай в засаді, внутрішній поділ народу на поневоленних та пануючих і втягає його загал в політичну активність. Так, щойно в період народних демократій і пізніше її великих революційних змагань, зв'язаних з реформацією, приходить розцвіт власної англійської літератури, як чинника та визначника самосвідомої національної культури. Щойно тоді виступають такі корифеї, як Шекспір, та трагічний геній революції Мільтон - .... Об'єктивно випередила само-

тійності мови як в Англії так і в інших народів народина сучасної нації..... В національній свідомості народня мова стояла зразу на задньому пляні; не тільки уживання латинської мови, але й мови народу, з яким дана нація знаходиться в стані боротьби не вражало національних почувань. Вистарчить нагадати з української історії постать Гербурта, або письменників, які пізніше в московській мові заступали українську політичну думку" ("Теорія нації" стор. 81).

Перечитавши уважно наведений уривок з праці В. Старосольського і поміркувавши над ним, прийдем до висновку, що коли б факти і аргументи, якими оперував автор були правдивими - во-ни б перекреслювали все те, що сам він подав, як відповідаюче правді про істоту нації. Тут автор тих слів забув, що національна спільнота має охоплювати усіх хто до неї належить, це б то усіх, хто належить до того народу, який перетворився в націю. Забув, що немає пощо, говорячи про націю "розрізняти зовнішню боротьбу та внутрішню", бо коли виникає "внутрішня боротьба" то вона, якщо буде зтяжна - розсадить націю, а коли переможці у тій боротьбі очолять націю скоро - то вони вестимуть після того тільки зовнішню боротьбу, яка зміцнить і націю і їхне становище. Далі, як це буде згадом з'ясоване, в кожній суспільності є політично активна меншість, яка тягне за собою менш активний елімент і твердження жоанне не може тому стосуватися лише до "пануючої класи", тільки до цілої нації. Кожна пануюча класа, чи декларативно заявляє це чи ні - може творити культуру (літературу, музику, театр) і "космополітичну" і чисто національну. Вправді соціалісти всіх відтінків кричать про "міжнародню буржуазію", яка "немає батьківщини", але чи ж би хоч би московський пролетаріят не заповідав, що він має творити культуру "національну формою" і "соціалістичну" (отже - інтернаціональну) пв змісту?

Це - що-до, так би мовити, теоретичних, абстрактних міркувань. А тепер спинимось над "фактами" і "аргументами" використаними для підкріплення тої всієї плутанини.

Отже слід нагадати, що т. зв. "столітня війна" тяглася між 1337-1453 роками. В Англії панувала, як мова літератури, французька мова до XIII століття. У XIV столітті почала її заступати говірка вживана в Лондоні. Народні англійські маси ще перед XIII ст. створили англійський епос (мовою, звичайно, англійською). У XIII столітті в англійській мові появилися твори світської поезії, гумор, новелі та драматичні твори. У XIV столітті Чосер виступає зі своїми "Кентерберійськими оповіданнями" і творять далі англійське письменство Дж. Гауер, В. Ленгленд та інші. Нарешті Шекспір, про якого згадує Старосольський, пише свої твори в роках 1590-1612, революція очолювана Кромвелом мала місце в роках 1642-1646, а тим самим пов'язується його творчість не можна з "закінченням боротьби коли демократія дістає владу в державі і.... ліквідує внутрішній поділ

народу на поневолених і пануючих". Писання Шекспіра можна скорше пов'язувати з епохою відродження.

З наведеного ясно, що В. Старосольський, як і інші соціалісти, хотів безпідставно приписати соціалним і політичним рухам, демократії, ті заслуги в ділянці літератури і в ділянці повстання націй, які їм не належать. Ці політичні рухи лише втягають в громадське життя ширші кола.

Що демократичні течії пануючих націй були пересякнуті месіянізмом, імперіялізмом і, звичайно, стихійним націоналізмом - це не підлягає сумніву, лише демократичні течії провадячи націоналістичну політику, робили більше галасу ніж феодалі, які іншими методами стреміли до тих же цілей.

Твердження Реннера про "доспівання" національних спільнот між 1789 роком і 1914, які починають боротися за опановання державами, доповнене Старосольським увагою, що власне у цьому стремлінні "лежить більша основна різниця поміж сучасними націями та аналогічними явищами минулих доб історії".

З цим, звичайно, також не можна погодитися, бо таке стремління немає нічого спільного з нацією чи її повстання тільки з тими формами державного устрою, які є переважачими з ряду причин Убільшості народів. Так напр. стародавній Єгипет знав лише монархічну владу фараонів і тому, як завойовники (гиксо-си) прийняли цю форму, так і ті єгиптяни, що їх вигнали. Козацька держава, яку безперечно створила українська нація, організувала власну державу за удосконаленим нею зразком польської держави. Еллада очолювана Атенами встановлювала всюди устрій подібний до свого і влада була власне в обох випадках в руках нації.

Про те, що феодальні держави були "безнаціональні" можна говорити лише тоді, коли ми будемо ставити спеціальний наголос на правний і формально-правний момент, але тоді й нині можемо існування багатьох сучасних націй ставити під знак запитання. Однак поскільки нація є виявом стихійної волі - постільки той формально-правний момент не відіграє майже жодної ролі. Справа в тому, що жоден монарх, жоден володар не може керувати своєю державою цілком довільно. Коли ж звертати увагу тільки на формальний бік - то, звичайно, може. Міг же, не порушуючи правних норм, Люї XIV сказати "держава - це я". Але існує і інший бік. Володар тільки тоді має підтримку, тільки тоді є популярним, коли нарід думає, що він здійснює його бажання, діє в його інтересі. Старосольський подає на доказ слушности свого твердження напр., що в 1634 році під Райнфельден командував цісарськими військами француз, а французьким - німець. На це можна завважити, що коли подібні факти ми будемо уважати за доказ неіснування націй, то доведеться нам стати на тому становищі, що москалі не є нація! Адже ж уже в ХХ віці керував московською нацією грузин - Сталін і він же, властиво, наново підбив Грузію. Головою маріонеткового советського "українського" уря-

ду був румунський жид - Раковський. При кінці XVI століття очолював польську націю і державу мадяр - Стефан Батори, який багато зробив для Польщі. Таких прикладів можна подати багато, але вистарчить і наведених, щоб виявити неvistарчальність аргументації В. Старосольського. Рівнож зайвою є згадка про те, що, мовляв, "в національній свідомості народня мова стояла зразу на задньому пляні" і згадка про "постать Герберта" в українській історії та письменників "які пізніше в московській мові заступали інтереси України". Адже ж ми вже писали про те, що мова не є рішакчим чинником в процесі формовання нації, але з того не випливає, що національна спільнота повинна нею нехтувати. Як Щесни Герберт хоча і написав українською мовою "Гадка Гриця з фортуною" та боронив український нарід перед польським натиском ("Слово про руський нарід") і виступав прети накидування церковної унії, але був польським патріотом, який виступав проти короля Зигмунта Вази, написав спрямований проти нього твір "Практика австріяцька" і був одним з провідників польського повстання, відомого під назвою "Реконш Зебжидовського" (Зебжидовський, що стояв на чолі повстання, був краківським воєводою, репрезентантом шляхти). Що-до українців, які в московській мові заступали інтереси України - то певно автор має на увазі наших більш чи менш обмосковлених автономістів, яких писання (незалежно від мови) свідчать про те, що вони самі не трактували українського народу, як справжньої нації.

Ми не маємо змоги присвячувати надто багато місця цілому ряду помилкових тверджень В. Старосольського, який намагався ними підперти марксистське насвітлення ролі окремих клас, демократії і пролетаріату в формуванні націй. Ця соціалістична схема виглядає, як ми знаємо, в загальних рисах так: в давнину - не було жодних націй, феодалаи почували себе позанаціональною верствою, буржуазія, поборюючи феодализм, висунула також і демократичні та національні постулати і вона ж "висунула культурний момент в національній спільноті на перший плян", але, мовляв, по перемозі над феодалами, стала інтернаціональною верствою визискувачів, коли ж вдасться соціалістам опанувати світ і завести безкласове суспільство, аж тоді прийде час нечуваного розвитку національних культур. Далі Старосольський пише, що нація є "паціфістична і толерантна до інших націй", а тому, коли буде влада в руках соціалістів то нації, маючи повну змогу розвиватися культурно, будуть жити мирно, бо (тут подає Старосольський цитату, яку наводимо) "яка ж ще існуватиме причина війн, коли народи будуть визволені?"

При цій нагоді наводив автор вирвані речення, роблячи німців "культурною нацією аж до кінця XVIII віку, бо ж то "демократія творить національні спільноти", яких доти не існувало, і "власне народня мова була чинником до якого демократія навязала свою творчість" і на остаток серед тез, які можуть зясовувати чим є нація дає також таку: "В протиставленні до спільнот, які



основуються на фізичних підставах кровного зв'язку, як родина, рід, племя - вона ґрунтується на інстинктах "другого ступеня" таких як ідея".

Ми вже на властивому місці підкреслювали "орґанічність" національної спільноти, зазначаючи, що вона виростає на відміну від штучних, ідеологічних спільнот, власне на фізично існуючій основі - народі. Ми підкреслювали, що В. Старосольський помилково думає, що існує "американська", "арґентинська", "канадійська" і т. п. нації.

Ми вже подавали докази, що існують громадяни названих держав і про них можна, як про таких, говорити, але націй не існує. Натомість всі справді існуючі нації виростили на етнічній основі. І борються поневолені нації не за право уживання своєї мови, а за цілковиту суверенність, а по її ослабленні - будуть боротися за її збереження і тоді й далі виникатимуть війни, бо ж усі нації в нормальних умовах будуть числово зростати і хотітимуть поширитися, бо і серед людей велася і буде вестися боротьба за існування. Від названих же Старосольським "фізичних спільнот" національна спільнота засадничо не відрізняється, бо момент фізичного споріднення у них є, але не є також однаково сильним, тільки він поступово і майже непомітно слабне. В роді фізичне споріднення вже виступає менш яскраво, як у родині, в племені - воно відчувається ще багато слабше, а ще слабше - в народі. Поскільки ж нарід, а не що інше, перетворюється на національну спільноту - постільки в національній спільноті воно відчувається ще багато, багато слабше. Але в момент боротьби цієї спільноти з іншими - нація ставить і на цьому моменті виразний наголос. Отже про жодне "противенство" тут не може бути й мови. Самозрозуміло, що спільнота, будучи імперіалістичною - не може бути, одночасно, і "паціфістичною" та "толерантною". Навпаки, коли вона міцна і здорова - буде "шовіністичною" і войовничою. Цю прикмету так змальовує Плятон у своїм творі "Держава", звучи її "філософічним настроєм"; який, повинен мати в першу чергу вартовий, який "попадає в лютя", як тільки побачить ворога, хоча б навіть перед тим не зазнав від нього жодного лиха. Але перед знайомим, перед "своїм" мов пес махає привітно хвостом, хоч би навіть він досі не бачив від нього найменшої приязні".

Забуваючи про все, що говорив сам Старосольський, пишучи про ексклюзивність нації та її месіянїзм, він раптом готовий бачити члена національної спільноти хоч би в особі архієпископа Брґкезі, який в 1912 році у Квебеку на конгресі "французьких канадійців" вигукнув: "хай живе анґлійський прапор і французька мова". Старосольський забуває, що він з тим же успіхом, міг навести слова Г. Квітки-Основ'яненка: "Україна - мати, а цар (московський) - батько)". Очевидячки, коли б

ми мали тільки Основ'яненка, а не мали Шевченка - нині вже певно не довелось б взагалі писати про боротьбу українського народу за відновлення держави!

Але, повторюємо, не маємо змоги розглядати помилок Старосольського, лише спинимось ще далі над одною, надто поширеною серед нас вигадкою соціалістів і демократів, а саме, що нації появилися після французької революції і щойно, мовляв, "демократія" витягла на світло денне національні мови. Ми вже наводили факти, які свідчать, що за староданих часів ще до Р. Христового, вже були нації, тепер же нагадаємо, що хоч би в тій же Франції, французи, задовго до революції і почували себе "нацією" і плекали свою мову і літературу\*. Так напр. на королівському дворі, коло Маргарити Наварської гуртувався в'яд французьких поетів, письменників, а сама Маргарита Наварська писала твори французькою мовою. І біблію було перекладено на французьку мову ще в початку XVI століття. Але щоб не розпорошувати своєї уваги, спинимось трохи докладніше на де-яких фактах з історії німецького народу.

Ще в X віці німецький король Оттон I творить (у 962 році) "Священну Римську Імперію" Німецької Нації ("Sacrum Imperium Romanorum Nationis Teutonicae").

Вже з назви її видно, що німці вже тоді почували себе нацією та підкреслили в назві держави пануюче становище своєї нації. Політику ж вони вели (на Балтику, в Чехії, в Італії) таку, яка стверджувала, що вони були нацією і очолював її політику король, а не "демократія".

В кінці XII і початку XIII віку виробилися вже з німецьких говірок початково - дві відміни літературної німецької мови: долішньо-німецька і горішньо-німецька. Ця остання здобула перевагу і в XII ст. нею були записані і опрацьовані в дусі тодішніх літературних вимог народні легенди з яких тоді ж створено монументальну "Пісню про Нібелунгів". Тоді ж пише німецькою мовою Готфрід Штразьбурзький роман на позичений у французів сюжет ("Пісня про Трастана та Ізольду"), фон Ешенбах пише "Парсифаля", фон дер Ахе "Бідного Гайнріха" і ліричні твори фон дер Фогельвайде і т. д. Це все діється за часів феодалізму, а не пановання демократії.

Наведене показує усю неузасадненість загальникових тверджень про появу націй, про зв'язок між уживанням національних мов і демократією. Але, повторюємо, нація народжується в боротьбі і коли боротьба припиняється, і нація, по одержанню перемоги живе спокійним життям, - "вогник" національної спільноти горить рівним, але слабшим світлом, де-коли пригасаючи, де-коли спалахуючи яскравіше. Але, як лише вибухає нова боротьба, він раптово спалахує, як блискавка, яскравим світлом.

У момент же певного "приглушення" можливі явища, які виразно свідчать про ослаблення національної спільноти.

\*мова тут - про французів, а не про бретонців, нормандців чи провансальців.

Вистарчить згадати, що власне не "національні", тільки "демократичні", "поступові", "інтернаціональні" гасла французької революції, виписані на прапорах Наполеона, спричинилися до того, що Бетховен присвятив йому свою третю симфонію, а такі репрезентанти німецької молоді, як Йозеф Геррес зустрічали французів, що несли німцям "волю", ентузіастично. Отже у німців демократичні настрої спричинили майже розпад національної спільноти. Але це нї свідчило, як побачимо далі, що тоді "неіснувала німецька нація", лише свідчило, що нація була в стані летаргії, наближаючися до стану "народу". Це був стан надзвичайного розцвіту німецької літератури і одночасно стан занепаду колишньої "Священної Римської імперії німецької нації", яка, обезсилюючи, вмирала.

Геррес захопився не Наполеоном, а ще до того, як владу перебрав Наполеон, - захопився французькою революцією. Він уважав, так, як і ряд українських соціалістів у 1918-1920 році, цілком натуральним і справедливим, щоб французька нація, яка першою звільнилася від тиранів" і несла "визволення" іншим - панувала над "визвленими" народами.

Ще перед закінченням гімназії підчас першого наступу французів (1792), мав намір Геррес увійти в тісний зв'язок з організацією "патріотів" (так себе звали французофіли-німці) у Майнці. Пізніше, в 1797 р., Геррес бере участь у доконаному "патріотами" (всупереч волі німецького населення), перевороті, який мав на меті відірвати від Німеччини землі лівого берега Рейну і з них створити зв'язану міцним союзом з Францією "Цізрейнську Республіку". Очевидячки в той момент почуття приналежності до національної німецької спільноти в Герресе цілковито завмерло під впливом демократичних ідей. Примусова правна ліквідація на вимогу Наполеона "Священної Римської імперії" викликає у Герреса ... захоплення і він вміщає в частині "Червоний Аркуш" ось такий глумливо-іронічний "плач":

"Слухайте громадяне сумну звістку, яку нещаслива доля змушує мене вам оголосити: 30 грудня 1797 року в дні здачі Майнцу о годині третій по полудні вмерла в Регенсбурзі в повному розцвіті сил, проживши лише 955 літ і 5 місяців і 28 днів тихо і спокійно, від цілковитого знесилля та сполученої з тим апоплексії, при повній свідомості, забезпечена святими Тайнами Священної Римської імперії тяженької пам'яті..."

І ось цей "анаціональний" прихильник Франції, як делегат, що просить підтримки проекту утворення пов'язаної з Францією Цізрейнської Республіки, їде до Парижа і там, придивившись до французького життя, раптом цей космополіт відчуває себе ... німцем і починає ставитися з застереженням до французів. Процес перевірки поглядів і вироблення світогляду триває кілька літ і Геррес у видаваних і редагованих ним часописах починає провадити боротьбу на початку лише з французькою бюрократією і владою,

а потім - з французами взагалі. Національна свідомість спалахує в його душі сліпучим огнем і він стає палким прихильником об'єднання Німеччини в одну державу та стає запеклим німецьким шовіністом і франкофобом.

На цей же час припадає діяльність Карла Штайна, що походив із старої німецької шляхотської родини. К. Штайн, вправді, не захоплювався французами та їхніми ідеями і гаслами навіть на початку. Він був від самого початку не пруським патріотом, не пруським "націоналістом" (хоч народився і виріс у Прусії) тільки націоналістом німецьким.

У своєму листі до гр. Мінстера з дня 1 грудня 1812 року писав: "Маю лише одну Батьківщину - Німеччину. В хвилини рішучих подій, династії мені цілком байдужі, вони лише знаряддя. Мое бажання - щоб Німеччина стала великою й міцною, щоби знова вернула собі свою незалежність і національність". А три роки пізніше він же висловився, коли Прусія стане колодою на шляху до визволення Німеччини - "то хай згине безславно".

Штайн стояв за об'єднання Німеччини, але не був "соборником" і тому так ставився до своєї, як у нас кажуть "вужчої батьківщини".

Ці слова (одні й другі) ми наведемо, щоб показати, що Штайн був справжнім націоналістом, сином національної спільноти, яка сама була... "хвора".

Політичний розпад "Священної Римської імперії німецької нації", на дрібні державки, захоплення універсалізмом французької революції та космополітичними ідеями, "толеранцією" і т. д. так розіло німецьку національну спільноту, що вона майже перетворилась знова на нарід, цебто - вмирала. Для рятунку німецької нації була потрібна "операція" і тим "хірургом", який її успішно виконав - був .... імператор Наполеон! В огні борні з наїздниками національна спільнота віджила.

Сам Карло Штайн не хворів на ту "демократичну" хворобу, яка мов пошесть шаліла в Німеччині, рівно ж не був романтиком, лише реалістом, який бачив усі хиби як свого народу, так і його уряді, але послідовно, вперто не йдучи на жодні компроміси, закладав підвалини відродження нації. Він ні на хвилину не забував свого гасла: "Німеччину врятує лише сама Німеччина". І він, займаючи становище міністра в Прусії невтомно працював над оздоровленням відносин в Німеччині і зміцненням її економічних і військових засобів. Більшість "своїх" (в тому числі й уряди німецьких держав) його не розуміли, але зате його діяльність належно оцінив сам Наполеон і з Мадрида надіслав такого наказу: "Названий Штайн, що намагається викликати заколот у Німеччині, оголошується ворогом Франції й Рейнського Союзу. Маєтки, які згаданий Штайн може мати у Фран-

ції або в землях Рейнського Союзу, конфіскуються. Згаданого Штайна, якщо його захоплять наші або союзні відділи, треба ув'язнити. Наполеон. 16 грудня 1809 року."

Власне цей наказ змушує Штайна таємно виїхати до Австрії під чужим прізвиськом, але цей же наказ, разом з раніше опублікованим (в 1808 році) в "Моніторі" перехопленим його листом до графа Вітгенштайна, роблять його особою популярною в цілій Німеччині.

В тому ж часі, може ще більшою популярністю користується запеклий ворог французів і всього французького, вже згадуваний нами Йозеф Геррес.

Німецький нарід прокинувшись з летаргічного сну, готуючися до боротьби з ворогом, знова стає, як сказали б тепер, "шовіністично настроєним", знова стає національною спільнотою, це б то нацією в повному розумінні цього слова.

Таким чином німецька нація почала творитися підчас розпаду Каролінгської імперії, коли в 843 році території на схід від Рейну припали одному з унуків Карла Великого - Людовіку Німецькому. Але тоді ще це було об'єднанням різних німецьких племен, яке слід уважати скорше народом, як нацією. Однак далі в безнастанній боротьбі з уграми та славянськими племенами (лужичами, бодричами, лужицькими сербами) поволі перетворюється цю наріду націю. У 919 році вже всі німецькі герцогства входили в склад одного королівства, яке звалось "Тевтонським". Ця назва походить від назви одного з найстаріших, і чи не найдужчих, німецьких племен, яке було відоме вже в другому віці до Р. Хр. - тевтонів. Вони накінули своє ім'я цілому німецькому народові й згодом - німецькій нації. Старе Teutschen або Deutschen живе й зараз, бо Німеччина зветься по німецьки Deutschland.

Загострення боротьби, про яку ми згадували, що досягла великого напруження і привела до рішучої перемоги над уграми в 955 році, вплинуло на зміцнення національної спільноти, а захоплення німцями північної і середньої Італії, яке закінчилося коронуванням у Римі Оттона I в 962 році, як імператора "Священної Римської Імперії Тевтонської нації" можемо уважати кульмінаційним пунктом цього процесу.

Після цього німецька національна спільнота то слабшала в огні феодальної боротьби, то знова спалахувала де-що сильніше. Життя національної спільноти завжди відзначається певною мінливістю напруження спільнота то сильніше, то слабше зеднує нарід в одно, готове і до оборони і до агресії, ціле. В кінці XVIII і перших роках XIX віку німецька національна спільнота була в стані розкладу. Володар Прусії Фрідріх Вільгельм і тодішня освічена верства, перебуваючи під фактичною владою Франції, воліла вживати мови панів своїх - французів і тому в день народжен-

ня короля представники станів піднесли йому поздоровлення пи-сане французькою мовою, але Штайн, приймаючи його в імени короля, сказав: "Його Величність сподівається, що німці будуть писати своїм у королеві по німецьки, а не послуговуватися чужою мовою"...

Ще краще з'ясовують стан національної німецької спільноти слова вкладені в уста Наполеонові палким німецьким патріотом і публіцистом Йозефом Герресом в його зідливій сатирі на європейських і німецьких політиків і німців взагалі. Ось ці слова: "Ані один нарід не був такий легковірний і ні один з на-родів землі не був таким нерозважним... Вони зреклися себе й своєї власної крові, щоб собі на ганьбу тримати зі мною... Най-більшим триумфом своєї величи уважали вони мент, коли я, ставши на їх чолі, завалив їхніми руками їхню державу. Пізнавши їх, я завжди зневажав їх і трактував як льокаїв..." (з "Відоз-ви Наполеона до народів Європи перед відїздом на остров Ельбу").

І ось власне тоді, завдяки діяльності таких німецьких націо-налістів як Геррес, Штайн та ряд інших, а зокрема - Гайдельбер-гського гуртка - раптом починає о ж и в а т и німець-ка спільнота і коло 1810 року вже можемо знову говорити про ні-мецьку націю. Дальша боротьба загострює почування, збільшує силу спільноти. Фіхте, який ще в 1799 році уважав французьку Республіку своєю справжньою батьківщиною в році 1808 виступає з своїми "Промовами до німецького народу", які були пристрастним закликком до боротьби за визволення. Отже в такому короткому ча-сі, прискореним темпом наступає поновне перетворення "культур-ної нації" в справжню націю. При тім пропагується конечність п е р е р о д ж е н н я німецького народу, звільнення духа ні-мецької еліти від рабської пошани до чужого, звільнення від чу-жих впливів у сфері духа.

Національне піднесення тривало від 1813 до 1815 років і в цей період німецька нація була справді нацією. Але на Віден-ському Конгресі, такі політики, як Метерніх, замість здійсни-ти мрії німецької нації, розбиває її знова на конкуруючі і воро-гуючі державки. Геррес, якого хата стала місцем де зустрічалися представники німецької літературної і наукової еліти в 1814-15 роках, якого часопис ("Рейнський Меркур") читався з захоплен-ням у цілій Німеччині - стають немилі урядам державок. Часопис - влада закриває в 1816 році, а на Герреса сиплються репресії. Та університетська молодь не хоче погодитися з тою політикою і розрухи по університетах організують ті, що стоять з а е д н і с т ь Німеччини і за її реорганізацію на підставі но-вих демократичних ідей. Коли ж Геррес виступив з книжкою "Німе-ччина і революція" - король видає наказ про його арешт, якого уникнув Геррес лише тому, що був близько французького кордону і втік до Франції.

Геррес, завзятий націоналіст і ворог французів, мусів ко-

ристатися аж до 1827 року з гостинности Франції не міняючи своїх поглядів, не підлабузнюючись і не хвалячи французів, коли вже міг приїхати за дозволом баварського короля до Мінхену, де прожив до смерти. Але перебуваючи на території Франції він ніколи не ховає своєї ворожості до французів і завжди палко бажав вернутися до Німеччини. Він писав: "поперед усього не смію зробити лзі своїх дітої - французів, не можу стерпіти навіть думки, щоб мої доньки вийшли за французів". Але вернувши - він вже не користався тим впливом, що мав, бо в Німеччині наступили великі зміни. Весь націоналізм німців, викликаний політикою Наполеона і боротьбою проти неї, не міг в так короткому часі запустити глибоке коріння в душі німців і спалах націоналізму пригасав. На місце ідей, які об'єднували німців у монолітну національну спільноту прийшло захоплення ліберальними ідеями, космополітизмом і т. д.

Ми, навмисне уділили стільки місця розглядові процесу зміцнювання і послаблення німецької національної спільноти щоб на одному конкретному прикладі більш докладно показати народження національної спільноти, її життя (з припливами й відпливами) та загрозу смерти, яка може наступити також.

"Смерть нації" може наступити тоді, коли її опанують "космополітичні" ідеї (які завжди в принципі зводяться до збайдужіння, до "толеранції" до ворожої нації, а у поневоленій - до нації-гнобителя), а в парі з ними йшов цілий комплекс назверх принадних ідей, які всі завжди ведуть до розпаду національної спільноти і перетворення її в нарід.

Нарід, який перестав бути нацією, нагадує спаралізовану отрутою тварину, яку може її ворог поволі зідати. Нація - гнобитель може легко довести до цілковитого вимирання поневоленої нації, як-що вона якимось необережним кроком не викличе до себе зненависти, яка може спричинити воскресіння такої "мертвої" чи вмираючої нації. Власне Наполеон своїм поступованням викликав у німців обурення, Штайн його використовував, Геррес роздухував огонь ненависти, а йому допомагали в тому однодумці і ціла Німеччина вкрилася тоді сіткою таємних товариств, що плекали любов і вірність до Батьківщини й глибоку ненависть до чужинців. І майже мертва німецька нація почала оживати. Повищення ж знова серед німців демократичних і ліберальних ідей в парі з припиненням боротьби з чужинцями спинила процес, хоча й не цілком.\*

Але історія знає нації, які вмерли і не ожили ніколи. Смерть нації ніколи не буває одночасною зі смертю народу, але нарід, якщо не почне оживати на\*

\*подані коротко факти з німецької історії, не лишають сумніву, що приписування демократії появи націоналізму (нації) - є звичайним.

ція, засуджений на фізичне вимирання, бо він, не ставши знова нацією не матиме сили визволитися і не може брати участі у боротьбі за існування.

На це де-хто може завважити, що якась частина такого народу, не згине безслідно, а житиме в нащадках, змішавшись з народом-переможецем. Але значіння такого життя прирівняв І. Франко до значіння гною ("у сусідів бути гноем"), Леся Українка скадала одному з мистців-еллінів, устами Антея "З творця - ти творивом зробився" ("Orgia").

Таке "безсмертя" в цілій природі прислуговує подоланим і матерії взагалі. Рослини, що загинули, зламани бурею дерева і т. п. перегнивши будуть "жити" як складники клітин інших, живих рослин. Органічні і неорганічні складники з яких була збудована та тварина, яку пожирає хижак - рівно ж "не змарнуються", а будуть використані організмом хижака і т. д.

Уважати таке "життям" та ще й захоплюватися "величчю" такого "безсмертя" - є лише софістикою, якою потішають себе вимираючі народи не здатні вже ненавидіти ворога, нездатні боротися за іншу долю.

Одним з чинників, що викінчує такий наріде його засадничий пацифізм, під яким ховається боязнь боротьби і брак відваги. Серед такого народу може знайтися кілька мільйонів людей, що дадуть себе знищити голодом і будуть вмирати в жахливих муках, але не знайдеться й мільйон людей щоб вибрали смерть у бою з ворогом і своєю відвагою врятувати свій наріде.

#### 4. СОЦІАЛІСТИЧНА ДЕФІНІЦІЯ НАЦІЇ, ЇЇ УЗГІДНЕНІСТЬ З МАТЕРІАЛІЗМОМ ТА ЇЇ СПРАВЖНЯ МЕТА.

По з'ясуванню чим є всяка нація, мусимо уважно розглянути одну з атомістичних (неправильних) теорій нації, найбільш поширену нині у різних варіантах, яку ми назвали "соціалістичною", бо вона є "урядово прийнятою" московською більшовицькою владою в ССРСР. у ряді залежних від неї країн і, що найважливіше, поширену (де-коли в де-що інакшій редакції) не тільки серед соціалістичних партій світу, але її паростки навіть кінчаються в ідеологічних концепціях угруповань і течій, що зуть себе.... націоналістичними.

Знати головні тези цієї дефініції конче потрібно, бо без того неможливо розпізнати підкинутих у "націоналістичне гніздо" "зозулячих ячок" ворогів націоналізму.

Для того щоб з найменшою затратою місця і найбільш повно висвітлити істоту цієї дефініції та з'ясувати її окремі твердження, подамо спочатку саму таку дефініцію, взявши її дослівно



з "Політичного словника" виданого "Державним Видавництвом Політичної Літератури УРСР" в Києві, в році 1959.

Отже в ньому, на стор. 370 стоїть таке пояснення слова "Нація":

"НАЦІЯ - історично сформована стала спільність людей, яка виникла на базі спільності мови, території, економічного життя та психічного складу, який проявляється в спільності національної культури. Всі ці ознаки нації зв'язані між собою, і тільки сукупність їх дає можливість дану спільність людей називати нацією. На відміну від раси яка характеризується певними зовнішніми біологічними ознаками (колір шкіри і т. д.) нація являє собою не біологічну, а соціальну категорію. Нація відрізняється також і від племені, яка є категорією етнографічною, характерною лише для первіснообщинного ладу. Нації виникли в період зростаючого капіталізму, хоч окремі елементи нації (мова, культурна спільність і т. д.) склалися ще в до-капіталістичний період. З розвитком капіталізму неминуче виникає і розвивається національна нерівність, посилюється національний гніт. Велика Жовтнева революція поклала початок новому періодові в розвитку національного питання - періодові знищення всіх видів соціального і національного гніту. В СРСР створено всі умови для розвитку націй. Відсталі раніше народи національних окраїн Росії піднялися до рівня розвитку народів центральних районів країни. Багато народів, які не встигли або не мали можливості скластись у нації в умовах дореволюційної Росії, склалися в нації в СРСР (напр. туркмени, киргизи та інші.)

Нація - історичне явище, яке має не тільки свій початок, але й свій кінець. В майбутньому, після перемоги комунізму в усьому світі, коли нації об'єднаються в єдиній системі світового комуністичного господарства, виникнуть реальні умови, необхідні для поступового злиття всіх націй в одно ціле."

Вже на початку бачимо, що немає в цьому визначенні слова "спільнота", яке відповідає суб'єктові правному, а тільки говориться про "спільність", це б то - прикмету, яка є об'єктивною прикметою ряду одиниць і то прикметою "сталою", так як напр. сталою прикметою людей є те, що вони користаються для руху двома кінцівками, а не чотирма. Далі розвивається думка, що ця "спільність" чи однаковість виникла наслідком впливу ряду "об'єктивних" обставин, які вичисляються і закінчуються ця думка твердженням, що всі вони виявляються в "спільності національної культури" і тут же робиться застереження, що лише, коли всі вичислені прикмети виступають разом - то тоді тільки можна говорити про існування даної нації.

Таке визначення вже відразу дає можливість ту чи іншу націю "дискваліфікувати" і трактувати, як "народність", а "народність" згідно з поясненнями У.Р.Е. "п е р е д у е утворенню нації"

і їй "властиві в недорозвиненому вигляді всі ознаки нації". Звичайно, така можливість деградування нації, узасаднює ряд інших висновків аж ніяк не користних для нації, яку хочеться розкласти, а одночасно залишає ряд безсумнівних націй поза рямцями нації і взагалі вносить плутанину дуже вигідну для нації-поневолювача, яка не потребує для себе жодних теорій і жодних дефініцій.

Таке визначення дає змогу (коли б була потреба) дискутувати про те, чи ірландці або жиди є націями чи не є.

Далі підважується органічність нації твердженням, що нація "на відміну від раси" "являє собою не біологічну, а соціальну категорію", а це знова дає змогу твердити що хоч би московський фольклорист, історик літератури і панславист "Орест Фьодорович Міллер", який справді звався Оскаром, або московський славіст А. Востоков (Остернак) були "росіянами", а не німцями-перекінчиками.

Взагалі ця дефініція, відкидаючи цілком антропологічні прикмети, робить і цю "націю" чимсь плинним, залежним від того, чиї культурні впливи переважали. Всі, кого вдалося пануючій нації виховати в своїй культурі - опиняються автоматично поза такою "нацією", а це, звичайно, відкриває величезні можливості для плянового розкладу нації.

Тут же появу націй пов'язується з "періодом зростаючого капіталізму" (це те ж, що і "період перемоги демократії"), про неправильність цього твердження вже була у нас мова.

Дальше твердження про "створені в СРСР умови для розвитку націй" - це окрема тема, яка властиво непов'язана з дефініцією нації, а тому ми обмежуємося до зазначення, що ті "умови" зводяться до головно популяризації викривлених у напрямці штучного пов'язування з московськими впливами, етнографічних прикмет того чи іншого народу, з одночасним прищеплюванням йому свідомості приналежності до ворожого тому народові спільноти яка зветься "многонаціональний советський народ", а в скороченню просто "советський народ" з ... московською культурою, мовою і т. п.

До чого служить тоді "національна мова" можемо бачити хоч би перечитавши вірші "українського" поета, вихаванця шк. Углоб-ліна, Ю. Блохіна, Ю. Шереха (учився у них в "Комуністичному Інституті Журналістики" від року 1937).

Миколи Нагнибідка

"Росіє, Росіє, - як мати,

Ти бр'ятнім народам дала

Свій простір безмежний, багатий

І гордість, і крила орла.

Пишайся, Росіє, синами,

Ти бачила їх у бою,

Як бились вони з ворогами,

Як гордо несли над полями

Славу твою.

І де б не були у поході  
Росії хоробрі сини, -  
Вклонялись здаля твоїй вроді,  
І пісню російську у згоді  
Співали врочисто вони".

А цього яничара захоочує московський поет В. Луговской  
словами, які мав би, згідно з московською вигадкою, казати на-  
рід український у Переяславі:

"Нам треба єднатися тільки з Москвою  
В нас корін єдиний і спільна судьба"  
а тепер мовляв:

"І славлять Росію гуцулів трембіти,  
Про славу Москву, що народи єдна,  
Рокочє бандура і пісня луна".

І у "українського" поета Платона Воронька, мати-українка  
над коліскою сина мріє:

"І виросте син той палким патріотом  
У сонячні днини нові.  
Жадібний до вчення, рвучкий до роботи.  
І відданий рідній Москві".

Наведені уривки з віршів ( а їх, на жаль, можна наводити  
ще й ще ) ясно показують в що перетворили окупанти "нації" ни-  
ми поневолені, можливість якого "розвитку" дали в ССРСР. Закін-  
чення ж цитованої "дефініції" на тлі переконувачих доказів,  
нас вже не може здивувати.

Ми вже писали про властивий національним спільнотам, а в  
тому числі й московській, месіянїзм і імперіалїзм - отже нам  
ясно про що мріє той москаль, який укладав ту дефініцію, пишу-  
чи про те, що наче б то в майбутньому "виникнуть реальні умови,  
необхідні для поступового злиття всіх на-  
цій в одно ціле" причин тактичних тут же сказано,  
що на думку москалів те "ціле" буде говорити московською мовою,  
плекатиме московську культуру і "буде віддане рідній Москві",,  
але тим часом москалі на практиці "підготовляють" поневолені  
ними народи вже тепер до такого "злиття" і культурного\* й ідео-  
логічного.

\* Ця "підготовка" не обмежується до заміни питомих українських  
слів на ті ж, які вживають і москалі (кілька літ тому викресле-  
но слово "гарний", "гарно" і вживається лише "красивий", "кра-  
сиво" і т. п. ) або і на московські, але сягає глибоко в пси-  
хіку. Так напр. москалі вживають "Поволжье", "Вниз по мату-  
шке, по Волге", а українці "над рікою", "над Дунаєм", "Наддніпр-  
янщина". Тепер всюди в сов. виданнях вживається лише "Поддніпро-  
ве", "Посаяння", "Подністрове". І таких непомітних відразу змін  
робиться багато.

Аналіза цитованої дефініції нації не лишає сумніву, що вона є одним із засобів ліквідації тих націй, які повірять їй і які переймуть з неї хоча одне з її тверджень, бо слід признати, що всі ці твердження є зі собою логічно пов'язані і всі є наскрізь матеріялістичні, бо ж в істоті речі вони бачать не націю, але певну кількість нині існуючих конкретних людей, які в дану хвилину ще трошки різняться від інших етнографічними "пережитками" та де-якими культурними особливостями. А щоб в тому не зорієнтувалися поневолені нації, щоб не викликати у них ненависти до окупантів - дозволяється писати такі твори, як вірші, що їх ми наводили, видається для них альбоми творів народнього мистецтва і твориться "наука" далеку від правди, до-стосовану до московських потреб.

Справжня ж нація, нагадаємо ще раз, це не сума, чи збірна назва, таких "людей" - тільки спільно-та, яка зеднує в могутню, монолітну суспільну одиницю синів і дочок одного окремого народу і то не тільки тих, що живуть, але й тих, що жили і тих, що будуть жити та діє і бореться не за щастя існуючого покоління - тільки за щастя майбутніх поколінь, жертвуючи своїм "Сьогодні" для її "Завтра".

Ми зазначили вже, що "соціялістична" дефініція нації є матеріялістичною, а з того може виникнути думка, що правильна - є "ідеалістичною" і це тим більше можливе, що ми не раз звертали увагу у першій частині цієї праці на помилковість матеріялізму, а тому вважаємо потрібним зясувати коротко наше становище, що до матеріялізму та ідеалізму.

Обидва напрямки є дуже й дуже давні, але широкий загал звик думати, що стародавні "матеріялісти" чи "ідеалісти" мало що ріжнилися від сучасних". Тим часом справа стоїть де-що інакше.

В глибоку старовину, коли наука ще більше ніж тепер не була в стані дати узасаднені відповіді на цілий ряд важливих питань, які торкалися, як світобудови так і людського життя, ряд людей намагався знайти ті відповіді шляхом міркування, логічних побудов і здогадів. Очевидячки, на ті всі міркування, льо-ло посередній, але великий вплив і тодішні знання (чи краще сказати - незнання).

Одні з тих філософів мали нахил уважати за існуюче лише те, в істнованню чого вони могли переконатися за допомогою своїх пяти змислів. Так напр. індуські філософи, т. зв. чарваки уважали праосновою всього існуючого вогонь, повітря, воду і землю. Вони при тодішньому стані науки (IX-VII вік до

Р. Хр.), навіть не здогадувалися, що ті "первні" не є первнями з яких виникло все, що лише існує довкола нас. Отже вони були "матеріялістами".

Китайські філософи, знова, уважали, що все існуюче складається з матеріяльних частинок, які вони звали "ці".

Грецький філософ Фалес (VI вік до Р. Хр.) думав, що все повстало з води. Анаксимандер - уважав, що збудовано світ з речовини, яку він назвав "апейрон".

Знова ж філософ Геракліт (VI-V вік до Р. Хр.) твердив, що все повстало з вогню, але він мав на увазі не звичайний вогонь, тільки "вогняний етер", "найчистіше повітря". Від початку все мало безупину мінятися наслідком боротьби протилежностей, яка відбувалася згідно з існуючою в природі закономірністю, що її він звав "льогос". У VI віці до Р. Хр. Демокрит учив, що основою всього є неподільні, однакові матеріяльні частини - атоми, які є вічні і перебувають у вічному русі, в процесі якого повставало і повстає усе існуюче. Ці "атоми" були рівнозначні "буттю", а крім них існував ще "простір" (небуття). Атоми змінюються під впливом ваги, сили, яка викликає рух і змішування тих атомів. Самі ж ті атоми, як впливає з того, що вони вже більше не ділилися і не мали жодної якості були властиво вже чимось, що невідповідало уяві про "матерію". Його думки розвиває далі Епікур, який виступив проти всякої моралі і релігії, проповідуючи егоїзм і пізнання розумної насолоди життям.

Майже одночасно виник і інший напрямок думання, який прийнято звати ідеалізмом.

Грецький філософ Пітагор (VI вік до Р. Хр.) уважав, форму, просторові фігури і числа - причиною і початком усього існуючого, яке було гармонійною системою їх та їх відношення. Обстоював існування богів та безсмертя душі.

Платон (V-IV вік до Р. Хр.) вчив, що світ, який ми бачимо, це лише тінь світу незмінних вічних ідей, які існують з пра-віку, як досконалі праобрази всього. Ідея, в грецькому розумінню, це - "форма", праобраз.

Думки "матеріялістів" дуже й дуже мінялися протягом віків. Між згадуваними поглядами стародавніх матеріялістів і пізніших існують величезні різниці. Погляди Бекона (Англія XVII вік до Р. Хр.) чи знова сучасних матеріялістів дуже й дуже відрізнялися від античних і між собою. Те саме можемо сказати і про погляди ідеалістів. Єднало сучасних матеріялістів зі стародавніми тільки рішуче заперечування існування чогось нематеріяльного, а знова ідеалісти обстоювали думку, що те нематеріяльне не тільки існує, але воно є основою всього. Цей поділ є надто схематичний і вже тому нині не завжди можна так гостро і різно розмежувати філософічні концепції сучасних авторів.

Але і між висаннями матеріялістів таких, як Бекон, Гоббс, Дідро, Гегель, Фаєрбах, Маркс та інших є значні розходження, а

з другого боку - не менші, коли не більше розходження є між вченнями ідеалістів. Одні з них, як напр. Ляйбніц (XVII вік) виступив з вченням, що складовими елементами всіх речей є самістнуччі духові субстанції - "монади" і що всі їхні зміни є наперед намічені й усталені, другі, як напр. Кант, пробує дати синтезу з матеріялістичних та ідеалістичних поглядів. Неотомізм значно різниться від ідеалістичного емпірокритицизму, а обидва - різняться від прагматизму (Джой) До ідеалістичних же течій можна зарахувати також позитивізм, ірраціоналізм і екзистенціоналізм. Та правильне розуміння істоти нації, а тим більше націоналізм не можна погодити ані з одною з їх. Ось хоч би щойно згаданий екзистенціоналізм робить з окремої людини істоту не лише асоціальну, але що ще гірше - крайнього еґоїста, вороже наставленого до всякого суспільства, отже - і до нації.

В першій частині цієї праці ми не раз виступали проти матеріялізму, але не тому, що ми приймаємо ідеалістичну філософію, тільки тому, що ми хочемо базуватися на конкретних і певних здобутках сучасної науки.

Ті ж філософські течії, від найстаріjších, хотіли обминути науку, розв'язати без неї всі питання буття. Нині кожному очевидно, що погляди чи Геракліта чи Демокрита є цілком помилкові. Це треба родитися пророком, щоб сказати, що за яких 100-200 років стане очевидним, що і погляди нових філософів розходяться з правдою.

Тимчасом всі оті філософські течії, ослаблюючи національну спільноту, допомагають ворогам нації в досягненні їхньої мети, це б то розкладенню національної спільноти."

## 5. ЯК РОЗКЛАДАЮТЬ ВОРОГИ ВСЯКУ, В ТОМУ ЧИСЛІ Й НАЦІОНАЛЬНУ, СПІЛЬНОТУ.

Почасті має рацію А. Крістензен, що в своїй "Філософії політики" надає величезне значіння темпераментові людини. Він є тої думки, що в політичному житті людина займає своє становище та пристає до тої чи іншої партії у великій мірі керуючися своїм темпераментом, але при цьому впливають, звичайно, також і інші чинники. До тих інших чинників належать матеріяльний інтерес і звичка, але і їх вплив залежить до певної міри також від темпераменту, бо чим більше виразний і окреслений темперамент має людина - тим менший є вплив тих двох згаданих чинників. Але людей з виразним, окресленим темпераментом дуже й дуже мало. Найбільше є людей "наостроєних з матеріяльного інтересу".

"су", які кидаються з запалом підтримувати ті угруповання, або ті політичні концерції, яких підтримка, на їхню думку, дасть їм особисто найбільшу матеріальну користь. Людей настроних "зі звички" є значно менше. Ці останні, обравши (вдало чи невдало) якесь політичне угруповання, або вступивши до якоїсь партії, далі вже тримаються раз обраного зі звички. Так є напр. багато "християн зі звички", серед яких ми можемо зустріти людей, які хоча себе звать "християнами", стало говорять про свою вірність християнству, а проте їхні думки і вчинки цілковито нехристиянські. Ми можемо зустріти також "радикалів" зі звички, "націоналістів" із звички, чи "соціалістів" із звички. Помилкою було б уважати, що такі люди відзначаються вірністю та сталістю переконання. Люди, що належать до цієї категорії, найчастіше під впливом безпосереднього оточення, а деколи випадкових обставин, приєдналися до якоїсь партії чи течії, а ті вже зміцнювали в певному напрямі їхні "переконання", партійна преса формувала їхні думки і забезпечувала їх аргументами та гаслами. Вони задовольняються тим, що йдуть за одержуваними директивами та інстинктивно уникають усякого напруження, потрібного для перевірки правильності обраного шляху, а тому вони слабо піддаються аргументам, пропаганді іншої партії і навіть очевидні для всіх негативні вчинки "партійного центра", чи помилки світоглядіві - намагаються непомічати, бо це знова змушувало б їх думати, напружуватися, розглядати і ревідувати своє становище.

Нарешті мала меншість належить до людей настроених з темпераменту. Людина з певним темпераментом, який штовхає її наприклад до революційної діяльності може собі стати, як націоналістом так і комуністом, але ніколи не пристане до "партії", яку іронічно звали в 1917-18 рр. "К.В.Д." (це б то: "куди вітер дме").

Темперамент лише в загальних рисах "настроє" людину революційно, і вона тоді шукає такі ідеології і такі течії, які рвуться до акції, провадять активну боротьбу з тим, що існує, намагаючися його силою змінити на те, що їм здається досконалим або кращим. Молодь, особливо студентська, завжди охочіше пристає до радикальних течій, не дуже навіть застановляючися над тим чи здійснимі ті ідеали, які були виписані на їх прапорах. Одна частина тої молоді зберігала свій запал до кінця життя і тоді, звичайно, поглиблювала і опрацьовувала краще свою ідеологію, друга частина - переходила до групи "настроєних зі звички", а нарешті третя - з роками, втрачала свій запал, ставала отяжілою, починав у неї переважати особистий інтерес і вона переходила до найпоширенішої групи людей - групи настроних з інтересу.

Людей настроених з темпераменту майже неможливо агітацією чи шляхом дискусії прихилити до резигнації зі своїх ідей і до переходу до якоїсь іншої групи. Вони є "сіллю" в кожній спіль-

ності, вони її ведуть і творять еліту, вони борються за "чистоту лінії". Але і вони можуть захитатися. Крістензен думає, що "темперамент може змінитися, наслідком чого можуть змінитися так само і політичні погляди; солідний хронічний катар шлунка може вплинути більш ніж десять агітаторів".

Але вплинути може на настроєних з темпераменту (вживаємо тут ляпідарного народнього вислову) "обростання салом". Ті хто особисто "доробилися" - переходять спочатку до числа "настроєних зі звички", а потім часто переходять до групи "настроєних з інтересу". Як ми вже згадували, то настроєні зі звички не піддаються легко агітації просто з ледачости, бо ж їм треба перемогти певний опір, що їх стримує від праці над ревізією світогляду і ця праця - важча ані ж було приймання того світогляду, якого вони тримаються зі звички. Спонукаєти однак до такого переходу можна, якщо вмовити їм, що інша політика, приступлення до групи настроєних з інтересу - принесе їм особисто матеріальні користи.

Люди настроєні з інтересу - найбільш податливий елемент до всякої пропаганди. Власне до них звертаються підчас виборів усі партії, приваблюючи їх зиском, обіцяючи їм "на вербі грушки." Вони охоче йдуть за тими, хто обіцяє для всіх добро, але в тому випадкові тільки, коли те "добро" має принести користь у першу чергу їм особисто.

Все сказане особливо велике значіння має для зміцнення чи ослаблення національної спільноти.

Люди, які активно борються за зміцнення сили і здобуття суверенітету для своєї нації, це б то націоналісти, належать до числа настроєних з темпераменту.

Тут слід зазначити, що поскільки помилкою є уважати націоналістичну ідеологію "ідеалістичною", постільки є ще більшою помилкою думати, що матеріяліст може бути націоналістом.

У попередньому розділі, ми коротко зясовували в чому полягає істота ідеалістичних філософічних шкіл і звертали увагу на те, що напр. така ідеалістична філософія як екзистенціалізм, одночасно з тим пропагує скрайне еґоїстичне наставлення до життя і до суспільства. З того випливає, що націоналіст у жодному випадкові не може бути екзистенціалістом, але він торкається добра його нації. Ідейність і ідеалізм не мають нічого зі собою спільного. Навіть найбільший матеріяліст (напр. - комуніст) може бути людиною наскрізь ідейною, коли справа ніки багатьох ідеалістичних шкіл можуть поєднувати свою ідеалістичну філософію з засадничою безідейністю.

Як ми вже про це писали на властивому місці, той хто належить до національної спільноти мусить стало керуватися інтересом і добром майбутніх поколінь, а не свого покоління. Стало і охоче жертвувати своїми інтересами і



інтересами свого покоління для щастя наступних поколінь. Для кращого розуміння наводимо приклад. Заснований в порозумінні з польським урядом і за його допомогою незадовго до другої світової війни "Волинський театр" під орудою Певного ставив дуже добрі пєси (такі, як напр. "Бояриня" Лєси Українки), мав добрих артистів, а проте - його бойкотували українські патріоти, як рівно ж бойкот вано "Рідні хати", що їх закладано замість "Просвіт", які позакривала влада.

Для того покоління, для тих людей, які тоді жили, може краще було б мати те все, ані ж не мати нічого, але за те все треба було ширити самим серед українців ідеї анальогічні до тих, що ширили всякі "нагнибїди", замінивши тільки слово "Росія" на "Польща". Але це все було знова дуже шкідливе для майбутнього, бо розклало цілком національну спільноту. Лєся Українка, ус-тами Антея, висловила цю думку так:

"хто забувається про завтра - той має вічність".

З того ясно випливає, що нація вимагає від своїх синів і дочок величезної ідейності і безумовного ідеалізму (вживаємо це слово тут не в розумінні означення філософічного напрямку, тільки в другому, загальноживаному значенні людини, безкористливої, що живе і бореться за щастя інших, за реалізацію великих ідей, за реалізацію ідеалу).

Тими прикметами можуть відзначатися лише люди настроєні з темпераменту. Ті держави, які ведуть успішну політику денационалізації й асиміляції, а серед них і США, яка не загарбувала територій неанглійських націй (індіян в цьому випадку виключаємо, а маємо на увазі іммігрантів різних націй) пильнують дуже:

- а) Щоб не викликати у призначених на асиміляцію людей різних націй спротиву (і за ним - боротьби) тільки прищепити їм думку, що вони користаються цілковитою волею і можуть зберігати свою національність, а це - демобілізує їхню волю боротися за націю.
- б) Щоб поволі переводити настроєних з темпераменту, або - їх нащадків з груп настроєних з темпераменту до групи настроєних зі звички. При цьому формально ці люди можуть належати (зі звички) до тої ж організації, до якої належали, але тепер уже належать зі звички і тому цей перехід відбувається непомітно, назва партії лишається та сама, але коли більшість її членів продовжує тільки зі звички вважати себе її членами і зі звички ж не міняти програму, то сама така партія стає опортуністичною. Цей перехід відбувається майже непомітно і є він майже завжди наслідком "обростання салом" і
- в) коли ж вдається людей цієї групи перевести до групи "настроєних з інтересу" - то процес розпаду національної спільноти є закінчений і може влада братися до приокореної асиміляції. Золота паличка новітньої Цірцеї зробила своє діло і людей обер-

нула в тварини...

У де-яких тропічних і підтропічних країнах тримають у мійських парках т. зв. слонових черепах, на яких їздять для розваги сівши на неї, малі діти. Дитина тримає на довгому дротику якусь ласощ, яку люблять ті черепахи так, щоб та ласощ була на віддалі 15-20 сент. від голови і черепаха, намагаючися дістати ту ласощ посувається в бажаному напрямку.

Подібним спосособом керують політики людьми настроєними з інтересу підчас виборів, приваблюють їх до себе ріжними, час-то впрост неймовірними обіцянками. Ті люди глукі до ідеї, на-томісць, як казав Шевченко: "За шмат гнилої ковбаси, у них хоч матір попроси - то віддадуть".

Взамін за свою допомогу, за "почування" вони, як та че-репаха, найчастійше не одержують нічого, або рідко коли "шмат гнилої ковбаси". Помічати того вони, поскільки їм вдалося вла-штуватися матеріяльно краще ніж на батьківщині - вони не помі-чають. Наші десятки тисяч емігрантів з України розкиданих по цілому світі, з яких більшість вважає себе "політичною емігра-цією" ніяк не встані усвідомити собі того, що їм ніхто не зро-бив л а с к и, бо 1) кожна країна впускала до себе л и ш е цілком працездатних емігрантів, часто так безцеремонно огляда-ючи їх, як коня, що його купував селянин, заглядаючи не тільки в зуби, але навіть і під хвоста, 2) пускали до себе переважно країни, які потребували "рук до праці", або - мало заселені, бо ж праліс не дає прибутку, 3) коли прийняти під увагу, що кожний працівник під час своєї праці мусив обовязково виробити, що найменше на яких 20-25 відсотків більше ніж йому заплачено (інакше б підприємства припинили б працю, як би вона не давала прибутку) і пересічно не менше 10 відсотків свого заробітку мусив віддати на податки, то стане ясним, що він віддавав дер-жаві, що його "прийняла" разом коло одної третини зарібку. Крім того він же, як "споживач" дав тій же державі (не лише владі, але й підприємствам) ще з яких 20 відсотків зиску.

Таким чином, коли такий-о емігрант в країні, яка його "прийняла", заробив пересічно за 20 років свого перебування 40-50 тисяч долярів, а коли працювали дві особи то і 70-80 тис. долярів одержаних до рук грошей, то він за той же час дав краї-ні, яка його прийняла не менше як яких 20-25 тисяч долярів (коли працював сам) і від 40 до 50 тис. дол., коли працювало дві особи. У випадкові, коли заробляв дуже мало і мав дітей - державна влада брала у нього мінімальну суму податку, але вза-мін вона одержувала вояків, які муситимуть вмирати здійснюю-чи її пляни і робітниця та жінок, що плодитимуть для тої ж кра-їни дітей, що віддадуть їй за ту "знижку податку" і т. п. - наступні покоління. Але люди настроєні з інтересу (навіть ін-телігенти) нічого того не беруть під увагу, адже ж вони перей-шовши до цієї групи; культивують лише скрайній егоїзм, який зму-шує їх брати під увагу лише як ї м о с о б и с т о в даному моменті живеться, а усталюють це вони дуже примітивним

способом, порівнюючи свій сучасний життєвий стандарт з життєвим стандартом в своїй країні, який був там 30-40 років тому. Очевидячки на еміграції життєвий стандарт залежить від двох головних чинників: щабля економічного розвитку країни в яку того емігранта "прийнято" і часу, який минув від моменту виїзду зі своєї країни.

Людина настроєна з інтересу нічого того не бере під увагу. Вона просто порівнює ті стандарти і більше їй нічого не цікавить. Навіть не звертає уваги на те чи їй в даній країні заборонять плекати власну культуру, чи асимілюючи іншим способом - дозволяють. Вона, порівнявши, як то кажуть свою теперішню особисту хату, на яку вона спромоглася по 10-20 роках праці, з тою яку мали її батьки 20 років тому і побутові умови міста з селом - співає дитирамби тій країні, в якій вона того доскочила. Коли ми де-кого спробуємо запитати: чи вони не жили би також краще, хоча б під Польщею, коли б відщуралися від свого народу і перейшли до категорії "пожондних русінуф", або патріотуф польських" - ці люди спочатку бувають здивовані, а потім намагаються софізмами виправдати своє поступовання.

Таких наслідків у ділянці національній може легко досягнути та держава, яка заінтересована у збільшенні населення і асиміляції прийнятих нею людей різних націй. Але, як то кажуть "палиця має два кінці" - така держава одержує дуже й дуже невпевних громадян, які завжди, за де-що більший "шмат гнилої ковбаси" можуть її зрадити.

Тут буде до речі поставити питання: 1) чи можна стримати такий процес розпаду національної спільноти? і 2) чи можливо відновити національну спільноту що розпадається і вернути так втрачених людей?

На перше питання відповідь буде до певної міри позитивна. Люди, що належать до категорії настроєних з інтересу, здебільшого є нерішучі, вони намагаються добре промацати ґрунт поки на нього перейдуть. Отже в тому випадкові, коли дана національна спільнота розпоряджає досить великою кількістю людей настроєних з темпераменту і то таких, що добре знають, як утримуватися національна спільнота, людей ідейних або й фанатиків ідеї - можна на дуже й дуже довго стримати процес розпаду і навіть затримувати при даній нації велику кількість настроєних з інтересу. Але ті люди мусять добре знати, що треба для того робити і те що треба - робити з запалом, дбаючи про ідею, а не про власне добро і приємности, бо приклад має величезне значіння. Вони мусять, використовуючи пресу і взагалі друковане слово, не допустити до появи чогось такого, що розкладає націю і ширить зневіру, а коли якісь ворожі чинники знайшли спосіб витрати, якусь таку шкідливу публікацію - вона мусять бути докладно "розшифрована". Треба з'ясувати загалові, що в ній є шкідливого, а що є звичайною брехнею і яка мета ширення тих вигадок. Слідуючим кроком має бути бойкот і цілковита ізоляція тих осіб,

які допустилися ширення вигадок. Далі, від самого початку слід забезпечити дітей, а особливо старших і кнацтво всім потрібним для виховання їх на добрих дітей свого народу. Треба пам'ятати (пригадаймо А. Шаміссо), що найнебезпечніший вік є між 14 і 22 роком життя.

Дитина, що ростучи на еміграції, мала змогу лише в дошкільному віці та в початкових класах початкової школи читати казочки в рідній мові, а далі, тому, що ані громада, ані батьки не подбали, щоб вона мала в своїй мові найрізноманітніші книжки на всі можливі теми, які її могли б зацікавити і які могла б з охотою читати та збагачувати свій словник, то їй змоги не мала - така дитина втратила контакт зі своєю національною спільнотою. Мало того! Така дитина втративши змогу розуміти книжки для кнацтва і дорослих у своїй мові та висловитися в ній без труду - внесе в родину елементи національного розкладу і штовхатиме її на шлях зради. Люди настроєні з темпераменту і дійсно віддані своїй нації, дійсно ідейні не на словах, а на ділі - можуть створити умови потрібні для належного виховання дітей, можуть впливати найрізноманітнішим способом на батьків, але повторюємо, вони самі мусять бути послідовними у своєму поступованні.

Численні групи людей настроєних з інтересу, коли вони живуть на своїй території, підчас національного зриву і боротьби найчастіше заховуються пасивно, але тоді їх можна вивести з того стану шляхом пропаганди, яка повинна, на перше місце висувати момент матеріальної користи для них особисто від приєднання їх до своєї нації, та тих матеріальних втрат, які їх чекають від неутрального становища підчас боротьби.

Треба собі нагадати, що хоча би в 1917 році настроєні з інтересу все ж де-коли допомагали у визвольних змаганнях, а їхні діти, серед яких, самозрозуміло, було багато таких, які відзначалися своїм темпераментом, приєднавшись до настроєних з темпераменту, брали активну участь у визвольній боротьбі.

Можливість зберегти націю від розкладу красномовно доводить приклад жидівської нації, яка перебувала вже коло 1900 років "у розсіянні" на еміграції, а при тому не лише зберегла свою єдність, не лише не розпалася й не змішалася з іншими, але зуміла досягти своєї мети - по так довгому часі відновити на своїй землі власну державу.

Треба зазначити, що в світлі наведеного жидівський месіанізм до певної міри здається узасадненим, бо ж чи багато ми можемо назвати народів, які, втративши майже 2000 років тому державність і перебуваючи коло XIX віків у розсіянні - витримали б у боротьбі за існування і не стали тільки домішкою до інших народів? З огляду на сказане можна було б порадити не одній нації пізнати добре жидівські методи зберігання своєї спільноти, їх стратегію і тактику з метою застосування.

І жидівський народ, навіть ще на своїй батьківщині, мав

зрадників і серед жидів траплялися люди, що дарували своє кохання комусь з ворогів (згадати хоча б біблійного Самсона), але жидівська спільнота зуміла зменшити їх число до зникомо малого відсотку і плекати такі почування і настрої, що родили й таких, як Юдита.

Ми знаємо також, що Джузеппе Гарібальді, після невдалого повстання, емігрував до Південної Америки, де перебував (бо був заочно засуджений до кари смерті). У Південній Америці він брав активну участь у тамошньому національно-визвольному русі. Але по 12 роках повернувся на свою батьківщину і там боровся за її визволення.

Український поет і борець за визволення свого народу, син поета Олеся - О. Ольжич, який виріс і здобув освіту на еміграції, який побував також і в С.Ш.А. - вернувся вже по одруженні на рідну землю і загинув за українську справу, закатований німцями в червні 1944 році, як заступник голови проводу О.У.Н. А вивезено було його на еміграцію 12-літнім хлопчиком. Українська поетка - Олена Теліга сімнадцятилітньою дівчиною дістається до батька на еміграцію, жила на еміграції сімнадцять років, де й одружилася з кубанським козаком Михайлом Телігою, а в 1941 році обое вертаються на Батьківщину, де беруть активну участь у визвольному русі і гинуть від німецьких куль.

Цілий ряд колишніх військових армій У.Н.Р. і У.Г.А., рівнож по 19-20 роках еміграції, повернули на Батьківщину, щоб у боротьбі за її визволення скласти свої голови.

Наведене не лишає сумніву, що коли хтось по 20 роках еміграції, а де-коли по 4-5 роках міняє прізвище, сам відхрещується від своєї національної спільноти, або, що ще гірше, починає ширити безкарно серед членів своєї спільноти теревені про "нову батьківщину", то це є доказом, що серед такої еміграції є з а б а г а т о людей настроєних з інтересу, або попросто кажучи - шкурників з рабською душею, які можуть бути тільки гноєм для інших націй, бо самі вони не є "добрим придбанням" для жодної нації. На Україні вважали нічого не вартим того пса, якого легко було "прикормити".

## II.

# НАЦІОНАЛІЗМ

## I. СТИХІЙНИЙ ТА СВІДОМИЙ НАЦІОНАЛІЗМ І "ОБ'ЄКТИВНІ ПРИЗНАКИ НАЦІЇ".

У попередніх розділах ми намагалися коротко, але по можливості вичерпуюче, з'ясувати, що таке зовсім нація, а що народом. Яка істота нації, а також її виникнення, життя і загибання, або навіть - смерть.

Для улегшення при розпізнаванні антинаціональних, розкладових "теорій нації", ми подали одну з найбільш поширених, звортаючи увагу читачів на приховані дбайливо засадничі помилкові твердження, які підступно пробують перепачкувати вороги націоналізму до українських націоналістичних видань, а також спинилися над методами розкладу національної спільноти з якими довелось зустрітись еміграції, методи, що спричинили спустошення серед молодого покоління.

При кожній нагоді ми підкреслювали додатні наслідки боротьби за існування, яка стимулює діяльність людини, не дає їй "гнилою колодою по світі калатись" і то не лише людині, але й цілим народам.

Але також ми виразно підкреслювали, що все в світі підлягає свого роду "закону міри". Голод, брак руху чи брак світла так само шкідливо впливають на організм, як і надмірна їжа, фізична перевтома чи стала злива сонця. Шкідливим було би для нації цілковите припинення боротьби у нутрі нації. Боротьба між членами родини не може безкарно загостритися до тої міри, щоб розсадила родину, між родинами - щоб розсадила рід, між родами - щоб розпалося плем'я і т. д. Тому є недопустиме всяке загострення боротьби в нутрі нації до тої міри, що вона починає ослаблювати національну спільноту.

Рівно ж ми звертали увагу на те, що спільноти туди подібного до національної зустрічаються і в тваринному світі та відіграють велику роль в боротьбі за існування. Вони збільшують у багачо разів силу громади, яку об'єднують

і та сила є прямо пропорційна міцності і наснаженості національної спільноти. Чим міцніша національна спільнота, тим довше витримує нарід в боротьбі на існування, тим довше існує. Сама ж боротьба за існування, як це вказує історія всього живого на землі є явищем не лише додатнім, але й кінцевим, як є кінцевим вітер, морські течії, рух води і т. п. Вона не дає "за-стоюватися" і загнивати всьому живому. Навіть людські війни і зброєння відігравали і відіграють велику не лише негативну, але й велику позитивну роль в людському житті. Докладніше про роль війни будемо говорити в наступних томах.

Ще раз нагадаємо, що припинити боротьбу за існування не лише неможливо, але й некорисно. Не ведуть лише боротьби за існування домашні тварини і мають те "щастя", яке обіцяють і людям як наївні мрійники так і демагоги. Домашні тварини не терплять голоду, мають добрі життєві умови, не знають нападів диких звірів, але кожний рід тварин має своє "але". Корови, кози, гуси, качки, кури, кролі - живуть багато коротше, ані ж їхні дикі родичі. Пересічна свиня (не призначена на розплід) живе замість 22-27р. найбільше два, курка - не живе й року, те ж торкається й гусей та качок. Корови молодші живуть трохи довше, як призначені на мясо, але також їх вік не довгий\*, а довше - сумна. Коні, хоча могли дожити в неволі до початків старости і не вкорочували їм життя хижакі, за те недавно гинули під час війн, що їх провадили люди. Але всі вони (включаючи в то псів і котів) - втратили волю.

"Людство" не існує. Існують нації й народи, отже коли якась нація (а. за нею слідом і нарід) буде переможений в боротьбі за існування - він почне "вимирати" і лише одиниці, втративши своє національне обличчя, будуть пробувати пристати до нації-переможця, але це не врятує їх від боротьби: вони і їхні діти й далі будуть класти голови під час війн, але не за свій нарід і не за інтереси свого народу, лише за інтереси своїх переможців. Нації ж будуть і далі боротися і припинитися ця боротьба зможе лише тоді, коли одна нація переможе всі нації і накинє їм свою мову, свою культуру і змусить їх працювати на себе. На те, що таке станеться немає жодних позначок. Але то "пісня" (і то сумна) далекого майбутнього, що з певністю ніколи не прийде, ні ж за найближчих кількох сотень років, всякий, хто ослаблює тим чи іншим способом свою національну спільноту штовхає тим самим власний нарід у безодню горя, а потім - в обійми смерті.

Історія всього живого на землі вказує на те, що немає підстав припускати думки, що той ровиток іде в напрямці все більшого уодностайнення, а не зріжничковання відмінків і серед людей націй не меншає, тільки більшає, але і в цілому тваринному світі є досить "вимерлих" відмінків і людська історія знає досить зниклих без сліду народів.

При цьому слід нагадати, що сучасна боротьба між націями у порівнянні з найдавнішими добами історії людства, хоча

\* Див. примітку ч. 3.

і немає тепер канібальства, але є ані трохи більше гуманності, скорше навпаки. Ген. Людендорф у своїй книзі "Тотальна війна" доводив ще перед цією війною, що ми живемо в добу цілковитої, або тотальної війни, війни національної на всі 100 відсотків, в якій велике напруження вимагатиметься не лише від чоловічих, але й від жіночих та дитячих сил населення. Не саме війсьсько, а все населення буде змушене напружувати всі свої моральні сили для поставлення спротиву ворожій пропаганді. А адмірал Кастенє підкреслює, що роля моралі для народів... стала ще більшою в нашу добу завдяки поширенню волі та освіти. Нині армії і нація - це одне ціле, одне тіло і нині треба говорити про "озброєну націю". Війна - є найвищим засобом боротьби за існування, але, як і за римських часів - не є тільки бразом слова: "горе подоланим"!

Тому, що національна спільнота не є штучною, що це спільнота природня, органічна, коли їй загрожує небезпека або й смерть родить ся сам, стихійно націоналізм. Хтось дав звичайному людському організмові великі захистні сили. Організм сам, без чужої допомоги намагається перемогти хворобу або загоїти рану. Коли людина навіть на найнижчому щаблю свого розвитку, одержить рану - вона не знає навіть що то таке медицина, намагається її стулити, а то й перев'язати, щоб не йшла кров. Це також майже стихійна дія, котра немає ще нічого спільного з лікуванням. Але стихійний націоналізм не є явищем свідомим, ані він не мусить обов'язково зватися "націоналізмом", але він є і він може врятувати нарід від погибелі. Рівно ж і цілком відрухове затиснення країв рани, хоча не є лікуванням, але подібно до нього може врятувати людину. Власне вибух стихійного націоналізму перетворив єгипетський нарід підчас наїздугіксосів у націю.

Окремі прояви стихійного націоналізму можуть виявлювати люди, які не мають з націоналізмом нічого спільного. Спалахи, в істоті речі стихійного націоналізму, описує нам Біблія, коли оповідає про боротьбу жидів з филистимлянами і з асирійцями. Такий же спалах мав місце, коли малоазійські грецькі міста повстали проти персів; знова ж підчас другої пунійської війни спалах стихійного націоналізму врятував римлян від поразки військами Ганнібала. До подібних же явищ належить і повстання малоазійських грецьких міст, що відбулося підтримане військами Мітрідата VI.

В роках 60-51 до Р. Хр. спалах стихійного гальського націоналізму об'єднав гальські племена в боротьбі проти Риму і уможливив Верцингеториксу його акцію. Знова подібний спалах стихійного жидівського націоналізму в році 66 по Р. Хр., а потім - у 130 був головною причиною обох повстань проти Риму. Таких прикладів можна було б подати дуже багато.

І немає значіння, що в момент такого повстання чи спалаху, докучь бути на прапорах борців виписані інші гасла, або стояти за



кулісами особи, що мали де-що відмінні цілі. Так напр. у 1511 році за проводом папи Юлія II, який, безперечно, в першу чергу стремів до відновлення світської влади пап, утворюється т. зв. "свята ліга", а Венеція в ній мала також і свої власні цілі, проте підтримав її італійський нарід, який в ті цілі і пляни не заглиблювався, а знав, що вона скерована проти французів, проти окупанта і власне ця підтримка, цей спалах стихійного італійського націоналізму допоміг папським і швайцарським військам вигнати з Міляну зненавиджених чужинців і папу Юлія II славили потім, як "визволителя Італії!"

Знова ж окремі прояви стихійного націоналізму ми дуже часто помічаємо у людей, які нічого спільного з націоналізмом не мають і яких немає підстав уважати "націоналістами". Так напр. в "Справі про маляра Шевченка" ("О художніке Шевченко") в огляді Шевченкових творів, складеному слідчими органів безпеки, зустрічається така згадка про Квітку-Основ'яненка - "писатель, поведті котораво весьма уважалісь русскімі, от зивался о русскіх чрезвычайно дурно і почти везде називает их кацапами, дурнями". Безперечно, у Квітки Основ'яненка в певні моменти можемо помітити прояви стихійного націоналізму, але рівно ж не підлягає сумніву, що він не був жодним націоналістом, а то-му його погляди уклалися в словах "цар - батько, а Україна - мати". Навіть у М. Гоголя, що був перевертнем, московським патріотом (в "Тарасі Бульбі" пророкує майбутнє московської імперії в образі "тройки", яка летить уперед з шаленою швидкістю і перед нею з подивом розступаються народи Землі), можна де-коли помітити приглушені спалахи українського націоналізму, а що вже говорити про таких, як Котляревський, Стороженко, Свидницький, Нечуй-Левицький та інші.

Власне на підставі окремих, спорадичних виявів стихійного націоналізму таких далеких від українського націоналізму людей, як С. Єфремов, М. Грушевський, Кашенко чи С. Петлора - звать москалі (червоні) "українськими буржуазними націоналістами".

Думаємо, що наведені приклади цілковито зясовують, чим є т. зв. "стихийний націоналізм", від якого дуже й дуже різниться націоналізм свідомий.

На початку спробуємо зясувати головну різницю між ними, на підставі певної аналогії.

Ми знаємо, що не лише нинішній дикун чи неосвічена людина, але й первісна людина, коли напр. їй хтось поранив ногу і зрани струмком почала текти кров - відрухово стулить краї рани і потім спробує чимось обмотати чи завязати ногу в тому місці. В такому випадкові маємо до діла зі стихійним "лікуванням" і, самозрозуміло, не можемо звати пораненого "лікарем", чи "медиком". Але цілком інакше стоїть справа коли поранену ногу огляне людина, яка вчилася медицини, яка знає, що треба зробити щоб уникнути можливости зараження і як зшити та перевязати

рану, щоб вона скоро і добре зрослася. Отже медиком ми маємо підстави звати людину, яка вивчала медицину, яка знає, що треба зробити, щоб досягти бажані наслідки і діє свідомо. Рівнож хеміком можемо звати лише людину, яка знає хемію, а математиком - яка знає математику.

Все це є остільки ясне, що з певністю не знайдеться людини, яка б думала інакше, або пробувала заперечувати сказане, але, чомусь, коли ми переходимо до питань суспільно-політичних, логіка зникає в нетрях порожніх фраз. Ми чомусь дозволяємо людям, які не тільки не знають, чим є нація, та які її властивості, але й надто часто активно допомагають розкладати національну спільноту - звати себе "націоналістами". Більше того! Ми починаємо самі їх звати націоналістами, а їхні погляди та міркування - "націоналізмом".

Що ж слід звати "свідомим націоналізмом"? Націоналізмом слід звати сукупність поглядів і методів оперативних на докладному, правильному науковому розумінню чим є нація та які її властивості, що сприяє її зміцненню, а що розпадає, за допомогою яких націоналісти хочуть досягнути максимального можливого зміцнення сили своєї нації, її монолітності та напруженості - щоб використати ту силу для забезпечення своєї нації перемоги в боротьбі за існування.

Зі сказаного випливає, що справжні націоналісти повинні мати глибоко передуманий програм, логічний, в якому не може бути жодних внутрішніх протиречностей, одна "скала вартостей", одне світорозуміння, одна мета і одна стратегія й тактика стосовані до досягнення цієї мети.

Цей програм не може мати чужих націоналістичних поглядів запозичених з чужих антинаціоналістичних програм жодних гасел, а тим більше - пунктів, мусить мати виразний, а не розпливчастий характер і послідовно, не йдучи на жодні компроміси, не оглядаючися на жодні фальшиві "авторитети", поборювати й усувати все, що ослаблює націю та, шляхом висвітлювання помилок, досвідно ліквідувати всі розкладові течії й теорії.

І ось тут приходить черга на з'ясування відношення свідомого націоналізму до т. зв. "об'єктивних прикмет нації".

Далі коротко накреслимо засадничий підхід націоналізму до кожної з т. зв. "об'єктивних прикмет нації". Починаємо з мови.

Націоналізм не уважає мови за конячню об'єктивну прикмету нації, а тому не може брати мови одиниці або групи лю-

дей за підставу до визначення їх національності. Це значить, що мова напр. наведеного нами в четвертому розділі уривка вірша Нагнибиди не може вважатися за критерій до визначення національної приналежності того Нагнибиди до української нації, а вірша - для зачислення його до української поетичної творчості. В цьому і подібних випадках рішає зміст, а зміст його вказує на те, що автор сам себе поставив поза межі української національної спільноти, так, як хоч би Оскар Міллер, змінивши імя, ставши московським панславістом і московським "патріотом" не може уважатись німцем, але й не може, незважаючи на мову писаного, уважатися москалем, тільки перевертнем. Націоналіст мусить стало пам'ятати, що рішає про національну приналежність тої чи іншої людини не мова якої пише чи говорить дана людина, особливо коли це торкається людей "настроєних з інтересу". Ось конкретний приклад. В роках 1793-1864 жив видатний "московський" астроном Василь Я. Струве, мав він сина, який хіба відзначався тим, що мав не московське імя - Оттона. Цей знова, мав сина Людвіга (1858-1930), який рівнож фігурує як "московський" астроном. Знова ж син цього Людвіга Струве, закінчив харківський університет і потім - виїхав до С.Ш.А. і фігурує, як "американський" астроном і пише вже по англійськи. Якої ж він властиво національності? На таке питання мусив би хіба відповісти, як той циган на запит "якої він віри"!

Але з такого становища, аж ніяк не випливає нехтування мовою. Націоналізм знає, що оскільки його нація має свою національну мову, оскільки тільки незнання тої своєї мови відриває члена даної національної спільноти і від своєї культури і від своєї нації. Люди, при бажанню, вивчають не одну, а кілька чужих мов і таке вивчення не є для нікого неподоланою трудностю. Отже того, хто з якихось причин не мав змоги знанку, в родині вивчити свою мову, а потім не хоче уділити часу на її вивчення, націоналіст не може трактувати як члена своєї спільноти і очислити на його допомогу.

Мову націоналіст не вважає "святощами", але поскільки:

- а) вона є знаряддям, яким послуговується наш мозок при думанню і не може бути мови про ясність думки, коли мова є чимось подібним до пощербленої сокири
- б) вона є засобом порозуміння і спілкування з членами своєї національної спільноти і
- в) свідомість виразної відрубності і окремішності своєї мови та мови сусіда, а тим більше ворога, зміцнює національну свідомість, - постільки націоналізм мусить стояти на сторожі чистоти своєї мови.

Коли ж ворог (окупант) свідомо і послідовно підмішує до мови даної національної спільноти свої слова, підміняє слова

даної мови іншими, або збудованими за зразком мови окупанта, або й абсурдними - націоналіст повинен боротися вперто й послідовно проти такої акції.

Оскільки до "об'єктивних прикмет" нації треба зачислити і расу, остільки, визначаємо коротко, як до цього чинника має ставитися націоналіст. Ми знаємо, що тепер на землі взагалі немає "чистих" рас, це б то рас "без домішок".

Ми знаємо, що кожен нарід приймає з більшої чи меншої міри чужі домішки крові, які протягом віків творять той чи інший нарід, цілком так, як твориться серед решти тваринного світу та чи інша різностать, відмінок, рід.

Внаслідок схрещування в певній, але різній пропорції, можуть навіть з тих самих складників повстати дві чи більше різних сполуки, два чи більше різних народи. Кожна дана сполука, яка є наслідком самих різноманітних домішок - є окремою сполукою, є окремим біологічним типом, якого кровне споріднення є безсумнівне. Ця кровна єдність не є якимсь явищем "ірраціональним" і вона цілком нормально й "раціонально" (хоча несвідомо) виявляється в психічних нахилах народу.

Існуючі народи є під оглядом антропологічним більш чи менш виразно окресленими, стабільними "сполуками" (вживаємо це слово в тому значінню в якому його вживає хемія). Ці "сполуки" різняться від інших сполук і в розумінні анатомічному і в фізіологічному і в психологічному.

Навіть, коли до такої сполуки входять подібні елементи то і в тому випадкові може існувати велика різниця, спричинена тим чи іншим чинником. Ось найпростіший приклад: можна з тої самої кількості муки, води, сиру і яєць наробити, як вареників, так і пирогів (пиріг не вариться, тільки печеться в печі), одне від другого буде цілком різнитися, як виглядом, так і смаком. Подібне маємо і з антропологічними властивостями народів.

Нація має завжди в своїй основі нарід, отже тому нації різняться одна від одної своїми антропологічними властивостями. У свідомлення відмінності власного антропологічного типу зміцнює єдність національної спільноти, додаючи до стихійного, чуттєвого чинника ще й раціоналістичний аргумент. Поскільки ж націоналіст у першу чергу стремить до зміцнення національної спільноти, постільки є його обов'язком також використовувати як "цемент" свідомість расової окремішності даної нації та її наслідки.

Самозрозуміло, що націоналіст має активно поборювати спроби, шляхом цілевого, надмірного наголошування відмінності

антропологічних і расових складників даної нації, прищепити їй думку ніби вона є несталою мішанкою, у різних своїх частинах, різних антропологічних складників.

Така думка веде до твердження неіснування питомої для даної нації етнічної сполуки, а тим самим до її ослаблення. До культивування властивих даній нації звичаїв і творення свого роду "культу" етнографічних прикмет (вишивки, одяг, писанки, посуд і взагалі народні вироби), націоналіст повинен ставитися дуже обережно. Націоналіст у жодному випадкові не може уважати за ознаку національної приналежності або свідомости захоплення національним одягом, танками, чи виробами людини, яка не тільки не бере участі в житті нації, але й не хоче говорити своєю мовою. Той же хто стало захоплюється, як член своєї національної спільноти, а крім цього, плекає також і всі етнографічні властивості свого народу - мовлений завжди числити на підтримку кожного націоналіста. Перебільшений наголос на етнографізмі, демонстрування чужинцям лише "народних виробів", а тим більше в стилі "трипільської культури", вимагає обережного ставлення до подібної акції та певних застережень. Коли з якихось причин організатори тапкої пропаганди не встані задемонструвати поруч з виробами народними, виробів, які свідчать, що дана нація не належала і не належить до числа примітивних народів, які ніколи не доросли, ані до мистецтва доби відродження, ані до сучасного - то така "пропаганда" може лише шкодити і націоналіст мусить до неї ставитися негативно.

Коротко кажучи, націоналіст повинен використовувати все, що лише можливо для міцнішого цементування своєї нації, отже і все, що свідчить про її самобутність, стару культуру, відрубні традиції й звичаї, про високий рівень народньої культури, про її лише питомі особливості побуту. Однак, використовуючи то все, повинен стало бути на сторожі щоб плекання тих "об'єктивних прикмет" не стало в уяві нації самоціллю і щоб не стали члени національної спільноти думати, що коли окупант не перешкоджає то робити (з потрібними йому поясненнями) - немає вже за що боротися! Нація бореться за цілковиту суверенність, яку дає лише справді суверенна власна держава і за дальший вільний розвиток та самостійну участь у боротьбі за існування. Прищеплення нації "провансальського" способу думання - це отруєння свідомости, яке веде до розкладу нації.

## 2. СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА СВІДОМОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В СФЕРІ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ НА СВОЇЙ ТЕРИТОРІЇ ТА ПОЗА НЕЮ .

Свідомий націоналізм, базуючися на тому, що ми знаємо про істоту національної спільноти та її властивості, маючи на меті використання в інтересі своєї нації динамічних сил цієї спільноти, мусить стало пам'ятати про конечність зміцнення тих сил, а одночасно про ударемлювання всіх спроб їх ослабити. Це - це безупинна боротьба, яка вимагає чуйности, знання та енергії.

Політичний програм мусить випливати з науково-узасадненого, правильного світогляду і мусить бути для нації не тільки "компасом", але й "охоронним щепленням" проти всяких спроб ворожих сил її розкласти.

Помилкою є думати, що ті ворожі сили будуть обов'язково "атакувати" відразу програм. "Атаку" звичайно, попереджає "бомбардування запілля" і "артилерійське підготовання".

Ворог розхитує спочатку ті чи інші основи світогляду, причому дуже часто, вдаючи зі себе приятеля чи однодумця, починає "боронити" нашу націю, апелюючи до "почуття справедливости", до "гуманности" і поволі висувая ідею "несправедливости" панова нація над другою", конечности шукати прихильности серед "кращих, поступових елементів пануючої нації" і непомітно пробує прищепити думку наче б то "людський поступ" веде до того, що людство, ведене вперед поступовими елементами всіх націй, ось-ось побудує свої відносини на цілковитій волі, як націй так і людини та, що першим кроком у цьому напрямці є рішуча боротьба з усяким "шовінізмом", "централізмом", "колоніалізмом", а не з тою чи іншою нацією.

Це все є тою "солодкою отрутою", яка доставши до свідомости національної спільноти, поволі демобілізує, а потім розкладає ту національну спільноту. Націоналізм мусить бути дуже чуйним до таких спроб і стало давати відсіч, зясовуючи облудність подібних думок.

Ми мусимо твердо і послідовно стояти на становищі, що справедливим є панування пануючої нації над поневоленими так довго, як довго вони не вмють самі скинути того панування і тим довести свою життєздатність і вміння бути вільними. Ми мусимо прищепити нашому народові свідомість, що інших "доказів" несправедливости не було, не має і бути не може! "ПРАВО" НА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ДАЄ - не "культура", не "талановитість" не "прекраснодушність", а САМА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ!. Право на незалежність дає лише і тільки ВМІННЯ ЇЇ ЗДОБУТИ І ВМІННЯ ЇЇ ЗБЕРЕГТИ!

Свідомість цього є міцна і певна лише тоді, - коли нарід розуміє закони природи, коли розуміє, що хоча кошеня-калічка,

яке вродилося з ногами нездатними до ходження є живою істотою, яка хоче жити, так само, як і поневолений нарід, може є дуже добре, втішне, пильне і має ряд інших кошачих здібностей, не виключаючи і краси забарвлення - проте з тими браками, які воно має, для нього немає місця на цьому широкому світі. Хоче нарід жити - мусить не апелювати до гуманности своїх "панів", лише знайти в собі силу скинути з себе свого "пана", мусить увесь бути того свідомим і лише квідувати в собі без жалю тих і те, що пробує "жити" не скидаючи зі своєї спини свого пана, це бо то усе хистке, усі "продажні душі".

Рівнож треба, щоб усі зрозуміли, що всякі балачки про "права народів", про "братні союзи", про "приятель між народами", "федеративні теорії", запевнення про поступ і культуру, як чинники, що наче б то унеможливають ігноблення слабійших націй - все це балачки, все це дурман, усе це НАРКОТИКИ, ЯКІ МАЮТЬ ОДНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ - ПАРАЛІЗУВАТИ РОЗУМ І ВОЛЮ ЖЕРТВ ЧУЖОГО ГВАЛТУ, тих численних "кликаних", але не "ображених", поява котрих на бенкеті життя, аж ніяк не є в інтересі нинішних "господарів бенкету".

Нарешті слід зясувати самим собі і ніколи того не забувати, що НАЦІЇ БОРЮТЬСЯ ЗА САМО СВОЄ ІСТНУВАННЯ, ФІЗИЧНЕ ІСТНУВАННЯ, А НЕ ЛИШЕ ЗА ЮРИДИЧНУ РІВНОПРАВНІСТЬ, НЕ ЗА САМО "ПРАВО" ЗВАТИ ФАКТИЧНУ КОЛЬОНІЮ - "ДЕРЖАВОЮ" І НЕ ЗА САМІ "КУЛЬТУРНІ ПРАВА". В боротьбі націй за існування метою є справді СУВЕРЕННЕ ПРАВО, ЦЕ БО ЗМОГА УЛАШТУВАТИ ВЛАСНЕ ЖИТТЯ НА ВЛАСНІЙ ТЕРІТОРІЇ ТАК, ЯК НАЙЛІПШЕ ДЛЯ РОЗВИТКУ І ЩАСТЯ ВЛАСНОЇ НАЦІЇ.

Всі попередні українські програми (особливо до визвольної боротьби), за невеликими винятками, намагалися організувати наш нарід тільки на сентименті до свого, до своєї культури (особливо налягаючи на любов до мови), при чому той сентимент додавався, звичайно, як "оформлення" до якоїсь цілком чужої ідеї чи ідеології.

Саме тому, що ми нічого не знали про боротьбу за існування, ми кричали до згудження про "указ Валуєва", але нічого не робили, щоб усвідомити собі і масам такі тверді, але правдиві факти нашої дійсности:

Із загальної кількості людства Землі, майже мільярд і 250 мільйонів - це колоніальні і півколоніальні народи\*. Лише

\*Де-які з них пробують нині звільнитися, але відсутність у країні чужих військ, ще не свідчить про справжню суверенність народу, хоча є кроком до неї.

отже яких три восьми усіх людей живе вільним життям (цифри з перед другої світової війни, тепер ще ряд "визволених" і не визволених народів став народами колоніальними, отже справді вільних народів є ще менше!).

З тих трьох восьми лише три шістнадцятих творять імперію і панують над іншими, та впливають також трохи на політику незалежних народів. Коли ж прийняти під увагу, що цифра, на підставі котрої, обчислили ми, що три шістнадцятих - це пануючі нації, є більше чим недокладна, бо ця цифра говорить нам про кількість підданих ("громадян") у державі пануючих націй, а не про саму пануючу націю - то побачимо, які "справедливі" (з погляду саме тих, що деклямують про "людськість") стосунки панують у світі, хто і пощо деклямує про справедливість і від кого ми її могли би "сподіватися". Рівно ж слід з того пам'ятати, що українців було в межах московської імперії в 1897 році - 23 відсотки усього населення, у 1926 р. - 21,2 відсотки, а у 1939 р. - тільки 16,5 відсотків (!) тоді, як москалів було в 1897 р. - 34 відсотки (або 48,2 мільйони), а тепер ця галапасна нація на чужих землях коштом крові і поту поневолених народів розбухла до 122 мільйонів!

Згадане число взяте з третього тому трьохтомового "Укр. Рад. Енцикл. словника" вид. 1968 року.

При цьому слід звернути увагу, що в 1919 році на підставі тодішніх статистичних даних у виданій інж. Гасенком (а перевіреній д-р. Степаном Рудницьким - нашим визначним географом) мапі було подане, що приймаючи усталений приріст москалів 1,5 відсотка річно, а українців - 2 відсотка річно, слід сподіватися, що в 1962 році буде москалів 96 мільйонів, а українців - 100 мільйонів. В протязі тих 43 років життя москалів значно покращало і тому їх стало не 96 мільйонів, тільки 122 мільйони, це б то на 28 мільйонів більше ніж можна було передбачати. Тому ж, що протягом тих самих років москалі найрізноманітнішими способами винищували український народ і дбали про його числове зменшення - стало українців не 100 мільйонів, тільки коло 40 мільйонів, отже втратили українці в цьому періоді - 60 мільйонів!

Наведені числа доводять, що не може бути й мови про зменшення числа українців наслідком дописування певної їх частини до москалів, бо ж тоді ми мусимо припустити, що в подібний же спосіб "дописували" до москалів і інші поневолені ними народи, а тому не можемо надвишку в 28 мільйонів уважати "українською". Але цього мало! Адже ж втратили українці коло 60 мільйонів це б то багато більше за тих 28 мільйонів. Звідси випливає висновок, що українці справді, фізично втратили тих 60 мільйонів. Правильність такого твердження випливає також з того, що число народжень мало б у 1913 році на 1000 душ населення на Україні доходити до 44,1, а в 1964 році впало вже до 16,5 ("УРСР в цифрах" 1965 рік, Урядове видання Ц.С.У. при раді мі-



ністрів УРСР", стор. 38).

На жаль, там же не подано числа народжень москалів, а лише число народжень СРСР, це б то всієї імперії, яке, звичайно, є багато нижчим, ніж число народжень москалів, але і воно рівняється 19,5 на тисячу.

Таким чином маємо виразну картину вимирання українського народу. Коли пригадати собі, що куля земна вже ні є великим цвинтаріщем народів - то тоді ми зрозуміємо, що українська проблема це в першій лінії не проблема "рідної мови", а Галетівське "Бути чи не бути", лише з тим, що на нього треба дати рішучу й цілком іншу відповідь.

Ще раз нагадуємо, слід завжди пам'ятати закони природи - вони допоможуть нам знайти шлях!

Говорячи про стратегію націоналізму, мусимо усвідомити, що метою стратегії націоналізму є підготовка нації до майбутньої боротьби, організовання стратегічних дій, як у цілому, так і на окремих відтинках. Вона визначає загальну мету дій, засоби і методиї реалізації та координує окремі посушення. До стратегії ж націоналізму належить систем наукових знань про закономірні форми і наслідки боротьби за існування між націями, обпертий на знанні законів, яким підлягає від мільйонів літ усе живе на Землі, законів, які спричинили розвиток людства і осягнення ним сучасного щабля, законів, яким підлягають нації в своїому розвитку та на досвіді успіхів і поразок народів у минулому.

До підготовки нації для майбутньої боротьби і удержання її в стані готовності до неї - належить плекання тих властивостей нації, які найкраще її зміцнюють, роблячи відпорною на ворожу пропаганду і розкладові ідеї ширені нинішніми "панами світу".

Тут слід нагадати собі, що національна спільнота мусить міцно вязати не тільки освічені верстви, але всіх, а в першу чергу широкі народні маси. Одною з примет усякої маси є її нездатність до складного думання, до розв'язування скомплікованих питань. Тому стратегія націоналізму у першу чергу повинна стреміти, як до з'ясування істоти справи в найбільш приступній формі, так і до плекання таких властивостей, які не тільки зміцнюють національну спільноту, але й роблять її невразливою на ворожу пропаганду. До таких властивостей належать любов і зневага, ненависть, віра в свою правду, фанатизм, нетолерантність і шовінізм.

Націоналіст не повинен трактувати ці прикмети так, як їх трактують вороги націоналізму, націоналізм має власну "скаль вартостей" і повинен вчити націю нею користуватися, звільнившись від впливу облудних гасел.

Коли ми ставимо на перше місце любов до своєї нації, то маємо на увазі не літєплу любов, тільки любов сильну як смерть,

готова до посвяти. Ми мусимо любити національної спільноти мусимо націю, але й членам лише можемо і чим лише можемо. З цього не випливає, що до людей, які зраджують, які діють на шкоду нації ми мусимо бути вибачливі. Навіть Христос учив прощати своїм особистим ворогам, але не учив прощати ворогам Бога.

Ми рівнож стоючи на ґрунті націоналістичного світогляду можемо і повинні прощати особистим ворогам, але не ворогам нації. Любячи свою націю, ми не повинні робити, так, як роблять українці при кожній нагоді, при старших і молоді, повторювати "ну, це лише українці можуть щось такого зробити!", або "то тільки українці такі нездалі!" і т. п. При цьому слід зазначити, що в більшості подібних випадків і чужинцям можна закинути теж. В основі таких загальникових фраз лежить почуття меншевартості того, хто так говорить.\*

Тимчасом український нарід, особливо його народні маси не є менш мудрі за ті ж верстви народів німецького, англійського чи французького. Гірше стоїть справа з інтелігенцією, але — це наслідок одержування освіти в чужих школах.

Отже любов до своєї нації може бути поєднана з засудом тих людей власної нації, які на те заслужили. Т. Шевченко в своєму "Посланії" і в цілому ряді інших віршів гостро картав усіх, хто заслужив, мало того, він погрожував тоном пророка: "Погинеш, згинеш Україно, не стане й сліду на землі...", але й він же писав "Я так її, я так люблю, мою Україну убогу, що прокляну святого Бога, за неї душу погублю". Самозрозуміло, що поет любить так не територію, а націю, разом з усім, що до неї належить.

Але той хто любить такою палкою любовю свою націю — той не зможе своєї любові ділити з іншою нацією і буде так же палко ненавидіти своїх національних ворогів. Власне таку ненависть і любов мав на увазі, коли в цитованому вже нами вірші Й. Слядек писав, що нація потребує таких людей, які б "пронесли ненависть до могили і щоб любити вміли до кінця".

Природно, що такі люди мають міцну непохитну віру в свою правду, в слушність боротьби і цілковите право своєї нації на вільне життя. Того хто має таку непохитну віру в свою правду, звуть оті "роздерті сумнівами" (Вступ до "Мойсея" І. Франка) "фанатиком". Націоналіст не тільки не повинен боятися такої назви, але повинен нею пишатися. З історії знаємо, що всі хто мав справді велику і непохитну віру — був фанатиком і людиною нетолерантною. Таких людей дуже часто звуть "шовіністами". Що ж ми, властиво, звемо "шовінізмом"?

Це слово походить від прізвища вояка Наполеона І — Шовена, який пристрасно любив Францію та її імператора, уважав французів за найкращий нарід, був екзальтованим патріотом, що палко і фанатично ненавидів ворогів Франції. Нині, як лише поневолена

\*воно виростає під впливом чужих шкіл, преси, телевізії й оточення, яким мало хто може протиставитись і справді зберегти "суверенність" думки. Хто здобув освіту в ССРСР або США буде з запалом, як (на американську) куль-

нація починала домагатися будь-якої дрібнички (напр. викладання лише в українській мові в народній початковій школі) - пануюча нація здійснювала репресії і оскаржувала поневолену націю в ... шовінізмі. Перед 1917 роком (а також, на жаль, і пізніше!) в таких випадках поневолена нація намагалася довести, що то не є проявом шовінізму, а сама, в свою чергу пробувала обвинувачувати в "шовінізмі" пануючу націю. І тоді провадилися безкінечні й зайві завязаті дискусії. І це б ще не шкодило, але поневолена нація боялася й кроку ступити, все оглядаючися чи він не буде "шовіністичним".

Отже націоналізм має покласти тому край. Ми не маємо чого боятися такої назви, навпаки, ми мусимо плекати шовінізм, бо ним відзначаються усі пануючі нації, починаючи від таких, як у С.Ш.А. і кінчаючи на таких, як пануюча ("ведущая") нація в московській большевицькій імперії.

Людям, які бояться обвинувачування в шовінізмі слід нагадати байку Езопа "Вовк та ягня", в якій Вовк, коли Ягня доводило, що всі закиди Вовка безпідставні, відповів: "Хоч як би ти виправдувалося, я все одно тебе з'їм".

Коли ж усе ж комусь так прищепили психічну боязнь обвинувачення в шовінізмі, що він не встані прийняти логічні міркування, то наводимо йому такі слова відомого демократа і волелюбця - Теодора Рузвельта з його промови "Про справжній американізм". :

"Все, що питомиє нашому народові, треба завжди ставити вище за те, що наслідуеться, хоч би наслідувана річ й не знати як була досконало... Видатний американець п'ядесят разів більше вартий від марного сурогату француза, німця, чи англійця". Шовінізм це чи не шовінізм? Чи боявся Рузвельт, виступаючи з тою промовою, що його можуть назвати "шовіністом"? Додамо до того, що ціла та промова наскрізь націоналістична і шовіністична. Мета її та ж, що й наша, а саме: створити національну спільноту!

Очевидячки Т. Рузвельт має ту перевагу у порівнанні з націоналістами поневолених націй, що він належить до групи громадян С.Ш.А., яка є пануючою в державі і має змогу використовувати для творення нації увесь державний апарат і всі засоби могутньої держави. Але напр. український націоналізм має величезну перевагу в тому, що він не потребує десятки років вимішувати і стоплювати найрізноманітніші етнічні елементи від ніжно-рожевих аж до чорних, мов сажа, бо вже майже півтори тисячі років існує український нарід, який вже виступав на сторінках історії, як національна спільнота. Зараз його "приспали лукаві". Тому власне першим завданням націоналізму є плекання названих прикмет, бо вони перетворюють нарід у монолітну національну спільноту і нація - перетворюється в могутню силу, агресивну і невразливу на підступи ворогів і ворожу пропаганду.

Звичайно, на цьому не закінчується підготовка нації до \*туру, техніку або духовість. Підсвідомо він при тому підвищує вартість і своєї освіти. За певних обставин його можна змусити мовчати так, як можна припинити гру грамофонові платівки, але неможливо з неї видобути іншу, ніж награна мелодію.

\*\*Примітка ч. 2 в кінці книжки.

майбутньої боротьби. В тих умовах в яких опинився український народ, звичайно, той хто перебуває далеко поза межами рідної землі, не може організувати будь-яких стратегічних дій на своїй території чи їх намічати без участі українського народу на Батьківщині, але може всеж намітити, та переводити в життя те, що могла б і повинна б робити еміграція поза її межами.

Стратегія націоналізму на еміграції повинна бути скерована в першу чергу на підготовання всього того, що буде потрібне для зміцнення сил нації та кращого зцементовання національної спільноти на Батьківщині. А в цьому напрямці було б можна зробити дуже й дуже багато.

Окупанти понад пів віка завзято працюють над "перевихованням" українського народу, над прищепленням йому неправильно-го, шкідливого для нього світогляду, над ширенням серед нього не лише фальшивої скалі вартостей, але і спотворених в інтересі московському відомостей про минуле і сучасне. Мало того! Там дбайливо переглянуто всі книгозбірні і з них усунуто все, що могло б наштотувати читачів на правду. Отже на окупованих землях, при найбільшому бажанні нове покоління не може довідатися правди, не може навіть без кривого дзеркала побачити своєї власної літератури, бо має видані тепер твори дуже багатьох письменників, але... дбайливо спрепаровані. Коли почнеться на Батьківщині завзята боротьба, за само існування українського народу, потрібно буде багато ідеологічної "зброї" та "амуніції". І ось тоді може наявність зложеної на еміграції отої "зброї та амуніції" мати рішакче значіння. Підчас самої боротьби важко було б одночасно і боротися і писати поважні наукові праці та популярно-наукові, такі, які могли б зміцнити національну спільноту та зліквідувати все зроблене окупантами для її розкладу.

На жаль, під цим оглядом зроблено не лише дуже й дуже мало, але й багато зроблено для зміцнення того, що ширять і ширять окупанти. Згадати б хоча такі видання, як: М. Куліш, Твори, Підмогильного Місто, Ю. Яновського "Майстер корабля", москвофільсько-комунофільські писання "Багряного," "Книга Битія", "Історія Русов", Оглобліна "Українсько-московська угода 1654 р.", "Енциклопедія Українознавства", яка не лише в грохи м'якшій формі ширить ті ж погляди, що й У.Р.Е, але й як і остання трактує маріонеткову УССР не як накинуту окупантами, тільки, як наступний, органічний етап у державному будівництві українського народу.

Ми тут для прикладу і кращого з'ясування про що мова назвали тільки кілька видань, але їх, на жаль, досить багато.

Така "робота" та ще забава з вивішуванням у січні чужинцями на магістратах українських прапорів, будова церков і пам'ятників - це лише марновання українських грошей і скерсування зусиль, з наміром виладовання енергії, у невластивому напрямці. Не місце тут з'ясовувати хто, кого, для чого дурить, вистарчить з притиском зазначити, що все те з погляду націоналі-

\*за ті ж гроші можна було видати праці, які не вільно видавати в Києві, перевидати знищені та виховати наступне покоління еміграції українське мовою і духом.

стичної стратегії цілком зайве, а в багатьох випадках - шкідливе.

Треба стало пам'ятати, що поневолена нація може визволитися лише тоді, коли вона сама зможе добитися того визволення своїми власними силами. Отже організація тих сил - основне завдання українського націоналізму.

Коли нація виступить, як організована сила - тоді знайдуться (без видавання по англійськи книжок) держави, яким буде вигідно скористуватися в своїх власних інтересах тою новою силою. Рішатиме в тих випадках лише інтерес тих держав та постава нової сили, а не те, чи мав на їхньому магістраті наш прапор і чи не втиснув їм хто книжку, якої вони не знайшли потрібним прочитати.\*

Нарешті націоналістична стратегія має докладно визначити конкретну мету боротьби. Це також складне питання, яке вимагає знання історії інших народів та кінцевих потреб і можливостей своєї нації на даному етапі боротьби.

Справа в тому, що рідко коли утворюються такі сприятливі обставини, за яких нація, здобувши перемогу має змогу здійснити всі свої бажання і мрії. Навіть Польща в 1920 році не мала змоги об'єднати всіх тих земель, які вона уважала своїми. Вона мала змогу загарбати надзвичайно багато українських і білоруських земель, але зате мусіла погодитися на "коридор" і на те, що де-які західні землі (небагато) лишилися поза її межами. Українці, перед другою світовою війною не мали в цій справі виробленого стратегічно-опарц'юваного пляну і здебільшого наголошували не на самостійність як свою головну мету тільки т. зв. "соборність". У цьому слові надто багато "провінційного патріотизму". Вона означає тямку, яка, на жаль, не була однозначна з тямкою висловленою І. Франком у словах:

"Встане славна. мати Україна,  
Щаслива і вільна,  
Від Кубані аж до Сяна-річки  
Одна, нероздільна!"

В слові "соборність" криється "роздільність" України на частини, зібрані до купи без втрати своєї окремішності. В ньому криється "місцевий патріотизм" якоїсь відміни українського народу, яка хоче зберегти свою відмінність, ставлячи певні умови. Це, зрештою, і передбачає т. зв. "п'ятий універсал"\*\*. Звідси випливає, що для тих "соборників" їхня провінція була майже рівнорядна з нацією і вони засадничо не хотіли поступитися її інтересами на користь інтересів нації, а це стоїть в гострій суперечності з націоналізмом.

Що це було так, доводить цілий ряд історичних фактів, які заістнували після "пятого універсалу". Перечисляємо найважливіші:

I) створення одного, єдиного уряду в період винятково ва-

\* Див. примітку ч. 6 на стор. 249. \*\* Польща перед 1917 р. була поділена між трьома державами, але поляки не творили "північно-західної", "південно-західної" та "східної" "жечпосполитих" - тільки творили одну.

жкої боротьби (період 1918-1919) відтягалось на неозначений час 2) незважаючи на брак амуніції, одягу, зброї і старшин та впливаючу з того конечність координації та об'єднання всіх сил і всіх засобів та опрацювання одного стратегічного плану - існували два центри, дві армії 3) УГА перейшла Збруч щойно тоді, коли перед нею стояла альтернатива: або - капітулювати, або - перейти на територію, на якій існував інший український уряд і 4) по переході Збруча і в Парижі (Панейко) і на Україні по здобуттю Києва командування УГА в порозумінні з урядом ЗУНР. вели політику, яка мала на меті свою провінцію, а не інтереси нації, як цілоти.

Можемо собі уявити, що з себе уявляла б українська нація, коли б поорганізовували собі окремі "уряди" війська Слобожанщина, Сіверщина, Полісся, Підляшшя і Холмщина, Волинь, Кубань, Закарпаття, Буковина і т. д. та почали б керувати своїми вузькими інтересами й наголошувати "примат соборности"? Кожна з названих частин (для націоналіста - єдиної України) ставила б справу так: "як наша провінція в цілоти не ввійде в склад "соборної України" - то ми не потребуємо такої України!"

Москалі (Сазонов і Мілюков) ще в Парижі в 1919 році блискуче використали в інтересі Московщини таке "соборництво", а коли б воно було питома і решті названих земель - вороги мали б виняткові впрост можливості і ... можна було б сперечатися на тему: чи існує українська нація? Між двома війнами використовували таке наставлення німці, москалі та частково поляки. Що те "соборництво" зводилося до такого ставлення на перше місце своєї провінції, а не нації підтверджує також те з якою легкістю (і то без найменшої потреби!) зреклися власне "соборники" української Кубані та земель підкавказьких (коло 70 % українців) що і територією і природними багатствами переважають майже у два і пів рази Галичину, Буковину і Закарпатську Україну разом взяті.

Очевидячки пропаганду того "соборництва" улегшувало знання (чи дуже слабе знання) світової історії та слабе зцементування національної спільноти.

Повторяємо ще раз, що стратеги повинні знати добре "історію минулих воєн", а стратеги націоналізму - історію визвольних змагань інших націй і то націй, які врешті визволилися, а не тих тільки, які й далі перебувають в чужинецькому ярмі (під цим оглядом дуже характеристичним є, що українські "провансальці" (О.І. Бочковський) в 1932 році наділили українців працею: "Боротьба народів за національне визволення", в якій знайомили українське суспільство лише з невдалими змаганнями народів, які не зуміли визволитися. Там описується змагання лужицьких сербів, ісландців, бельгійських флямандців, катальонців та басків. Треба зазначити, що безуспішність дотеперішніх змагань тих народів у великій мірі є наслідком того, що вони самі не творять національних спільнот

вони самі є, як сказав би Донцов "провансальцями" і очевидячки не без причин навіть під мапами доданими до книжки є вираз "соборна".

Тимчасом ми мусимо пригадати собі, як визволялися з чужого ярма ті нації, які нині живуть самостійним життям, які створили власні держави.

Почнемо з Болгарії. Болгарія - колись незалежна словянська держава опинилася під владою турків. По ряді більших і менших повстань, нарешті вдається болгарам у 1878 році добитися створення і визнання "Болгарського князівства", яке охоплювало лише частину етнографічної території. Щойно в 1885 році вдалося приєднати болгарам Східню Румелію, а в 1908 році цілковитої суверенності Болгарії. Чи була б Болгарія незалежною державою, коли б у 1878 році вибрала "соборність" під Туреччиною?

Голляндія після повстання 1566 року в 1581 році добила-ся створення Голляндської Республіки, а визнання Нідерляндів у 1648 році. Протягом дальших років голляндці і втрачали і відновлювали свій суверенітет, але "соборність" і досі не є досягнута. Чи кращою була б доля голляндців, коли б вони мали "соборність" під владою Еспанії чи Франції?

Греція перебувала від часів появи турків у турецькому ярмі. Повстала і проголосила незалежність у 1822 році, але Туреччина вже в 1826 році придушила повстання. В 1830 році, держави ворожі Туреччині добилися визнання самостійності Греції, але дуже велика частина грецьких земель залишилася під Туреччиною. У 1864 році вдалося грекам приєднати Іонійські острови, у 1881 році - приєднано Тесалію і частину Епіру. При кінці XIX віку добилася автономії ос. Криту. Коли б греки від 1864 року визнавали "примат соборности" - певно й досі не мали б своєї держави.

Сербія мала подібну ж долю. В 1878 році здобула незалежність, але частина її земель лишалася під Туреччиною чи Австрією. По балканській війні у 1913 році її територія збільшилася майже двічі. У 1918 році до неї приєднано вже не сербів, а хорватів і словінців. Від 1929 року вже вона тому зветься "Югославія". А що було б коли б вона в 1878 році визнавала примат "соборности"?

Подібні ж етапи перейшла і Румунія.

Тут слід звернути увагу на те, що Болгарія, Греція, Сербія і Румунія мали винятково сприятливі обставини, бо ряд держав намагався ослабити турецьку імперію і при кожній війні, використовуючи кожну перемогу над Туреччиною, вони відривали від неї нетурецькі землі.

Італія рівно ж пройшла довгий і важкий шлях борючися за незалежність і об'єднання. Ми вже згадували, що в 1511 році італійцям вдалося усунути французів з частин своїх земель, але вже в 1559 році над більшою частиною Італії панувала Еспанія.

У 1748 році опинилася велика частина Італії під владою Австрії. У кінці XVIII в. починаються часи т. зв. "ріорджіменто" і тоді ж висувається також гасло об'єднання Італії. Але революціонери-італійці лише улегшили Франції опановання італійських земель (1796-1814) при чому мало не ціла Італія була від 1800 року до 1814 року була під владою Франції. Знова ж від 1815 року частина земель була під владою Австрії. В 1859 році військам Сардинії та Франції вдається усунути австрійців. У 1860 році славний похід Гарібальді у Сіцилію та Неаполь, а у 1861 році утворення самостійної Італії. Але Венеція була приєднана щойно в 1866 році і завершилося творення Італійської держави в 1870 р. Але навіть рідне місто Гарібальді - Ніцца - і досі належить Франції. Отже "соборність" ще не є здійснена! А що було б, коли б італійці твердо визнавали примат "соборности"?

Нарешті Ірландія, рівно ж не досягнула ще соборности, бо північна Ірландія досі належить Англії.

Ці факти історичні і націоналістична стратегія не сміє їх забувати.

До них слід додати, що ні наші князі, ні Богдан Хмельницький та інші визначні гетьмани не визнавали "примату соборности". А чи хоча одна "велика нація" (французька, англійська, німецька і т. д.) визнавали "примат соборности"?

Нарешті тепер українці мають здійснений "примат соборности", бо всі є в московському ярмі, але він лише допоміг і допомагає москалям в опанованню і гнобленню українського народу. Тому стратегія націоналізму висуває (і мусить в цьому напрямі підготувати маси), примат суверенности, цілковитої самостійности.

Націоналістична українська стратегія повинна мобілізувати всі сили нації для досягнення такої мети: **ВІДНОВЛЕННЯ ЦІЛКОМ СУВЕРЕННОЇ, САМОСТІЙНОЇ ДЕРЖАВИ ПРЕДКІВ** і мусить дбати про те, щоб ворог, не зміг активізувати ріжні "соборницькі" течії і за допомогою їх, викликавши розбрат і боротьбу серед українців - знова досягнути над українцями перемогу.

Але величезною помилкою було б думати, що український націоналізм зрікається, чи може зректися хоча б метра української землі.

Завданням стратегії націоналізму є лише стало нагадувати своїй національній спільноті, що: 1) боротьба націй між собою є вічна і всі державні кордони - це "гумові перегордки", які стало рухаються під тиском з обох боків, 2) всі тракта-



ти, всі умови між народами зберігаються так довго, як довго вони відповідають істину цьому співвідношенню сил. Напр. т. зв. "рижська умова" між Польщею й ССРСР не продержалася навіть 20 років, а ними ж підписаний по довгих переговорах "пакт неагресії" не витримав і кількох років.

А "Берестейський мир" ССРСР з Німеччиною продержався від 3 березня 1918 року до 13 листопада того ж року, це б то приблизно тільки 8 місяців. ССРСР (московська червона імперія) мусіла відмовитися, підписуючи його, від Польщі, України, частини Білорусі, Карсу, Ардагану, Батуму і Латвії, Литви та Естонії. Всі згадані землі москалі уважали своїми і тому не проти підписання тої умови. Але Ленін на VII зїзді моск. большевицької партії зумів переконати москалів, що значно важнішим є втримати в своїх руках державну владу, хоч би й на обкраєній території, ніж втрата навіть такої великої кількості земель. Стратегія Леніна показала правильною.

З наведеного випливає, що у всіх випадках, мусить провід нації в першу чергу керуватися тим, щоб здобути для нації змогу розвиватися і організувати свої сили на власній, навіть у крайности необхоплюючій всіх земель, території. Очевидячки така територія мусить бути під кожним оглядом самовистарчальною і придатною для здійснення дальших стратегічних плянів. Решта тоді буде залежати від самої нації.

Природно, що декларативне зречення будь-якої української території, будь-яким еміграційним "урядом", чи угрупованням\* треба уважати або свідомим злочином, або виявом браку розуму та політичного анальфабетизму. Стратегія націоналізму вимагає лише усвідомити націю про "примат самостійности", а згода на ті чи інші кордони, що відбігають від етнографічних, належать до самої нації, яка може її дати лише конкретному випадкові і то коли певність, що від того залежить істнованнє самої нації, ні від когось іншого не залежить. Решта тоді буде залежати від самої української держави.

\* Напр. Скоропадським - Карпатської України, або "Інтернаціональним пресовим бюро у Ден Гааг" (Голандія) яке 8.12 1948 року розіслала інформативну статтю для преси разом з мапкою, яку потім передрукував "Вісник" ч. 12 за 1948 р. на стор. 15, як мапку пропонувану "генералом Тарасом Чупринкою", на якій величезні простори заселені українцями, включаючи Кубань, подані були як неукраїнські.

Рівно ж завданням націоналістичної стратегії є конкретне визначення хто є тим ворогом з яким треба готуватися до рішучої боротьби. Завдяки діяльності ворожих агентів та наших "федералістів" і антинаціоналістів, і на це питання немає ясної, одностайної відповіді. Націоналізм розглядає цілу світову історію, як боротьбу за існування між народами і націями, незалежно від ідей, які ті нації (часто з міркувань тактичних) виписують на своїх прапорах. Ми вважаємо, що Наполеон здійснив месіянстичні мрії французького народу, які служили Французам "димовою заслоною" у їхній боротьбі за існування (і панування). Витисана москалями на їх прапорах, підчас війни з Туреччиною ідея "визволення славян" - була тактичною зброєю в боротьбі московського народу з Туреччиною за існування (і панування) над цілою східною Європою. Те ж можна сказати і про комуністичну ідею. Те що такі ідеї служать найчастіше для агресії, яку може де-хто uważати уже не боротьбою за існування - є помилковим. Донцов у своїх працях довів, що немає істотної різниці між боротьбою за існування в своїх стратегічних межах і намаганням розширити їх.

На жаль, навіть у часописах, які вважаються націоналістичними постійно натрапляємо на статті в яких скеровується всю увагу на боротьбу з "імперіялізмом", "колоніялізмом", чи "комунізмом", а не з самим московським народом.

Тимчасом одним з найголовніших завдань стратегії націоналізму є викривати облудність московських гасел, є систематично і послідовно зясовувати народнім масам безсумнівну істину, а саме, що з усіх ворогів українського народу найбільше завдавав і завдає йому шкоди московський нарід. Тепер він є єдиним гнобителем українського народу і без перемоги над ним - не може бути й мови про рятунок і визволення українського народу. Треба всебічно і ґрунтовно висвітлювати, що в минулих віках і тепер з причин етнічних і економічно-географічних був і є московський нарід нашим запеклим ворогом. Наша стратегія мусить дбати про те, щоб серце нації стало палали гнівом і зненавистю до москалів.

Не підлягає сумніву, що наші москвофіли, московські приплентачі та агенти здійматимуть гвалт, доведитимуть з піною на устах, що ми "проповідуємо людозненавистництво", "жорстокість", "звірячу зненависть до людей" і т. п. і т. п.

Але ми не потребуємо звертати уваги на той галас, тим хто є слабодухом або просто наївною людиною, мусимо показати, які почуття плекали і плекають самі ті "вороги негуманних ідей і жорстокости". Незашкодить з цією метою звернути увагу хоч би на думки, що їх висловлює в своїх записках і споминах, виданих державою, "дважди герой" - Ковпак. "Патріотка" на стор. 110 говорить про свою "ненависть к немцам", на стор. 116 не лише мова йде про конечність "небольшие гарнизони, застави, засади (німців)" "у н і ч т о ж а т ь б е з о с т а т к у", але

й з приємністю згадується про те, як мали нагоду "советські люди" "падпустить етих молодчиків" і "позабавітса" (так дослівно і стоїть) вражінням від несподіваного нападу багато разів переважавших московських сил, охоплених шалом нищення.

Там же, на стор. 118, оповідається з захопленням про почування, які вкладали ці "мірніе советські люди" в спів "Широка страна моя родная", а саме "гордость своей родіной, любовь к ней і... всю ненависть і презрєніє к врагу".

На стор. 96 оповідається, про розмову з німецьким старшиною, який підкреслив, що він бється з мусу, що він (і багато інших) "просто немецкій офіцер", а далі оповідається про знищення в тій же місцевості всіх німців і додається "партизане гаварілі: "В Лельчицях ми ходілі по щіколотку в крові немцев". На ст. 119 вихваляється того, хто "загнал немцев в Тетерев і топіл їх в реке, как щенят". Отже, як бачимо, хоча наче б то партизани Ковпака мали б бути військом, але... але не має мови про те, щоб воно дарувало життя ворожим воякам, що піддалися, тільки вони "унічтожают" їх "без остатку".

Можна на їх виправдання нагадати, що партизани не мають запілля і тому не можуть тримати полонених. Але що ж іншого, як не садистична жорстокість зафіксована в словах, що "советські люди" хотіли не просто розбити і навіть винищити відділ німців, тільки хотіли "позабавітса" (порозважатися) жахом, передсмертною агонією тих німців. Так "розважався" хлопчиком московський цар - Іван Лютий, кидаючи з високого "терема" або з вежі котів і приглядаючися як вони, розбивши об каміння, вмирали, так "розважався" приглядаючися, як мучили 70 делегатів з Покова, яких він наказав пороздягати і голих обливати гарячим вином та палити свічками волосся і бороди. Потім - він "розважався" по в'язницях приглядаючися тортурам, яких завдавано з його наказу. "Розважався" рівно ж і Петро I рубаючи власноручно стрілецькі голови. Про той же садизм і жорстокість свідчить і похвала Ковпака тому, хто "топіл как щенят" німецьких солдатів у Тетереві. Можна собі уявити, що виробляв Ковпак і його "партизани" в дійсності, бо ж не всім вони хвалилися!

Та може який московський приплентач зауважить: "але німці є винятком, бо вони допустилися жахливих злочинів і нелюдських жорстокостей". Та на це ми відповімо: ми пам'ятаємо і ніколи не забудемо тих жахливих злочинів, яких допустилися німці, але по відношенню до українського народу москалі, маючи більше на то часу, доконали значно більше за німців жахливих злочинів. На московському "рахунку", який ще где на відплату, стоїть розстріляних, закатованих, винищених на засланнях і замучених голодом коло двадцяти мільйонів, та втрачених нашим народом, який вмирає в московському ярмі, коло сорока міль-

льйонів! Отже разом коло 60 мільйонів! Отже наша зненависть до москалів є ще більше узасаднена.

Та наші "оборонці гуманности" тої пропаганди люті і зненависти і садистичної жорстокости, коли вона скерована не проти москалів, тільки проти їхнів ворогів, свідомо чи не свідомо - НЕ ПОМІЧАЮТЬ.

Треба зазначити, що націоналізм пропагує знеवासити до воєрога і боротьбу з ним, але хоче виховувати членів своєї спільноти так, щоб їм була осоружна та звиродніла жорстокість, якою, як твердить М. Горкій, відзначається московський нарід незалежно від переконань.

Оскільки говорите про расову антипатію і зненависть до будь-якого з народів ворожих москвинам або стоячих на їхньому шляху - вас ніхто не зве "шовіністом", "людозненавистником".

Бо тоді це почування об'єднує в спільному почуванні з москвинами і українцями і інші, охоплені тим почуванням подібні народи...

Народи, до яких вільно і слід (згідно з плянами Кремля) плекати зненависть - наказано звати "советським українцям" - іноземцями. Цей вираз "іноземці" (по нашому чужинці) стало вживається у відношенні до всіх ще не поневолених москвинами народів, але ніколи у відношенні до москвинів. Це перший шабельний нищення української нації й перетворення її в народ, "влиття" його в іншу спільноту, іншу націю, котра за царату звалась "єдиний русскій народ", а нині - "єдиний советскій народ".

Цей "народ" мусить з волі Кремля "ненавидіти" всіх ворогів московських палкою зненавистю, яка зцементовує таким чином свідомо новотворену "націю" - "советскій народ".

Тимчасом, серед тих, котрі ще почувають себе членами української нації, котрі почувають (на жаль - не зненависть) певну нехіть до москвинів - пропагується всякими Шерехами, що "треба заперечувати й долати бестіяльне в людині і підносити все людське", а всю загалом літературу еміграції між двома світовими війнами оповідається такою, яка "плекає бестіяльність", плекає "почуття люті зненависті і помсти" (Шерех "Кріза людини визвольного руху" і "МУР", збірник I, 1947 р.).

За те тих, які з запалом пропагували захоплення московськими чекістами (М. Хвильовий), вихваляючи повій, які "лутували" винищуючи "ворогів" революції" ("Легенди" - Хвильового) та тих, хто, щоб догодити окупантам вихваляли їх та нахвалялися "прикончіть" емігрантів та поетів українських (Сосюра, Куліш, Тичина і т. д., звали не зрадниками, запродавцями і люкьями катів, тільки "поетами відродження двадцятих років!")

Дальшим шаблем того "відродження" були "українці" Ковпака, про яких читаємо: "Кожному, хоть он здоров, хотелоось получить целебний порошок із Москви. Москва, Москва, радная" (ст. 78. "От Путівля до Карпат" ОГІЗ, Госполітздат 1945).

Думаємо, що кожному ясно, яких засобів уживають москалі в боротьбі з українським націоналізмом і так само яким є, що націоналістична стратегія йде правильним шляхом скеровуючи ую зненависть нашу проти московського народу.

Тут ще слід згадати про способи московської стратегії, яких вони вживають не віднині, щоб паралізувати чинність націоналістів у поданому напрямці. Вона намагається скерувати зненависть українського народу за доконані москалями злочини - на жидів, а також шляхом видавання писаних на замовлення "історичних" повістей, підтримувати в українців ненависть нині вже неактуальну до поляків, татар і навіть - турків. Ні один із названих нами народів не вважаємо ми за приятелів і ні одного не хотіли б мати на своїй землі, але москалі хочуть іншого. Коли вістря скероване проти жидів - то москаль може вдаватися зі себе спільника і так знеутралізувати ненависть до справжнього ворога. Досить подібну мету має і писання отих повістей, бо тоді повстає спільний фронт "православних" (нехай навіть вони будуть атеїстами).

Що ж до "приятелів", то не лише жиди чи поляки не можуть уважатися за наших приятелів, але навіть інші нації, яких інтереси не розходяться з українськими, можуть хвилево співробітничати, але не можуть бути "приятелями".

При цьому навіть спільність ідеології не грає жодної ролі. Донцов слушно писав у своєму "Націоналізмі": "Хто представляє собі національності, як особну "спецієс", які як се є і в органічному світі, здані на вічну конкуренцію між собою - той ясно собі і уявляє, що АНІ НАВІТЬ ДВІ З НИХ НЕ МОЖУТЬ ВМІСТИТИСЯ НА ОДНІМ І ТІМ САМІМ КЛАПТКУ ЗЕМЛІ ПІД СОНЦЕМ" (ст. 53).

Націоналізм свідомо стремить до загострення відносин з ворогом нації і до викликання до нього зненависти, а не до приглушення її та поборювання тих чи інших "ізмів". Одною з причин поразки нашого народу в 1917-20 рр. була боротьба з "ізмами" ("централізмом", "шовінізмом" і т. д.), а не з москалями, до яких вимагалось ставитися прихильно, як до "наших братів".

Націоналізм, samozрозуміло, заперечує і зясовує неправильність цілого ряду "ізмів", трактуючи їх як свого роду "ідеологічні кислоти", що розідають основи націоналістичного світогляду, як ідеї, якими послуговується ворог для розкладання національної спільноти.

З огляду на сказане націоналізм зясовує, що лише фантазією є думка, немов ніщо не стоїть на перешкоді збільшенню людського роду, немов є подостатком і місця і поживи й засобів. Люде, що так кажуть, роблять помилку, бо найчастіше з сьогоднішнім рівнем техніки і культури, переносяться думкою в XVII чи XIII століття (чи якесь інше, минуле) і на цій основі будують собі висновки. В дійсності за тих можливостей, реальних можливостей, що за тих, чи інших минулих часів мала людина, було людині так само "тісно" в XV столітті, як є "тісно" тепер.

Ростуть зі зростом культури можливості, але й ростуть потреби (таї можливості не можуть рости без кінця).

Отже тому реально існуючі народи завжди мали і матимуть причини до боротьби за місце під сонцем. Народи, що борються за те місце, що не впали ще, не знаходяться в стані повного розпаду й занепаду - завжди творитимуть національну спільноту.

Отже ми, розуміючи силу всякої спільноти, повинні свідомо зміцнювати нашу національну спільноту, а коли про існування такої в даний момент ще не можна говорити - то повинні стреміти до перетворення народу в націю, в справжню, завершену спільноту.

Все попереду сказане повинно з'ясувати чому саме той, хто хоче розкласти націю, розкласти національну спільноту (бо таку дуже важко перемагати!) той повинен намагатися: в першу чергу "розбавити насичений розчин", ширячи култ "толеранції", поборюючи шовінізм, а в другу, цей ворог даної нації - повинен пробувати частину нації нахилити до "вступлення" до якоїсь "спілки", яка вже має певну тенденцію перетворитися в спільноту, або має завдання "підготувати матеріал" до такої спільноти, яка є ворожа нації, що стала об'єктом цілої тої акції.

Ми вже вказували, що належати до двох спільнот неможливо - отже перехід напр. частини членів нації до соціалістів, це б то спілки людей з одною ідеологією, яка однак усюди має тенденцію перетворюватися в спільноту - є небезпечна для нації, навіть у такому випадковому, коли керівництво цю "спілкою" не спочиває в руках ворожої нації (в цьому останньому випадковому маємо до діла з асиміляційною акцією, але маємо все ж до діла з ослабленням монолітності).

Для націй пануючих "імперіалістичних" (отже і шовіністичних, хоча вони в тому оскаржують тільки інших) соціалістична доктрина не є така небезпечна, там завжди є досить даних, що внутрішня боротьба в межах державного організму закінчиться перемогою національної спільноти, бо цьому сприяє і зцементовання пануючої нації і її "дух пановання", і інерція держави, і свіжа державно-історична традиція, але саме головне, цьому сприяє також факт, що природною, органічною - є лише національна спільнота (пануючий же нарід майже завжди під цим оглядом - є в розцвіті, є нацією) а спільнота соціалістична - спільнотою не органічною, штучною.

Наше відношення до різних, наче б то "космополітичних" міркувань і припущень є таке: знищення націй теоретично є можливе, але немає жодних підстав запевняти, що саме до того прийде і коли навіть до того мало б йти, то це справа дуже, дуже далекого майбутнього і було б дуже шкідливим робити на підставі тих можливостей які будь висновки. Навіть коли б до

того йшло - ми мусимо завзято боротися. За уможливлення повного розвитку своєї нації, коли хочемо, щоб і наша кров і наша праця ввійшли повновартісною складовою частиною у ту майбутню спільноту. Більше того - це є обов'язком наложеним на нас Богом, бо ми знаємо, що сказав у притчі Христос про того лукавого раба, що закопав свій талант у землю!

Мешканці (автохтони) Тасманії вигинули не записавши жодної сторінки в історії людської культури і не вливши своєї крові у жили будь-якого народу. Вони вигинули марно і безславно, але їх приклад мусить остерігати інших і нагадувати, що за те, щоб "жити в нащадках" - треба до цього і вперто боротися.

Цим ясно зясується наше засадниче ставлення до "космополітизму", очевидно до "космополітизму в принципі", це б то колись він ще є, зброєю в руках нації-гнобителя, до космополітизму так би мовити "в теорії".

Націоналістична стратегія мусить також стало підкреслювати не лише те, що боротьба за існування виконує важливу функцію свого роду сита, яке "відсіває" все, що не має потрібних даних для перемоги і дальшого розвитку, але й те, що без неї, завдяки притаманному всьому живому нахилу до "уживання життя" без затрати зусиль, наступило б щось подібного до "загнивання" людства. Боротьба за існування - це та течія, яка не дає воді в річці загнивати. Отже не можемо обмежуватися до боротьби між націями.

Нація, що виникла, як явище стихійне, поглинула та завершила в своєму історичному розвитку ряд менших спільнот, що були початково більш активними

Першою такою органічною спільнотою, яка давніше відігравала далеко більшу роль, є родина. Родина, як і нація, обперта є на міцній органічній підставі, а однак істотою родини є момент чисто суб'єктивний. Ми не можемо говорити про існування родини не лише у риб чи водноземних (розплodжуються з ікри і хоч мають і "батька" і "матір", є кровно споріднені - а проте родини не існує), але і у деяких ссавців. У птахів вже існує родина в зачатковій формі, в якій властива і людині на найнижчих щаблях розвитку: батьки виховують і боронять своїх дітей та тримаються до їх повноліття разом. Вищі ссавці де-коли зберігають родинний зв'язок де-що довше. На певному щаблі розвитку людини у неї зявляється справжня родина. Родина, це є свідомо своєї спорідненості група істот, пов'язана певним почуванням симпатії чи любові, яка протиставить себе, як цілість, решті світа. Отже це є суб'єктивно відчута спільнота, обперта, або вирощана з фак-

ту спільної кровної спорідненості. До родини належать і її померлі члени, якими пишається родина, та чести яких боронить в потребі.

Родина, рід, племя - ступнево передають свої найважливіші права і функції одна одній, а нарешті - нації. Нині однак лише родина зберегла за собою ряд своїх прав.

Однак боротьба за існування в дуже злагодженій формі триває і далі також навіть між окремими одиницями в межах родини, існує вона між різними суспільними верствами, існує й між класами.

Вона, як ми вже казали, є корисна і потрібна, але між людьми, як і серед решти живих істот, що живуть громадами вона не сміє загострюватися до тої міри, щоб почала ослаблювати міць національної спільноти.

Боротьба між націями відзначається багато більшою гостротою ніж боротьба між тими чи іншими її складовими групами. надмірне загострення розсаджує національну спільноту і тому, як ми знаємо з історії, не раз ворожа даній нації держава чи нація намагається ослабити її викликаючи більше загострення тої внутрішньої боротьби.

Стратегія націоналізму має пильно стежити за проявами соціальної боротьби і має унеможливити її надмірне загострення, реорганізуючи соціальне життя на нових основах.

Том другий цієї праці буде присвячений з'ясування основ соціального програму націоналізму.

Що-до засобів і методів підготовки до зриву національної спільноти то увага націоналістичної стратегії повинна бути сфокусована на координацію всіх зусиль нації у справі зміцнення національної спільноти і озброєння її солідними розумовими аргументами.

Поскільки вороги вже десятки років працюють над тим, щоб в корні нищити все те, що могло б служити створенню міцної національної спільноти, постільки треба великих зусиль і наполегливої праці щоб усунути всі отруйні ідеї зі свідомости кожного народу. Це, а не "інформовання" чужинців є головним нашим завданням. Треба, де лише можна, поборювати ментальність висміяну з винятковим сарказмом Липою, у вірші, який тут наводимо, бо він у стислій, конденсованій формі подає істоту того світогляду, який ще й нині треба поборювати націоналізмові. Ось цей вірш :



## ЖЕВРАКИ ПРИ ДОРОЗІ О ЯЛМУЖНУ \* ПРОСЯЩІІ

- Виведу я націю, на роздоріжжя.  
Попхненькаю над нею,  
Пограю на лірі, -  
Може подивуються такій гарячій вірі  
Інші народи з моцею своєю.  
- Скажуть: - то уштине дитя, хороше.  
Співає пісеньки, не бунтує,  
Не стремить, щоб що злого зробити, -  
Випадає похвалити ці діти  
І державність дати."

Самозрозуміло, що стратегія націоналізму, як на своїй території так і поза нею, є в істоті речі - однакова, лише цілком ріжні є її методи. На окупованій території завдяки винятковій чуйности і насторожености окупантів, не тільки неможливо користатися друкованим словом, але дуже важко, навіть шляхом словесної інформації, провадити підготовку до зриву. Єдиним майже шляхом є радіо, але на жаль, майже всі радіовисильні Заходу є в руках держав, що не тільки настроєні вороже до українського націоналізму, але й уважають для себе найбільш користним тільки викликати в московській імперії ферменти, які б робили московський нарід охочим піти на компроміс і погодитися на поділ "впливів" на цілій земній кулі і так ті держави без війни хочуть забезпечити за собою існуючий стан посідання. Наслідком того вся пропаганда тих радіовисильень стремить до викликання серед комуністів "фронди", а тому ті стації уникають висвітлювання істоти національних взаємин у імперії та загострювання національних відносин.

Треба додати, що такий напрямок впливає і на еміграцію, яка (за невеликим винятками) більш займається питаннями устроєвими та ще окремими проявами обмосковлення аніж висвітлінням самої істоти українсько-московських взаємин, та неухильною конечністю кривавої боротьби з московським народом.

Вправді, як можемо міркувати на підставі рівня емігрантських публікацій і преси, серед еміграції надто є мало людей, які б мали потрібні знання і охоту щоб провадити пропаганду так, що б вона допомагала українському народові побачити "причину всіх причин" і перебудувати свій світогляд.

І ось тут перед нами зарисовується в цілому обсягу конечність докладної ревізії нашого "українознавства". Те українознавство, яке ми маємо, є в основному продуктом творчости і праці ворогів українського націоналізму.

Спинимось для прикладу хоч би на історії, яка має величезний вплив на формовання національної спільноти

Найбільш докладно опрацьована історія українського народу викликає вражіння ніби її автор - проф. М. Грушевський, на-

\* Ялмужна - милостиня

магався так подавати факти, щоб затирати національ-  
ні і противенства і скеровувати зненависть читача тільки про-  
ти режиму ("царизму"). Ще багато яскравішою є ця тенденція  
в "Історії України". "Івана Холмського". Зі шкільних підручників  
(доповнених і недоповнених) І. Крип'якевича рівно ж усунуто  
всі згадки про численні війни з москалями і так представлено  
князівський період, що легко можна його прийняти за "спільний  
для трьох руських народностей".

Не маємо змоги тут спинятися докладно над характером емі-  
граційного "українознавства", обмежуємося лише до ствердження  
конечности його докорінного перегляду й зміни. Наші публіци-  
сти і політичні діячі виступаючи прилюдно від імені "націоналіс-  
тів" користаються даними того "українознавства" і тому їх кон-  
цепції й твердження носили виразний характер гермафродитизму.

На жаль, зарадити цьому важко. На Батьківщині є неможли-  
ва праця в напрямці створення нового, незалежного, обпертого на  
самостійному студійованні джерел українознавства, навпаки, там  
цілі штаби вихованців московських "розвивають" у москвофільсь-  
кому напрямці "українську" науку, а на еміграції, через неспід-  
готованіють і не бажання думати, захопили під свою контролю  
всі наукові установи і почасти пресу ті ж московські вихованці  
та агенти московські. Для тих, хто не вмів і не хотів думати  
цілком вистарчало, що люди, як з темним минулим так і з занад-  
то яскравим, заявили себе "українцями". А тимчасом, могла  
еміграція знати чим є вихований в СРСР "українець".

Щоб не забирати забагато місця на з'ясування людям,  
що, як говорив Христос "мають очі, щоб бачити - і не бачать,  
мають вуха, щоб чути і не чують" обмежуємося до подання кількох  
цитат із книжки занадто добре відомого (вже цитованого нами)  
Ковпака, він пише:

"Родом я із запорожських козаков" (ст. 7)

"Совещаніє в селє Красная Слобода ещє более сплотило нас - ук-  
раїнцев с орловскими партизанами" (ст. 60);

"Середібно-Будській район бил для нас воротами із Брянських лесов  
на родную Украину" (ст. 61).

В книжці навіть хлопців зветься всюди "хлопцями" (хоч  
такого слова немає в московській мові), а не "парнями", але ку-  
ди рвуться серцем ці личари "запорожеськаво" походження"  
свідчать хоч би такі слова Ковпака:

"Какая это радость для советского человека - услышать  
во вражеском тилу голос із Москви!. Артистка какая нібудь  
песеньку пойот в Москве, а люди здесь слушають ейо по радио і  
плачут" (ст. 77).

"Каждому, хоть он і здоров, хотелось получить какой-ні-  
будь целебный порошок із Москви. Москва, Москва, Москва род-  
ная" (ст. 77, Ковпак. "От Путівля до Карпат". ОГІЗ. Госполіт-  
іздат. 1945).

Коли такі ж "українці" очолюють наукові установи на емігра-

такі ж до недавна очолювали "політичний" центр еміграції - У.Н.Раду (мова про Лозовягіна-"Багряного") і вони ж засипали її літературними творами, за які потім т. зв. "Об'єднання українців-федералістів" у "Відкритому листі до І. Багряного" вміщеному у 8 числі "Східняка" з 1 березня 1952 року - дякувало йому з окрема з нагоди появи "Гетсиманського саду" і писало: "оповідаєте, що найжорстокішим слідчим, страшнішим від російянина Сергеева був українець Донець, що "тюремна варта складалася виключно з українців". "Кращого і більш наочного доказу про те, що жодного національного поневолення в СРСР немає - не треба."

Нині, враховуючи те, що діячі еміграційного "націоналізму" спромоглися лише на ... підтримку таких "українців", на висування їх на наукові становища і на збирання великих коштів для улегшення їм шкідливої діяльності в ролі репрезентантів вільної "української" науки і літератури та, що вони ж несуть велику відповідальність за втрату наступного покоління - дітей, які не пішли працювати для українського народу - важко виконати одне з найважливіших завдань еміграції - започаткувати творення українського українознавства. Але не зважаючи на сказане - треба криком кричати про це, чи не найважливіше в цих часах завдання націоналістичної стратегії і тактики.

На закінчення повторимо де-які з найважливіших завдань стратегії й тактики націоналізму:

1. Недопускати, або осуджувати ті, наче б то наукові, праці про расове походження українців, котрі занадто наголошують окремі расові складники, з яких витворився український нарід, утворюючи вражіння, що не існує органічної сполуки, лише майже механічна мішанка, праці, котрі занадто наголошують ролю і наявність тих етнічних первнів, котрі вже розчинилися в українському на роді (нордійський, динарський, ляпоноїдний і т. д.), а також мусимо осуджувати і такі праці, котрі всупереч правді, роблять з москвинів - словян, та пропагують словянську ідею в московській редакції.

2. ширити свідомість расової відрубності українського народу від усіх сусідів, зясовуючи, що хоча кожен нарід є "сполукою" різних первнів, але наявність де-яких однакових первнів у складі кількох різних сполук не зменшує усієї відмінності тих сполук.

3. усунути й замінити відповідаючим правді, в нашому українознавстві усе те, що затирає або заважає в дійсності існувавшу й існуючу криваву межу, що протягом віків ділить український та московський народи. (Це торкається історії, історії письменства, літератури, мовознавства і т. д.).

4. стреміти до загострення виразно поставленої, без "загортання" в папірці" боротьби проти цілої

московської нації, з одночасним плеканням т. зв. "шовінізму".

5. звернути пильну увагу на висвітлення економічно-географічних причин протилежності інтересів, яка змушувала в минулих віках і змушує тепер москвинів та українців до боротьби між собою за місце під сонцем, за право жити. Як би не приховували цю боротьбу, вона лежала і лежить в основі взаємин.

6. культивувати національні звичаї, одяги та побутові особливості свого народу, а не народів чужих нам.\*

7. усунути з нашого красного письменства усе, що під плащиком "всесвітнянства", "людяности" та боротьби з "шовінізмом" створює сприятливий ґрунт для зросту москвофільства і до розкладу нації.

8. наголошувати всюди моменти, які доводять, що ми були і є частиною окциденту і від віків розвивалися так, як і інші західні народи (французи, англійці, італійці, німці, норвежці і т. д.) та поборкувати всякі спроби включання нас до будь якого б'юку, в якому москвини беруть участь і який є скерований проти Заходу. (Таке трактування дуже потрібне для

\* всяка країна має свої побутові звичаї, отже злочином є приймати по мавпячому чужі, значно гірші за українські, звичаї, цураючися своїх. Так напр. у США навіть у малих містах де жило по 50-100 родин українських, батьки не подбали про затримання звичаю ходити зі звіздою колядувати, хоча той звичай вчив дітей і молодь пошани до старших, яким співали колядники побажання, а господарі їх за це обдаровували. "Атомісць кинулися переймати некультурний звичай на "свято гарбуза" (Галевін ) пускати гурти переодягнених дітей докучати людям нахабним жаданням "подаєнія" під загрозою роблення збитків і нищення чужого майна. Хоча цей звичай розвиває в дитині нахил до збирання незаслужених дарунків, егоїзм і нахабство і непошану до людини - є такі українські "мами", які підвозять на ту чи іншу вулицю малечу і йдуть здалека, назирцем стежачи, як наповняються торби вимушеними цукорками або... мажуться стіни, вікна, авта і т. д.

Так підмінені українські весільні звичаї і цілий ряд інших. Все ж, вкупі з занедбанням навчання рідної мови і змальовуванням найчорнішими барвами життя 30-40 років тому на Батьківщині - веде до зірвання зв'язків зі своєю нацією, з предками і розпаду національної спільноти.

зміцнення національної свідомості, однак треба не попасти в другу скраїність - не викликати якихось спеціальних симпатій до західних сусідів - націоналіст усе мусить пам'ятати, "що нація нації є вовком" і спільна акція або фронт не виключає чужості і настороженості).

9. поборкувати всі "наукові" праці в яких очорнюється безпідставно визначні постаті нашої історії, яких діяльність була скерована на добро українського народу, але проти Москви, в яких очорнюється взагалі український нарід та праці в яких вихваляється кареровичів і зрадників, що працювали на користь Московщини.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІСТ ПОВИНЕН РОЗПАЛКВАТИ ГНІВ НАРОДУ ДО ЙОГО ГОЛОВНОГО ВОРОВА, ПИЛНУЮЧИ, ЩОБ НЕ ЗАБРАКЛО ПАЛЬНОГО - ЛИШЕ В ОГНІ ТОГО ГНІВУ МОЖУТЬ ЗГОРІТИ НАШІ КАЙДАНИ.

10. Розшифровувати по що підмінюють вихованці й приплентачі окупантів творчість мистців справжнього українського ренесансу на Західних Землях і еміграції між двома війнами, творчістю московських агентів і підлабузників, які в тому ж періоді допомагали окупантам розкладати національну спільноту, деморалізуючи її та насаджуючи культ чекістів, повій і "ковпаківську" національну свідомість.

Націоналіст мусить пам'ятати, що "бути" може лише д у ж а нація, а як казав Стендаль "нарід не має сили і нічого не значить, коли він не є в гніві" (Донцов, ст. 189) - вороги наші роблять усе можливе, щоб згасити цілком той гнів народу й навчити його, як пса гніватися тільки разом з своїм паном.

11. Поборкувати всі антинаціональні "ізми", а в тому і матеріалізм та атеїзм, як науково неузасаднені і шкідливі для нації.

12. в справах мови і правопису:  
а) покінчити з ділетанським "словотворенням", яким займаються люди остільки незнайомі з власною мовою, що часто творять нові слова, замість уже існуючих, яких вони просто не знають і тим калічать мову та психіку.  
б) усувати москалізми, які привчають інтелігента до законів чужого думання.  
в) виразно й безумовно відкинути правопис утворений в УССР, під впливом окупанта (в 1928 р.), яко один з етапів на шляху "відкидання штучних (?) барерів між українською і московськими мовами" (О. Фінкель), і тепер справді почати творити такий "барер" лише, звичайно, в дусі власної мови. Спеціально пильним є перестати писати чужі слова так, як їх пишуть москвини, а писати їх так, як їх вимовляється в оригіналі, тільки нашим правописом, оскільки вони не зукраїнізовані вже віддавна широкими верствами українського народу.

Все сказане в цій частині має на меті зміцнити і озброїти націю. Той, хто в цьому світі, а тим більше в умовах у яких перебував український нарід, "спеціалізується" в розброджанні, хто підчас боротьби на життя і смерть намовляє нападеного з оглядом відкинути зброю, хто ширить подібні ідеї, як "Кожному ясно, що в наш час людство становить собою єдність" (хоча би і "різнолику") та переконує про шкідливість плекання того, що зловтуковує націю, бо це, мовляв, "примітивне чужинцеїдство, яке в практиці хибно називають націоналізмом" ("Тризуб" ч. II, 1948, стаття Шевчука, ст. 8-9) - той діє так, як мав би діяти агент ворога, той ідкими речовинами розкладає цемент греблі на яку тиснуть спінені хвилі. Притидіяти цьому допомагає міцне знання, чим є нація.

Знання чим є нація - це не порожне теоритезування, а для поневоленого народу, яким є нині нарід український, це є життєво кінечне, необхідне знання. Лише розуміючи, чим є нація, як вона повстає і як вона гине - може українець сприяти скоршому перетворенню народу в націю та може зліквідувати всі злочинні намагання ворожих агентів розкласти до решти національну спільноту.

Коли б українська еліта це розуміла, не вдалося б московським слугам досягти нас на еміграції й так відносно легко опанувати наші наукові установи, виховання молоді і "націоналістичні організації"!

Знання всього тут написаного кінечне і користне в першу чергу для еліти, вона повинна знати, чим треба керуватися. Еліта здорових націй може про це не писати - вона діє завжди так, як би це знала.

Закінчуючи частину другу, присвячену нації й націоналістичній мові, мусимо ще раз остерегти перед змішуванням термінів "народ" і "нація", яке, витворюючи хаос і оповиваючи імлюю ясні тямки улегшує далі змішування стечій національних з націоналістичними, улекшуючи першим їх підступну працю над розкладом національної спільноти.

Партії, які приймають в дійсности факт існування націй як "кінечне зло" і хочуть їх розкласти непомітно, бо хочуть творити спільноти ідеологічні ("клясові", "станові чи "релігійні"), а свідомі того, що людина не може належати одночасно до двох спільнот - включають у свої "програми" національні (але не націоналістичні!) постуляти щоб таким способом деморалізувати маси і улекшити їм непомітний перехід до поза-національної спільноти. Ця чинність укладається в формулу: "національна по формі - соціалістична по змісту". В даному випадку істотним є тільки

"зміст", а "форма" - це е лише овеча шкіра на вовкові. Хто її приймає - робить перший крок на шляху виходу поза межі нації, другим кроком буде зречення частини (чи й цілої) "форми" во імя істотного - змісту.

Отже треба твердо пам'ятати, що жодна течія, жодна партія, хоча себе зве "націоналістичною", такою не є коли вона замість зміцнювати національну спільноту, замість б'ядувати свою чинність на силі тої спільноти, чинність скеровану на забезпечення у віках цілковитого розвитку і зросту національної спільноти, дбає про досягнення цілком інших цілей і лише говорять про "забезпечення права" своїх членів на.... вживання своєї мови, плекання культури і навіть маріонеткову "державність".

Ці течії з кінечности "національні", але завжди будуть поборювати справжній націоналізм, та намагатимуться шляхом просякання в нескристалізовані націоналістичні організації, розласти їх, виісти з "націоналістичного яйця" власне само яйце з зародком, а лишити тільки "націоналістичну" шкаралупу.

Щоб протиставитися всьому, що розкладає національну спільноту, треба, добре з'ясувавши підставові речі з'ясовані попереду, зокрема, що нац. спільноту творить і зміцнює боротьба, взятися до праці, а вона вимагає зусиль і самопосвяти. На еміграції тепер звикли уважати "працею" не лише безкінечні "засідання" і "конференції", але навіть і "споживання" на якомусь зїзді люксової вечері! Але потрібна справжня праця і потрібне стає "загострювання" нашого наставлення до нації-гнобительки, пам'ятаючи, що націоналіст бореться з націями, а не з режимами, чи якимись "ізмами", чи прикметами народу-гнобителя. Щоб боротися з "вовком" треба плекати у собі "вовче", а не думати, що можна перемогти проповідуючи "вегетаріанство" і "незлюбивість". Така "проповідь" вовка не змінить, перемоги нам не дасть, а лише нас уподібнить ще більше до вівці.

Потрібна нам справжня праця, а до неї належить очистка "Авгієвих стаєнь" від москвофільського хабаззя й "овечих ідейок", перегляд всіх ділянок українознавства і публіцистики з націоналістичним компасом у руках і знанням у голові. В цьому напрямці можна багато зробити й на еміграції. При тім слід уважно придивлятися до "праці" різних приплентачів, пам'ятаючи приказку "чим горщик накипів - тим і смердіть буде", бо вони приглушуватимуть "гнів нації" або скеровуватимуть у невластивому напрямі. Готуючися до боротьби - треба гострити меч, а не затуплювати і забувати слів Стендаля ("нарід немає сили і нічого не значить, коли він не в гніві"). Перемога - підготовлюється підчас миру, а слова без діл - мертві.

П Р И М І Т К И .



ПРИМІТКА Ч. І.

Цілком зрозуміло, що чужі церковні центри (Рим - з одного боку, а Москва - з другого) дбали лише про власні, цілком "земні" інтереси, намагалися як лише могли настроїти вороже своїх прихильників до українців іншого визнання. Для того використовувалося все, не перебираючи засобів, від дешевої й примітивної пропаганди, до фальшовання історії включно. Появилось і появляється досить багато творів, що мають форму "наукових", які служать лише і виключно для досягнення більшого розбрату, викопання глибшої прірви.

Не забували і одна і друга церква не тільки використовувати підручники пов'язані з навчанням релігії, але й підручники з інших предметів (історія України)

Наслідком того утворилася така ситуація, що навіть досить багато наших інтелігентів приписує їй різні заслуги, забуваючи коли в дійсності про таке може бути мова і про причини їх. Тому мусимо коротко нагадати, яку і коли ролю відігравали ті чужі церковні центри в нашому минулому.

У давнину увесь український нарід, а тепер величезна більшість українського народу, належав до визнавців православної церкви. Православна церква була керована патріархом царгородським і тому за князівських часів (до 1240 року) з 22 митрополитів були лише 2 українці, а решта - греки. Та й тих два були наставлені проти волі візантійського патріарха.

Візантія вже в кінці XI століття почала слабнути, а в XIII - вже думала про збереження свого існування, а не про впливи і тому тоді починається боротьба за осідок митрополита між московськими князями, литовськими і українськими, яка привела спочатку до заснування окремої митрополії "Малої Русі" в Галицько-Волинській Державі, а потім в 1458 році у Москві без згоди Візантії, проголошується єпископа рязанського митрополитом московським.

Протягом чотирнай п'ятого і половини п'ятнадцятого віків українська православна церква поволі набирає національного характеру, але поляки уживають усіх можливих заходів для знищення її. Ці заходи закінчилися проголошенням у 1596 році церковної унії з Римом. Поляки і правно і збройно підтримували унію, бо поляки розчисляли за її допомогою не лише ліквідувати всі осередки спротиву польонізації на Україні та позбавити український нарід освічених людей, але й думали впливати у бажаному для них напрямі на український нарід за посередництвом церкви. Однак у своїй масі український нарід, навіть втративши на тому "соборі" свою вищу ієрархію, боронив завзято віри предків.

Щойно гетьману Сагайдачному вдалося одержати згоду поляків на відновлення вищої ієрархії. Боротьба православної української церкви проти накидуваної поляками унії, безперечно ослаблювала сили українського народу. Після перемог Хмельницького на тій частині України, яку він визволив, унія була зліквідована. Православна українська церква в цьому періоді, що настав по тих перемогах, стала чинником національним. По переяславській умові - українській православній церкві довелося провадити боротьбу з москалями та московською православною церквою, яку на той час уже очолював московський патріарх. Митрополит Сильвестр Косів відмовився присягати Москві. Далі митрополит Діонісій Батабан - рівно ж противився зазіханням московської церкви. Митрополит Йосип Тукальський також стояв за незалежність української православної церкви від Москви. Московські церковні кола і влада по смерті митрополита Й. Тукальського протягом десяти років намагалися провести на становище митрополита - москвофіла. У 1685 році за допомогою Самойловича москалі скасували незалежність української православної церкви, а підкуплений москвинами турецький уряд примусив царгородських патріархів на це погодитися. У 1690 році було за рішенням московської церковної влади спалені деякі українські церковні книжки. Два роки пізніше наказано друкувати всі релігійні книжки за московськими зразками, мовою вживаною в московській церкві. У 1753 році наказано було правити службу Божу у церквах з московською вимовою, у 1760 році заборонено вживати у церкві органів, а після того, крок за кроком перетворювано українську православну церкву на знаряддя обмосковлення і в початку 20 століття, хоча ще було дуже багато священників-українців, православна церква на Україні вже не була українською, а стала знаряддям московської політики.

Сказане було причиною, чому по революції 1917 року українці заснували незалежну від московської церковної влади Українську Автокефальну Церкву.

На тих західних землях, які наслідком московської політики лишилися під Польщею, поляки підпорядкували собі уніятську церкву і всіма способами допомагали їй нищити православ'я. Підступом, тайний уніят і близький довірений чоловік Яна Собеского - Осип Шумлянський завів у 1700 році на західних землях унію, а коли львівське Успенське Брацтво запротестувало, він напав з поляками (військовою частиною польського коронного гетьмана) на Успенську церкву, вирубав двері і відслужив службу за уніятським обрядом. Брацтво все ж було православним аж до 1708 року.

Уніятське духовенство підпадає все більшому польському впливу, але і далі терпить найрізніші утиски від поляків. Безперечно, колиб Польща далі існувала - унія виконала б те завдання для якого її ширили і підтримували поляки. Але в 1772 р. західні землі опинилися під владою Австрії і австрійський уряд

почав вести іншу церковну політику. Після 1848 року, з метою ослабити поляків, підтримує австрійський уряд уніяцьку церкву. Тоді засновується Головна Руська Рада і починає виходити часопис, але не українською мовою, тільки т. зв. "язичієм" - "Зоря Галицькая". Приватне життя духовенства було просякнуте польськими впливами, а коли вони зникали - впливало на верх москвофільство. Ще в 1883 році було в соймі 4 послы українці, а 7 - москвофілів. Щойно аж пізніше уніяцька церква в Галичині стала українською по духу і тому в тій Польщі, що повстала в 1918 році поляки її не підтримували, а навпаки - де могли поборювали. Але і тоді Рим намагався введенням celibату зіслувати клер і наблизити до римо-католицької церкви

На тому, звичайно, справа не закінчилася. Як лише по другій світовій війні опинилася поза межами Батьківщини велика числом українська еміграція, серед якої був надто великий відсоток інтелігенції та пікінтелігенції, зараз розпочала римо-католицька централь, якій підлягала українська греко-католицька церква, працювати над тим, щоб відколоти залежну від неї нашу церкву від решти народу. Повторено, лише обережніше, ту ж акцію, яка трийцять років перед тим дала вже Римові негативні наслідки, бо та, що тоді була в Америці, еміграція переважно - селянська показала більш твердою, з міцнішим хребтом ніж наша інтелігенція. Тоді - маса та відповіла на акцію католичення переходом десятків тисяч емігрантів на православя.

Тепер Рим, числячи на, як казали московські большевики в 1918 році "мягкотелость" (слимакуватість) інтелігенції, поновив спробу вбивання клина між еміграцією і рештою українського народу, лише намагаючися дати їй демократичну "декорацію" Наслідком неї: 1) зникла назва церкви, яка була визнавана Римом протягом кількох століть і українська "греко-католицька церква" втратила оте "греко". Зараз ще на його місце не поставлено "римо", але вже для цього додатку звільнене місце 2) в церквах розпочав клер вводити де-які особливості римо-католицької церкви і цю акцію припинено щойно після того, як виникла в ряді еміграційних осередків протиакція та появилися статті про ці справи в пресі 3) нарешті, поновно висунуто справу впровадження "нового стилю", це б то т. зв. григоріянського календаря.

Над цією справою мусимо коротко спинитися, бо показалося, що в своїй масі українська інтелігенція західніх земель була невистарчаюча інтелігентна і далася зловити на досить наївні "аргументи". Їй здавалося слухним замінити календар у якому знайдено було помилку, на, як їй здавалося - "правильний". У дійсности це не надто відповідає правді. Наше літочислення ведеться від певної, умовно прийнятої дати і тому має взагалі умовний характер. Наслідком того, що прийнятий протяг року це за Юлія Цезаря, не цілком відповідав астрономічному, це б то часу обігу Землі довкола Сонця, якого тоді докладніше не

вміли обчислити - за 1582 роки виникла помилка, бо за кожних 128 років повставало спізнення на 1 добу. Щоб надалі уникнути помилки тоді ж впроваджено т. зв. "високосні" роки (що чотири роки - був один місяць довший). Різниця між обома календарями в XVI ст. була - 10 діб, а в XX стала вже 13 днів.

Так зв. "новий стиль" також не цілком відповідає астрономічному рокові (різниця набігає за 3300 років на одну добу). Але тут ще треба завважити що й т. зв. "астрономічний рік" не є сталою величиною, бо, як тепер є доведено, Земля, наслідком притягаючого впливу Місяця поволі сповільнює швидкість обертання довкола власної осі, а тому наша доба, дуже поволі, але все ж стало довшає.

З того видно, що і "новий стиль" під оглядом науковим не є бездоганним. З боку зручності, яка впливає з того, що християнський світ користується тепер майже виключно "новим стилем" - то зміна календаря не конечна, бо, ще на Батьківщині в цивільному життю ми вживали "новий стиль", отже справа зводилася до дат в які святкувалися церковні свята, а тих, як знаємо, практично святковано було коло 12.

Дні церковних свят не відповідають докладно усталеним свого часу подіям і тому були встановлені церковною владою довільно, так би мовити - умовно. Ніхто не мав і не має жодних даних, які б дозволяли непомильно усталити день народження Ісуса Христа \*, а тому, що прийнята дата є умовною - однаково "правильно" є святкування Різдва Христового, як 25 грудня так і 7 січня за "новим стилем".

Зі сказаного ясно, що для українців справа "стилю" має лише таке значіння, яке впливає з наших національних інтересів. А той інтерес каже: а) треба зберігати все те, що об'єднує українців на еміграції, а еміграцію зі своїм народом та відрізняє їх від оточуючого середовища, б) треба пам'ятати, що українці живуть не лише в християнських країнах і аргумент "спільного святкування мав би змусити напр. в Туреччині чи арабських державах святкувати підчас Рамазану і т. д., тому не в інтересі нашому ставати на шлях розколу і в) треба виховувати молодь так, щоб вона відчувала свій зв'язок з предками і зі своїми рідними на окупованих землях, а вони - святкують по старому і тоді, коли католики мають Різдво - вони мають піст, вони нас згадують (і ми повинні їх згадувати) в той же день, отже в день Різдва по старому стилю.

---

\*цікаво зазначити, що московські атеїсти та їхні українські підголоски всюди не забувають, згадуючи Ісуса Христа додати "легендарного", чого ніколи не додають коли мова йде про Магомета, чи навіть - Будду. Вони не хочуть зробити логічних висновків ані з того, що Пілат є історичною особою ані з того, що християни дійсно переслідували і що мученики за віру Христову, що вмирали за неї, жили яких пів віка по Ісусі Христі, а в так короткому часі не може бути мови про "легенду".

Цим питання є вичерпане. Смішних аргументів уживаних під час пропаганди за зміну календаря церквою (напр. "квілянський календар встановив поганин - Юлій Цезар, а ми християни, отже мусимо вживати встановленого Найсв. Отцем" - що однак не перешкоджає церкві вживати для січня назву "января", яка була дана на честь поганського бога "Януса") - розглядати не будемо, а вертаємо до теми.

Поза-календарем підлеглі Римові церковні кола в тих цілоденних "українських" приватних церковних школах, що існують у містах більшого скупчення еміграції працювали завзято над де-націоналізацією та асиміляцією дітей еміграції.

Наведене не лишає сумніву, що в історичній перспективі залежність частини українців у ділянці релігійній від Риму дала досить багато шкоди, розколюючи єдиний під оглядом релігійним український нарід на групи.

Український нарід від прийняття християнства до 1596 року це б то протягом 608 років був православним, на тій території з якої він викинув поляків - лишився православним, а там де далі перебував у польському ярмі, вдалося полякам накинати унію щойно по 1700 році - отже ще 100 років ставив нарід спротив. Протягом останніх 250 років Римові вдалося далі загнати клина розділяючи наш нарід і всупереч обіцянкам наближаючи уніятів до римо-католиків.

З цією ж метою шириться культ одіозного для православних Йосафата Кунцевича. Не підлягає сумніву, що коли б на еміграції не поглиблювано розколу - українська еміграція зберегла б краще свою самобутність і не витратила б сил на релігійну боротьбу. Всі зміни в уніятській церкві - були безперечно, в інтересі Риму, але були на шкоду українському народові.

Православна церква за князівських часів діяла керуючися візантійськими інтересами, а не українськими.

По 1240 році не мала підтримки патріархів візантійських. Від XVI століття до кінця XVII ст. була вільною,\* а від початку XVIII перетворюється поволі в знаряддя московської протиукраїнської політики, аж до 1917 року. Після того в році 1929 Москва ліквідує Українську Православну Автокефальну Церкву і змушує тих, хто ще відважується молитися Богові - підлягати московському патріархові.

Такі були фатальні наслідки залежності української церкви від чужих церковних центрів.

Наслідки такого стану роблять велику шкоду навіть еміграції, бо особливо "щирі" визнавці, як православія так і католицизму, значно більше уважають на те, щоб їх діти не одружувалися з особами іншого віровизнання, ані ж на небезпечні наслідки подруж з чужинцями, тим самим на практиці доводячи, що неможливо належати до двох спільнот. Коли хтось починає трактувати релігійну спілку, як спільноту - перестає бути членом на-

\*бо царгородські патріархи не востані були впливати на неї.

ціональної спільноти.

Націоналізм мусить міцно стояти на тому становищі, що він активно підтримує віру в Бога, але вважає шкідливою діяльність людей, які репрезентують ідею "ecclesia militans". Людське знання, як ми бачили, не дає підстав для усталювання тих усіх догматів, які поусталоували (і дати усталюють!) люде, а власне ціла боротьба між християнськими церквами - ведеться за догмати, і ця ж боротьба безнастанно перетворює спілки віруючих у спільноти, які розсаджують національну спільноту. Церква має бути лише спільнотою людей української нації для спільної молитви і спільного здійснювання того, чому вчив Ісус Христос.

Що варті бувають "догмати" можемо бачити на свіжому прикладі. Католицька церква визнавала "догмат непомильності папи" (нехай навіть "ex cathedra") і ось в 1969 році папа оповіщає, що коло 30 святих - усувається з числа святих! Логічно думаюча людина мусить поставити собі такі питання: 1) чи папа є всезнаючим чи Бог, бо коли лише Бог - то тільки Він знає про кожного все, включаючи найтаємніші думки, і тільки Він знає хто є святим, а тому: чи може хтось з людей "канонізувати" і оголошувати будь-яку людину святою?

2) коли ж прийняти "догмат", що папа "непомільний" і має право когось зачислити до "святих" - то в такому разі папа, що усунув тих 30 святих, заперечуючи "догмат непомильності" попередніх пап, тимсамим піддав під сумнів і "непомільність" власного рішення. Це - ілюстрація до справжньої вартости "догматів, за які провадилася запекла (часте - кривава) боротьба. А щоб бути справедливим тут же подаємо приклад з життя православної церкви. У числі "святих", яких мають з благословення митроп. Іларіона в Канаді і далі шанувати українці, фігурує ... Андрей Боголюбській, той самий, який припинив існування української Київської держави, зруйнував Київ і поруйнував та пограбував Київські православні церкви та монастирі!

Ці (і подібні) справи дуже й дуже мало мають спільного з вірою в Бога і з наукою Ісуса Христа, а власне подібні "різницьі" роздирають християнську громаду на поборюючі себе табори, а при тому руйнують національну спільноту.

Націоналізм стоїть твердо на становищі єдності нації і на землі та підтримує тих її членів, які, будучи членами національної спільноти, хочуть спільно молитися Богові та жити згідно з наукою Христа, не оглядаючися на жодніchurchні церковні організації.

#### ПРИМІТКА Ч. 2. (до стор. 217).

Прихильники матеріалізму борючися, як з релігією й церквою, так і з іншими течіями встигли прищепити загалові ворожість до "фанатизму". З огляду на це слід нагадати, що, згідно з окресленням "Словника чужомовних слів", "фанатизм - це пристрасне захоплення якоюсь ідеєю чи думкою, що заради ної людина го-

\* Ми в цьому випадкові маємо на увазі формальний бік не беручи під увагу прихованої боротьби за владу, впливи і матеріальні засоби.

това піти на саможертву і водночас нетерпима до чужої думки чи ідеї:.."

Отже згідно з цим визначенням тямки "фанатизм" був "фанатиком" спартанський цар Леонід і його 300 спартанців, були "фанатиками" всі християнські мученики за віру, були "фанатиками" оборонці Буші, була "фанатичкою" Жанна Д'Арк - яка визволила Францію з під влади чужинців, "фанатиком" був і Кромвель і Ян Гус, "фанатиками" були оборонці Конотопу, оборонці Батурина, "фанатиками" були кнаки, що загинули під Крутами і "фанатиками" були герої Базару. "Фанатиками" були ті японські вояки, які щоб тільки знищити ворожий корабель, жертвували своїм життям керуючи міном. Нині були "фанатиками" ті чеські кнаки, які на знак протесту проти московської окупації на вулицях Праги, спалювали себе живцем, облившись бензином. Рівно ж був "фанатиком" бувший вояк У.П.А. - Василь Макух, що 11 травня 1968 року в Києві прилюдно спалив себе з криком "Хай живе вільна Україна". І слід собі поставити питання: хто ж був людьми у найкращому значенню цього слова, ці "фанатики", а чи "люди", яких міг репрезентувати за часів Хмельницького - Барабаш, який хотів "з ляхами-мостивими панами, у згоді проживати", або, коли звернутися до літературних образів, то "добрий вояк Швейк" або той хто пішов за "наукою матінки" у вірші Руданського "Наука"?

Але поза названими нами, були рівно ж "фанатиками" і Галілої, Лебон, Аркрайн - винахідник бавовняно-прядільної машини, Жакар, Деніс Палін, що збудував першого пароллава, дитячий лікар - Жільєт, хірург - Жан Леваль, або завзятий поборовач чуми - Дежєт і сотні інших, що були фанатиками науки, яким людство завдячує свій поступ.

Фанатизм допомагає людині перемогти не лише егоїзм, але й тваринний інстинкт самозбереження, допомагає не шкодувати власного життя боротися за ідею, за правду свого народу, збільшує тим самим і силу й відвагу, є важливим чинником перемоги та робить людей - героями.

Хто побороє фанатизм поневоленої нації, перед якою стоїть дуже й дуже важка боротьба за визволення, - той працює для окупанта, той є ворогом поневоленої нації.

Пануючі нації можуть собі дозволити на поборовання на словах і шовінізма, і фанатизма і націоналізма - бо вони побороють їх найменші прояви у поневолених націй, не боячися того, що вони тим, переконують себе, але поневолені - майже завжди самі починають вірити в шкідливість тих прикмет.

\* Примітка черга 3. (стор. 206).

Зубр і бізон живуть коло 40-45 років, а домова м'ясошна корова не більше 10 років; расовий кнур замість 25 років може у людини числити на 3-4 роки; дика родичка вівці - 12-

14 років, а розплодовий баран тільки 4-5 років, дика гуска 80-100 років і дика качка 50-90 років, а свійським дають дожити до 5-7 років.

Всі вони не беруть участі у жорстокій боротьбі за існування, всі вони живуть "у культурних умовах", мають "медичну опіку" і "гігієнічні умови", але... але не лише втратили волю, а й скорочено їм час життя де-коли навіть в 10 разів!

Коли б припинити діяння закону боротьби за існування щось подібного чекало б і людину. В нас зараз ми чуємо голоси з домаганням зменшити штучно плодючість людини (не оглядаючися на всі шкідливі для людства наслідки того, про що вже була мова в цій книжці), а пізніше була б без сумніву актуальною справа обмеження (звичайно - "гуманного") часу життя людини і "усунення" тих хто має хронічні хвороби.

Примітка ч. 4. (до стор. 31).

\*Ця праця була написана до того, як американські космонавти побували на віддалі приблизно 12,9 кілометра від Місяця, а випущена перед плянованою виправкою на Місяць, де б то, коли ще не могла наука дати цілком певної відповіді на поставлені питання. Слід також не забувати, що віддаль до Місяця є більш ніж у сто разів менша за віддаль до найближчої планети.

Примітка ч. 5. (до стор. 225 ряд. 23).

Такий стан справ є безумовно одним із наслідків майже трьохсотлітньої плянкової московської асиміляційної політики. Нарід, який є нормальною, здоровою нацією підчас змагань з іншою нацією, навіть коли з тактичних причин запевняє, що бореться не з нацією як такою, а лише з її урядом - в дійсності бореться з цілою нацією, не намагаючися за всяку ціну зняти з неї всяку відповідальність за зроблені нею злочини. Німці в 1871 році виразно заявили, що борються з Францією Людовика XIV, французи в 1918 році, обтяжили, як могли, не "уряд Вільгельма II", тільки - німців. Москалі підчас другої світової війни рахували скільки їхнім стрільцям вдалося вбити "фріців", а не "гітлерівців", вони нищили німців і робили їх відповідальними за всі злочини. Але українці, коли справа торкається москалів, заховують-ся так як-би уважали себе в якійсь мірі частиною "руссава на-рода" і тому вишукують когось, хто мав би відповідати за все зло зроблене тим народом ("жиди", "комуністи", а перед цим - "царі"). Неохоче звать москалів їх властивим іменем "щоб не образити", намагаючися довести, що ані Шевченко, ані Мазепа, ані тим більше український нарід не мав ніколи жодних ворожих почувань до москалів. Це - грізний симптом. Це становище не нап-англієць до француза, тільки наставлення до Франції й францу-зів - провансальця, який не виступає проти Франції, частиною якої є в його свідомості і Прованс.

Націоналіст мусить робити все можливе для переборення цього спеціального відношення українців до москалів, яке, на жаль, панує в серцях навіть еміграції, не зважаючи на вигубле-



ння москалями мільйонів українців, і яке змушує еміграційну "еліту" ставитися вороже до всіх і всього, що скероване проти московського народу, та активно підтримувати типово "україно-фільські" видання, друковані на еміграції як "патріотичні", "комунізм-видання, що скеровують своє вістря проти "шовінізма", "комунізма", "колоніалізма" чи іншого "ізма", але не проти москалів.

Примітка ч. 6 . ( До стор. 220 ).

Українці не раз напр. "інформували" О.Н. про вигублювання москалями поневолених народів, подавали "меморандуми" ген. секрет. О. Н. У-Танові (навіть у Тегерані!) і У-Тан у 1968 році в зв'язку з проголошенням свого часу О. Н. "Роком Прав Людини", вручив відповідну премію... представникові окупаційної влади в УССР! Коли ж свого часу захопили комуністи владу в Китаю - перша Англія (без жодних "меморандумів"!) поспішила її визнати. Державні народи керуються не "ідеями", а лише і тільки власними інтересами і "визволяють" інших - тільки для власної користі.

# ОСНОВИ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ І УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ.

## Т о м І .

Передмова до другого видання.....	ст. 1
Вступні уваги.....	5
I. Партійний програм і світогляд.....	9
II. Основи світорозуміння — конечна підстава нашого світо- гляду.....	17

## Ч А С Т И Н А П Е Р Ш А .

### О С Н О В И С В І Т О Р О З У М І Н Н Я .

1. Всесвіт та його повстання .....	21
2. Наука про Землю, палеонтологія та гіпотези про повста- ння життя на Землі.....	46
3. Виникнення життя на Землі.....	54
4. Закони, що кермували і кермують розвитком усього живо- го на Землі та нормують усі взаємини.....	65
5. "Біо-машини", якими користуються живі істоти — твір могутнього Розуму чи бездушної "живої матерії"?.....	101
6. Наше відношення до релігії, що впливає із здобутків науки та інтересів українського народу.....	128

## Ч А С Т И Н А Д Р У Г А .

### I. ЩО ТАКЕ НАЦІЯ ТА ЯКІ ЇЇ ВЛАСТИВОСТІ .

1. Кілька слів про українські праці на дану тему.....	145
2. Два роди суспільства. Спільнота, її виникнення та роди спільнот. Національна спільнота та її властиво- сти.....	157
3. Народження, життя і смерть нації.....	175
4. Соціалістична дефініція нації, узгідненість її з матеріалізмом та її справжня мета.....	190
5. Як розкладають вороги всяку, в тому числі і націо- нальну спільноту.....	196

## II. НАЦІОНАЛІЗМ.

1. Стихійний та свідомий націоналізм і "об'єктивні прикмети" нації.....	205
2. Стратегія і тактика свідомого націоналізму в сфері культури та ідеології на своїй території та поза нею.	213

### ПРИМІТКИ:

Примітка ч. 1 .....	241
Примітка ч. 2.....	246
Примітка ч. 3.....	247
Примітка ч. 4.....	248
Примітка ч. 5.....	248
Примітка ч. 6.....	249

\*\*\*\*\*

ОГОЛОШЕННЯ: готується до друку том другий цієї праці в якому обговорюються: соціальне питання, соціалістичні теорії розв'язки його та подаються підстави соціального ладу обпертого на основах націоналістичного світогляду.

Далі подається націоналістичне розуміння держави та огляд існуючих форм державного ладу і підстави політичного устрою, що впливає з розуміння чим є нація.

ПОМІЧЕНІ ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ:

Стор.	32	рядок	4	має бути :	використовувати
"	32	"	45	"	"
"	38	"	39	"	Плтона
"	45	"	7	"	важкою
"	60	"	4	"	замерзлої
"	63	"	29	"	морозом
"	70	"	14	"	передвзятої
"	78	"	48	"	мусять
				"	щаблі *

Під сторінкою мала бути така примітка: \*Табличка дана для загальної орієнтації. Сам Ч. Дарвін у своїй праці "Походження людини" стояв на тому становищі, що не можуть подібні дані, подавані численними вченими, бути підставою для наукових висновків, бо пересічні числа є наслідком помірів, які не охоплюють усіх черепів, а з другого боку, звертає увагу на те, що напр. середній обсяг черепа трогльодита більший ніж сучасного француза.

"	86	"	30	"	"	одну
"	87	"	26	"	"	льоґічно
"	89	"	6	"	"	з
"	99	"	5	"	"	подиктоване
"	119	"	24	"	"	мудрагелів
"	135	"	52	"	"	законів
"	136	"	44	"	"	думкою
"	149	"	17	"	"	послуговуватися
"	150	"	6	"	"	підставової
"	170	"	44	"	"	характеру
"	185	"	3	"	"	спричинилися
"	206	"	41	"	"	розвиток
"	210	"	13	"	"	людини
"	216	"	23	"	"	знанні
"	220	"	28	"	"	стратегічно-опрацьованого
"	220	"	29	"	"	<u>головну мету</u>
"	222	"	26	"	"	<u>перше місце</u>
"	222	"	37	"	"	майже
"	223	"	20	"	"	" <u>прімату соборности</u> "
"	223	"	40	"	"	<u>ВЕЛИЧЕЗНОЮ ПОМИЛКОЮ</u> було б

думати, що український націоналізм зрікається чи може зректися хоча б метра української землі.

"	224	"	4	"	"	ризька
"	233	"	27	"	"	як говорив

ПРИМІТКА до стор. 37:

Квазари - (квазі зорі, це бо - "ніби зорі") - недавно відкриті небесні тіла, що відзначаються величезною силою випромінювання ) в тисячу мільярдів більшою за Сонце. Розмірами ці тіла є подібні до галактик, але астрономи прихилиються до думки, що то є окремі тіла з невідомої речовини і з невідомими процесами в ній. Перші квазари відкрито в році 1963. За наступних чотири роки було відкрито коло 120 квазарів. Найближчі на віддалі 2 тисяч світляних років, а найдавніші - з досі помічених - коло 26 мільярдів світляних років.